

**Instytut Bezpieczeństwa
i Edukacji Obywatelskiej.
Droga ku przyszłości**

Kraków 2018

Redakcja

Olga Wasiuta
Ewelina Włodarczyk
Justyna Rokitowska

Projekt okładki

Justyna Rokitowska

Zdjęcia

Justyna Roitowska
Katarzyna Skoupy
i inni

Spis treści

Wprowadzenie	5
I. Sylwetki Pracowników Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej	11
II. Geneza powstania i działalności Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej	27
III. Działalność Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa	59
IV. Absolwenci Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej	65
V. Najnowsze publikacje pracowników	75
Podsumowanie	119

Wprowadzenie

W dzisiejszym okresie w instytucjach państwowych i publicznych, służbach specjalnych i mundurowych wzrasta zapotrzebowanie na dyplomowanych specjalistów na poziomie akademickim w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego i wewnętrznego, w tym ochrony interesów narodowych w globalnym środowisku politycznym, gospodarczym i informacyjnym, ochrony polskiej tożsamości w przestrzeni społeczno-kulturowej, bezpieczeństwa społecznego, energetycznego, ekologicznego itp., co z kolei niemożliwe jest bez wykształconej kadry specjalistów, naukowego zaplecza i aktywnego wsparcia ze strony społeczeństwa.

Według ocen polskich i europejskich ekspertów, w najbliższe 4-5 lat dwukrotnie wzrośnie zapotrzebowanie na specjalistów od bezpieczeństwa w szerokim tłumaczeniu tego pojęcia, tzn. zagrożeń asymetrycznych, hybrydowych, terrorystycznych, religijnych i kulturowych (imigranci), żywiołowych, katastrof technogennych itp., które z każdym rokiem dotyczą co raz większej liczby państw i ich obywateli.

W takich warunkach niezbędnym elementem bezpieczeństwa narodowego w Polsce staje się realne zwiększenie zdolności społeczeństwa do przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom poprzez wzmacnianie zdolności obronnych, zarówno samodzielnie, jak i w ramach północnoatlantyckich oraz unijnych struktur obronnych. Przygotowanie państwa i jego obywateli do skutecznej obrony własnego terytorium staje się kluczowym zadaniem wszystkich instytucji i struktur państwowych, w tym edukacyjnych.

Wychodząc na przeciw owym zadaniom wsparcia współczesnego systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej, szczególnej aktualności nabiera troska o wieloaspektowe interdyscyplinarne kształcenie kadr na potrzeby Sił Zbrojnych oraz instytucji pozamilitarnych, w tym edukacyjnych w Polsce. Obecnie zaistniała potrzeba doskonalenia technik obrony terytorialnej oraz kształcenia w związku z tym wykwalifikowanej kadry młodzieży coraz bardziej świadomej swoich obowiązków i zagrożeń.

Takie zadanie w obrębie wieloaspektowego kształcenia wykonuje interdyscyplinarny zespół IBiEO, który realizując swoje cele i zadania edukacyjne w obrębie szeroko rozumianego kierunku nauk społecznych, dysponuje niezbędną specyfiką, która go wyróżnia spośród innych kierunków i specjalności, nie pozwala na „asymilację” w ramach jakiegokolwiek innego istniejącego instytutu czy wydziału na Uniwersytecie.

Niedostrzeganie już faktu istnienia i dokonań zespołu IBiEO i jego olbrzymiego przyszłościowego potencjału rozwoju jako odrębnego kierunku naukowo-dydaktycznego na Uniwersytecie grozi nieporozumieniem edukacyjnym, ale co gorsza, brakiem perspektyw i możliwości odpowiedniego kształcenia kadry dla potrzeb szeroko rozumianego bezpieczeństwa i obronności kraju.

Absolwenci kierunku „Bezpieczeństwo narodowe”, obecnie prowadzonego w IBiEO na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie dysponują nie tylko rozległą wiedzą teoretyczną o istniejących zagrożeniach dla bezpieczeństwa państwa, ale również wieloma praktycznymi umiejętnościami, przygotowani do pracy w sytuacjach kryzysowych, podejmowania szybkich i precyzyjnych decyzji m.in. w zakresie zarządzania kryzysowego itp.

Zespół Instytutu musi wykonywać także oprócz funkcji stricte naukowo-dydaktycznych zadania ekspercko-analityczne, pedagogiczne, wychowawczo-popularyzatorskie w zakresie kształtowania wykształconej kadry tworzących się obecnie struktur i jednostek obrony terytorialnej w Polsce. Na bazie już istniejącego zespołu Instytutu można kształcić nie tylko pracowników systemu zarządzania kryzysowego, ale również i kadrę rezerwy wsparcia elementów struktur wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej w Polsce.

Absolwenci naszego Instytutu posiadają wiedzę interdyscyplinarną i umiejętności nie tylko z bezpieczeństwa narodowego, ale również i z zakresu nauk obronnych, ponieważ zajęcia są prowadzone przez wykładowców o różnych profilach i zainteresowaniach tj. byli wojskowi, policjanci, specjaliści w zakresie zarządzania kryzysowego, ratownicy medyczni, specjaliści z zakresu bezpieczeństwa narodowego, praktycy z zakresu wojskowości itp.

Obecnie po ukończeniu studiów w IBiEO absolwenci otrzymują wszystkie niezbędne kompetencje i uprawnienia do wykonywania zawodu w sektorze administracji publicznej, gospodarczym i społecznym, mogą skutecznie pracować jako nauczyciele w szkołach (edukacja dla bezpieczeństwa; w centrach zarządzania kryzysowego, w państwowych i pozarządowych organizacjach proobronnych; w urzędach państwowych związanych z bezpieczeństwem terytorialnym kraju; pełnić służbę w policji i straży miejskiej, w sztabach

i jednostkach wojskowych odpowiadając za współpracę z organizacjami społecznymi oraz wychowawczymi; w organizacjach pozarządowych szkolących młodzież przedpoborową; jako menedżerowie przedsięwzięć mających na celu podniesienie kwalifikacji ochotników do zawodowej służby wojskowej; jako kierownicy projektów szkoleniowych dla proobronnych organizacji pozarządowych itp.

Odbывая się obecnie z inicjatywy Ministerstwa Obrony Narodowej proces wdrażania (reaktywacji) obrony powszechnej w Polsce w postaci Wojsk Obrony Terytorialnej umożliwi absolwentom wiele możliwości zatrudnienia w piątym rodzaju Sił Zbrojnych.

Wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu rynku pracy Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie jako jeden z pierwszych ośrodków akademickich w Polsce zdecydował o uruchomieniu studiów na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe. Od 2015 roku studia magisterskie są studiami o profilu praktycznym, przez co stanowią również odpowiedź na potrzebę podnoszenia kwalifikacji zawodowych funkcjonariuszy różnych służb państwowych (np. policji, straży granicznej). Profil i efekty kształcenia pozwalają absolwentom dysponować nie tylko rozległą wiedzą, ale również i praktycznym przygotowaniem w zakresie bezpieczeństwa państwa i utrzymania porządku publicznego. Meritum programu kształcenia łączy walory klasycznych studiów uniwersyteckich, dających stosowną podbudowę teoretyczną i metodologiczną z odpowiedzią na konieczność kształcenia w wyspecjalizowanych, praktycznych dziedzinach dotyczących bezpieczeństwa jednostki, społeczności oraz instytucji związanych z funkcjonowaniem władzy publicznej.

Obecnie, po kilkuletniej przerwie Ministerstwo Obrony Narodowej wdraża programy szkolenia rezerwy dla Sił Zbrojnych RP oraz odbudowuje struktury Obrony Terytorialnej, zlikwidowane za poprzednich rządów w roku 2008. Inicjatywy te w dużej części opierają się na tzw. społecznym potencjale bezpieczeństwa, związanym przede wszystkim z instytucjami i organizacjami zajmującymi się szeroko pojętą edukacją dla bezpieczeństwa.

W związku z powyższym niezbędnym warunkiem realizacji owych programów występuje interdyscyplinarność tj. wiedza pedagogiczna, praktyka edukacyjna, połączona z wiedzą o bezpieczeństwie i obronności, doświadczeniem i kompetencjami związanymi z bezpieczeństwem.

Wszystko razem musi być połączone z kształtowaniem społeczeństwa lokalnego nastawionego na upowszechnianie i przyswajanie wiedzy z różnych źródeł i dziedzin bezpieczeństwa, w czym nasz interdyscyplinarny zespół Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej (IBiEO) jako jed-

nostka Uniwersytetu ma długoletnie doświadczenie (współpraca ze szkołami prowadzącymi tzw. klasy mundurowe, organizacjami proobronnymi, ale też wojskiem i innymi służbami mundurowymi).

Członkowie zespołu IBiEO ściśle współpracują z Resortem Obrony Narodowej w opracowywaniu i wdrażaniu inicjatyw związanych z odbudową kadr rezerwy. Wspólnie z Wojewódzkim Sztabem Wojskowym zorganizowaliśmy pierwszą w naszym kraju i regionie konferencję naukowo-szkoleniową poświęconą budowie Wojsk Obrony Terytorialnej. Konsultowaliśmy projekt szkolenia wojskowego studentów „Legia Akademicka”, a następnie dwaj nasi pracownicy – jedyni ze wszystkich krakowskich uczelni – zostali powołani na kurs metodyczny do prowadzenia zajęć z tego przedmiotu i teraz organizują to szkolenie na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Zostaliśmy docenieni i dowartościowani przez Ministerstwo Obrony Narodowej właśnie dzięki cechującej nasz zespół interdyscyplinarności.

Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej posiada wykształconą i doświadczoną kadrę naukową, której reprezentanci od kilku lat prowadzą intensywne badania nad problematyką bezpieczeństwa narodowego. Potencjał naukowy i dydaktyczny IBiEO wzbogacony jest również przez współpracę z innymi uczelniami, między innymi Akademią Sztuki Wojennej, Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie. W ramach realizacji studiów na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe Instytut prowadzi stałą współpracę z instytucjami i służbami, wspomagającymi proces praktycznego przygotowania absolwentów do przyszłej pracy, między innymi z Komendą Wojewódzka Policji w Krakowie, Okręgowym Inspektoratem Służby Więziennej w Krakowie, Wydziałem Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego miasta Krakowa.

Ważnym elementem działalności Instytutu są prowadzone badania naukowe, które koncentrują się na siedmiu głównych kierunkach: społeczny i edukacyjny wymiar bezpieczeństwa; kształtowanie bezpieczeństwa publicznego jako priorytetu funkcjonowania państwa; kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym; transnarodowe wyzwania globalne w procesie budowy bezpieczeństwa społecznego państw; human security – wybrane aspekty bezpieczeństwa ludzkiego na przestrzeni dziejów; bezpieczeństwo informacyjne w społeczeństwie demokratycznym; bezpieczeństwo militarne polski, rewolucja w sprawach wojskowych, nowe technologie w bezpieczeństwie militarnym, kultura strategiczna, współczesne konflikty zbrojne. Oprócz tego kadra IBiEO naukowo prężnie się rozwija, publikując co roku 10-12 monografii, 20-22 artykuły naukowe w czasopiśmie polskich i zagranicznych. z listy A, B i C.

Pracownicy Instytutu organizują systematycznie konferencje międzynarodowe i ogólnopolskie (4-5 konferencji rocznie), aktywnie uczestniczą także w konferencjach organizowanych przez inne placówki i towarzystwa naukowe; prowadzą wykłady dla studentów zagranicznych w Polsce; odbywają staże zagraniczne, służące wymianie informacji i realizacji wspólnych przedsięwzięć badawczych. Szczególnie istotną formą współpracy międzynarodowej są konferencje i seminaria naukowe, w trakcie których podejmowane są nośne, syntetyczne problemy w kontekście współczesnych nauk społecznych, nauk o bezpieczeństwie i obronności.

W związku z powyższym, już istniejący interdyscyplinarny zespół IBiEO Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie umożliwia kształtowanie postaw prospołecznych, umiejętności podejmowania procesów decyzyjnych, a także stanowi bardzo dobre zaplecze do tworzenia zespołów badawczych mogących ubiegać się o granty na badania.

*Dyrektor Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej
prof. zw. dr hab. Olga Wasiuta*

I. Sylwetki Pracowników Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej

Hanna Batorowska – doktor habilitowany informatologii i bibliologii, profesor nadzwyczajny w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jej zainteresowań naukowych znajdują się: zagadnienia kultury informacyjnej, kultury bezpieczeństwa informacyjnego, technologii informacyjnej, ekologii informacji, zarządzania informacją i wiedzą. Autor lub współautor takich monografii jak: *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej. Rozważania o dojrzałości informacyjnej* (Warszawa 2013), *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji* (Warszawa 2009), *Technologia*

informacyjna w kształceniu ogólnym (Kraków 2002), *Wybrane zagadnienia nauki o informacji i technologii informacyjnej* (Kraków 2000), *Jan Nepomucen Bobrowicz – polski wydawca i księgarz w Saksonii w czasach Wielkiej Emigracji* (Kraków 1998), współredaktor monografii wieloautorskich poświęconych bezpieczeństwu z serii *Człowiek w świecie informacji*, np.: *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym* (Kraków 2017), *Walka informacyjna. Uwarunkowania - Incydenty - Wyzwania* (Kraków 2017), *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka. Tom II* (Kraków 2016), *Tom I* (Kraków 2015) oraz poświęconych information literacy, edukacji, architekturze informacji, a także licznych artykułów naukowych, między innymi *Information retrieval support: visualization of the information space of a document* opublikowanego w „Konowledge Organization in the 21 st Century: Between Historical Patterns and Future Prospects” (Würzburg 2014), *Perceived self-efficacy vs. actual level of training in personal information and knowledge management. A research report* („Bibliotheca Nostra” 2016), *Wybrane aspekty kultury bezpieczeństwa w społeczeństwie informacji i wiedzy* („Studia Politologia Ukraino-Polona” 2016), *Kultura bezpieczeństwa informacyjnego, Indywidualne zarządzanie informacją zabezpieczeniem przed manipulacją w środowisku płynnej inwigilacji, Przetwarzanie informacji w środowisku jej nadmiarowości i przyspieszenia technologicznego w świetle badań własnych* opublikowanych w czasopiśmie „Edukacja-Technika-Informatyka” 2017, 2018.

Małgorzata Bereźnicka – doktor habilitowany nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika (Uniwersytet Śląski, 2017); profesor Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, kierownik Katedry Edukacji dla Bezpieczeństwa. Autorka kilkudziesięciu publikacji naukowych, współautorka podręczników szkolnych. Jej zainteresowania naukowe skupiają się głównie wokół pedagogiki społecznej, zwłaszcza wychowania i sfery aksjologicznej, a także patologii społecznych, komunikacji interpersonalnej oraz kwestii związanych z bezpieczeństwem, przede wszystkim w kontekście zagrożeń wynikających z ko-

rzystania przez dzieci i młodzież z internetu, którą to tematykę również porusza w swoich publikacjach. Jej pierwsza książka *Wartości kształcenia we współczesnej szkole* (2010) zawiera rozważania teoretyczne i analizę programów kształcenia, artykułów prasowych oraz badań uczniów i nauczycieli. W ostatnich latach intensywnie zajmowała się problematyką rodziny, opracowując m.in. kolejne książki: *Wychowanie dziecka we współczesnej rodzinie* (2014), poświęcona przemianom, funkcji, specyfice i znaczeniu rodziny, oraz *Kultura pedagogiczna rodziców w społeczeństwie informacyjnym* (2015), w której obok podstaw teoretycznych przedstawiła obszerny opis rezultatów badań własnych. Promotor około stu prac licencjackich i magisterskich. Uczestniczyła czynnie w kilkudziesięciu międzynarodowych konferencjach, a w ramach programu Erasmus kilkakrotnie prezentowała swoje wykłady na europejskich uniwersytetach, m.in. w Wielkiej Brytanii, Hiszpanii czy Portugalii.

Klaudia Cenda-Miedzińska – doktor nauk humanistycznych, adiunkt Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Ukończyła studia podyplomowe w zakresie Prawa i wolności człowieka, zorganizowane przez Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk i Helsińską Fundację Praw Człowieka. Członek Stowarzyszenia Współpracy Polsko-Afgańskiej HAMKARI. Zainteresowania badawcze Autorki koncentrują się wokół bezpieczeństwa pozamilitarnego Afganistanu, bezpieczeństwa społecznego, bezpieczeństwa dzieci i praw człowieka.

Łukasz Czekał – doktor nauk społecznych, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się: edukacja dla bezpieczeństwa, edukacja obywatelska, obrona cywilna i zarządzanie kryzysowe. Członek Stowarzyszenia Obronna.Narodowa.pl, Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji IPA oraz współzałożyciel stowarzyszenia proobronnego 9SPOT. Opiekun Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla bezpieczeństwa. Członek Zespołu ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Małopolskiego Oddziału Okręgowego Polskiego Czerwonego Krzyża.

Andrzej Czop – doktor nauk o bezpieczeństwie, adiunkt Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się: zagadnienie demonopolizacji i komercjalizacji bezpieczeństwa publicznego, ze szczególnym uwzględnieniem podniesienia stopnia partycypacji firm ochrony osób i mienia w działaniach na rzecz jego zapewniania. Kolejnym ważnym obszarem badawczym jest diagnoza zagrożeń związanych z terroryzmem islamskim oraz wypracowywanie rozwiązań ukierunkowanych na zwalczanie tego zjawiska. Autor monografii naukowych: *Udział*

firm ochrony osób i mienia w zapewnianiu bezpieczeństwa publicznego w Polsce (Katowice 2014), *Wpływ tradycyjnego japońskiego systemu zarządzania bezpieczeństwem na kulturę bezpieczeństwa w Polsce* (Kraków 2015). Współredaktor monografii: *Realizacja zadań bezpieczeństwa-jakość, prakseologia, praworządność* (Kraków 2014), *Badanie struktury systemu bezpieczeństwa publicznego w Polsce* (Kraków 2017). Autor podręcznika akademickiego *System bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem prywatnego sektora ochrony* (Kraków 2016). Autor ponad czterdziestu artykułów naukowych poświęconych tematyce bezpieczeństwa. Kierownik projektów naukowych: *Edukacja w bezpieczeństwie; Japońska specyfika administrowania bezpieczeństwem państwa. Od starożytnego Cesarstwa Japonii do okresu szogunatu; Badanie struktury systemu bezpieczeństwa publicznego w Polsce; Ochrona ludności. Wybrane zagadnienia.*

Sylwia Fabiańska – magister pedagogiki, ukończyła studia wyższe na kierunku pedagogika oraz studia podyplomowe w zakresie zarządzanie i przywództwo w oświacie. Pracownik administracyjny Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Janusz Falecki – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, jest kierownikiem Katedry Bezpieczeństwa Społecznego w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej. Członek European Association for Security oraz komitetu redakcyjnego „Ante Portas - Studia nad Bezpieczeństwem”. Autor ponad osiemdziesięciu opracowań z zakresu zarządzania kryzysowego oraz obronności publikowanych w Polsce, Niemczech, Czechach, Słowacji oraz Szwecji. W ramach działalności naukowej specjalizuje się w problematyce podejmowania decyzji w sytuacjach kryzysowych, organizacji współdziałania, koordynacji

działań i szkolenia w ramach systemu zarządzania kryzysowego oraz przygotowania żołnierzy Sił Zbrojnych RP do udziału w operacjach wojskowych poza terytorium kraju. Podczas pracy w resorcie Obrony Narodowej był odpowiedzialny m.in. za organizację i koordynację udziału Sił Zbrojnych RP we wsparciu władz cywilnych w niemilitarnych sytuacjach kryzysowych. Był organizatorem i uczestnikiem nатовskich i unijnych ćwiczeń z zakresu zarządzania kryzysowego CMX/CME. Podczas służby w NATO, w ramach planowania obronnego NATO, zajmował się również cywilnym planowaniem kryzysowym. Jako komendant Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych był organizatorem i kierującym procesem szkolenia i przygotowania żołnierzy Polskich Kontyngentów Wojskowych do realizacji zadań w misjach obserwacyjnych, pokojowych i stabilizacyjnych poza granicami kraju.

Zuzanna Juszczyk – magister bezpieczeństwa wewnętrznego, pracownik Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Do jej zainteresowań należą: tanatologia, modus operandi sprawców, a także profilowanie seryjnych sprawców oraz badanie i zachowanie sprawców na miejscu zdarzenia, badanie śladów kryminalistycznych oraz sposób ich usuwania, zjawiska patologiczne, przemoc domowa, profil oraz sposób działania terrorystów. Tworzenie map przestępczości na przestrzeni miejskiego życia społecznego z uwzględnieniem dewiacji społecznych.

Remigiusz Kasprzycki – doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, adiunkt Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Autor monografii: *Opozycja polityczna w Krakowie w latach 1988-1989*, Kraków 2003, *Rakowice-Czyżyny 1921-1923. Krakowskie lotnisko w służbie wojskowej i cywilnej*, Kraków 2010, *Dekada buntu. Punk w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1977-1989*, Kraków 2013. Autor kilkunastu artykułów naukowych i popularno-naukowych zamieszczanych w polskich i zagranicznych czasopismach. Członek redakcji „Wojny i Konflikty. Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość.”

Współpracował m.in. z Europejskim Centrum Solidarności, MOSiR w Chełmku, Małopolskim Instytutem Kultury w Krakowie. Jego obecnym przedmiotem badań naukowych są międzywojenne dzieje Wojska Polskiego, a także historia traktowania zwierząt w Polsce w XX wieku.

Danuta Kaźmierczak – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; obszar zainteresowań: bezpieczeństwo wewnętrzne, edukacja dla bezpieczeństwa i obronności a także organizacja tejże edukacji. Monografia autorska *Edukacja w zakresie bezpieczeństwa i obronności w ujęciu procesowym* (Kraków 2018), publikacje w czasopismach i monografiach międzynarodowych.

Rafał Klepka – doktor nauk politycznych, medioznawca i menedżer, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, prowadzi badania nad relacjonowaniem wybranych zjawisk społecznych (głównie politycznych) w mediach, jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół komunikowania politycznego, wpływu mediów na postawy, opinie i zachowania wyborcze, problematyki stronniczości medialnej, manipulacji, propagandy oraz bezpieczeństwa medialnego, autor monografii *Medialna walka o dobrą zmianę. Obraz wyborów parlamentarnych w 2015 roku w wybranych mediach*, redaktor

naukowy tomu *Medialne obrazy świata. Wybrane problemy społeczno-polityczne w mediach*, autor szeregu artykułów naukowych. Jest członkiem Rady Programowej czasopisma naukowego „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”.

Rafał Kopeć – doktor nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół polityki bezpieczeństwa, studiów strategicznych oraz problematyki współczesnych konfliktów zbrojnych i tendencji rozwojowych w zakresie techniki wojskowej. Szczególnymi obszarami dociekań naukowych są polityka nuklearna oraz militaryzacja przestrzeni kosmicznej. Stypendysta National Scholarship Programme of the Slovak Republic, podczas którego realizował program badawczy „Space policy in Central European countries”. Członek

Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego. Autor szeregu artykułów naukowych oraz monografii *Strategie nuklearne w okresie pozimnowojennym* (Kraków 2014), *Militarne metody zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia* (Kraków 2015), *Odstraszanie militarne w XXI wieku. Polska – NATO – Rosja* (Kraków 2017, razem z Przemysławem Mazurem), redaktor monografii *Przemysł zbrojeniowy. Tendencje, perspektywy, uwarunkowania, innowacje* (Kraków 2016).

Zbigniew Kwiasowski – doktor habilitowany nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Od 2014 do 2017 roku dyrektor Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej (wcześniej kierownik Katedry). Pułkownik SZ RP w stanie spoczynku. W Uczelni sprawował liczne funkcje m.in. prodziekana Wydziału Pedagogicznego, senatora, pełnomocnika Rektora ds. przysposobienia obronnego. Autor ponad 160 publikacji naukowych z obszaru bezpieczeństwa, edukacji dla bezpieczeństwa i praw człowieka. Pod jego kierownictwem powstały dwie rozprawy doktorskie, 450 prac magisterskich i 180 licencjackich. Jest autorem czternastu recenzji rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz wielu opinii merytorycznych prac naukowych i podręczników. Od 2011 do 2017 roku współredaktor i przewodniczący Komitetu Naukowego rocznika *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili*. Rzeczoznawca merytoryczno-dydaktyczny MEN do kwalifikowania do użytku szkolnego podręczników i programów z przedmiotu *Edukacja dla bezpieczeństwa*. Od 2011 roku członek Komisji Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie, a w latach 2004 do 2018 wolontariusz PCK w Zespole ds. Upowszechniania MPH (od 2011 roku przewodniczący Zespołu). Za swoją działalność był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Z dniem 1 października 2018 roku przechodzi na emeryturę.

Paweł Łubiński – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Jego zainteresowania naukowe dotyczą problematyki bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa społecznego, polskiego nacjonalizmu, tożsamości narodowej, ruchu narodowego w Polsce po 1989 roku, współczesnych ruchów społecznych i partii politycznych oraz współczesnych zagrożeń związanych z rozwojem radykalizmu. Współautor monografii naukowej *Różne oblicza politologii. Teoria - Historia - Wizerunek*, t. 1 (Olsztyn-Stalowa Wola 2015). Redaktor lub współredaktor takich monografii wieloautorских, jak: *Wieloaspektowość badań kluczem do rozwoju nauk o polityce* (Kraków 2016), *Naród w służbie Kościoła - Kościół w służbie narodu. Więzy, relacje i zależności w XX i XXI wieku* (Kraków 2017), *Wielowymiarowość kategorii bezpieczeństwa. Wymiar społeczny*, t. 1 (Olsztyn-Kraków-Kijów 2018). Członek European Association for Security, Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (oddział w Krakowie) oraz Polskiego Czerwonego Krzyża – Honorowy Dawca Krwi.

Piotr Łubiński – doktor nauk prawnych, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Specjalizuje się w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego i karnego. Zajmuje się m.in. problematyką umiędzynarodowionych trybunałów karnych i prawnymi wyzwaniami związanymi z współczesnymi konfliktami zbrojnymi, pomocą humanitarną, rekuncyliacją. Uczestniczył w pracach *Centre for Studies and Research in International Law and International Relations* przy *Hague Academy of International Law* w Holandii. Zasiada w Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa

Humanitarnego przy ZG PCK w Warszawie oraz Zespole ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego przy MO PCK w Krakowie. Członek Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego - Grupa Polska Pracował na II i III zmianie PKW Afganistan jako prawnik. Stypendysta i *tutor in law* Uniwersytetu Walii w Aberystwyth. Brał udział w warsztatach poświęconych ROE w Instytucie Prawa Humanitarnego w Sanremu. Wykładowca w wojskowych instytucjach w Polsce i za granicą. Stypendysta w projektach naukowych w Holandii, Wielkiej Brytanii. Nagrodzony medalami w Polsce i za granicą. Współautor takich opracowań jak *Wybrane zagadnienia z zakresu międzynarodowego prawa humanitarnego* (Kraków 2009) *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla oficerów* (Warszawa 2014) *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla szeregowych* (Warszawa 2013).

Przemysław Mazur – doktor nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się: zagadnienia geopolityki, etniczności, nacjonalizmów, współczesnych problemów tożsamościowych, zwłaszcza Łemków, Ukraińców i muzułmanów. Autor lub współautor takich monografii jak: *Odstraszanie militarne w XXI wieku. Polska - NATO - Rosja* (Kraków 2017), *Spółeczeństwo przeciw państwu, państwo przeciw społeczeństwu: bezpieczeństwo ustroju Polski Ludowej na wybranych przykładach z ziemi tarnowskiej* (Kraków 2017), *Państwo Islamskie*

ISIS. Nowa twarz ekstremizmu (Warszawa 2018), *Współczesna idea narodowa Łemków* (Kraków 2018), współredaktor monografii wieloautorskich poświęconych bezpieczeństwu: *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego* (Kraków 2016), *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa: księga pamiątkowa ku czci Tomasza Jana Biedronia* (Stalowa Wola 2017), *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego: księga pamiątkowa ku czci Jerzego Świecy* (Stalowa Wola 2017).

Paulina Motylińska – magister, absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo ze specjalizacją broker informacji; asystent w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, doktorantka Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wśród jej zainteresowań naukowych znajdują się: bezpieczeństwo informacji i ochrona prywatności w Internecie, zarządzanie bezpieczeństwem informacyjnym, kompetencje informacyjne i cyfrowe w społeczeństwie informacyjnym oraz wizualizacja informacji. Autorka

artykułów naukowych: m.in. *Zajęcia z Technologii informacyjnej – propozycja tematów zajęć opartych na modelu Siedem Filarów Kompetencji Informacyjnych* („Edukacja – Technika – Informatyka” 2018), *The Information Architecture of the Search Interface in the International Children’s Digital Library* („Bibliotheca Nostra” 2016) oraz rozdziałów w monografiach naukowych: m.in. *Bezpieczeństwo haseł w Internecie - opinie i zachowania studentów* (2017), *Zarządzanie bezpieczeństwem informacji jako element kompetencji informacyjnych i cyfrowych* (2016), *Wybrane zagadnienia wizualizacji w nauce o informacji* (2014).

Emilia Musiał – doktor nauk pedagogicznych, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jej zainteresowań naukowych znajdują się zagadnienia dotyczące wykorzystania nowych mediów w dydaktyce (w uczeniu się i nauczaniu) wraz z towarzyszącymi temu zjawisku szansami i zagrożeniami. Autorka licznych artykułów naukowych ukazujących nowe media nie tylko jako instrumenty edukacyjne czy narzędzia realizowania negatywnych zachowań, ale również jako środowisko socjalizacyjne czy wychowawcze. Ponadto współredaktor monografii wieloautorских

poświęconych obecności mediów w procesie edukacyjnym: „Człowiek – Media – Edukacja” (Kraków 2012, 2013, 2014; Dąbrowa Górnicza 2015, 2017) oraz monografii poświęconej bezpiecznemu gromadzeniu, przetwarzaniu i udostępnieniu informacji w wielu sektorach życia społecznego: *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym* (Kraków 2017).

Marek Pietrzyk – doktor nauk społecznych, wicedyrektor Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się: zagadnienia z szeroko rozumianego bezpieczeństwa, w tym głównie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa z zasadniczym elementem obronności. Jest autorem kilkunastu artykułów o tematyce związanej z edukacją obywatelską w zakresie bezpieczeństwa, z elementami systemu bezpieczeństwa państwa, w tym miejsca obronności i sił zbrojnych w systemie bezpieczeństwa państwa oraz oczekiwań społecznych dotyczących bezpieczeń-

stwa. Jest również współredaktorem monografii wieloautorskiej *Bezpieczeństwo w nowych czasach*, wydanej przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w 2016 roku.

Agnieszka Polończyk – doktor nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Informacyjnego Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Zainteresowania badawcze obejmują problematykę analiz przestrzennych oraz wykorzystania Systemów Informacji Geograficznej w obszarze bezpieczeństwa, mapowanie przestępczości, a także GIS historyczny (w szczególności analiza zrzutówisk AK w okresie II wojny światowej, w tym przestrzenna wizualizacja miejsc zrzutów cichociemnych). Autorka lub współautorka artykułów, które ukazały się

w monografiach oraz czasopismach w językach: polskim, angielskim oraz niemieckim. Członek Rady Naukowej Fundacji im. Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej.

Justyna Rokitowska – magister pedagogiki, o specjalności edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe, asystent w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jej zainteresowań naukowych znajdują się: zagadnienia bezpieczeństwa ekologicznego i energetycznego, założenia zrównoważonego rozwoju oraz edukacja dla bezpieczeństwa w kontekście przemian politycznych i społecznych. Współautorka monografii: *Ekonomiczne i społeczne aspekty bezpieczeństwa sektora energetycznego w kontekście zrównoważonego rozwoju* (Kraków 2018) oraz autorka lub współautorka artykułów naukowych takich jak:

Obawy społeczeństwa a bezpieczeństwo elektrowni jądrowych (Kraków 2015) oraz *Jakość kształcenia nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa w opinii studentów Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie* (Kraków 2013). Uczestniczka III Międzynarodowej Konferencji Naukowej - *Współczesne Uwarunkowania Bezpieczeństwa Państwa* (Kraków 2018) oraz Ogólnopolskich Studenckich Konferencji Naukowych pt. *Oblicza Bezpieczeństwa* (Kraków 2013 i 2015).

Elżbieta Sadowska-Wieciech – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Katedrze Bezpieczeństwa Narodowego Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Laureatka Konkursu im. prof. Michała Kuleszy na najlepszą pracę doktorską dotyczącą ustroju i działalności samorządu terytorialnego. W latach 2011-2014 kierownik projektu badawczego poświęconego samorządności brytyjskiej. Autorka publikacji naukowych na temat Wielkiej Brytanii, w tym monografii *Brytyjski samorząd lokalny po 1945 roku*. Prowadziła badania na Uniwersytetach w Oksfordzie i Edynburgu.

Paweł Skorut – doktor nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, doktor nauk o polityce. Autor artykułów naukowych i popularno-naukowych z zakresu bezpieczeństwa państwa, konstytucjonalizmu oraz reżimów politycznych w XX i XXI wieku. Autor monografii pt. *Front Jedności Narodu. Od narodzin idei do upadku politycznego pozoru*, wydanej w 2015 roku. Współautor książki pt. *Społeczeństwo przeciw państwu, państwo przeciw społeczeństwu. Bezpieczeństwo ustroju Polski Ludowej na wybranych przykładach z ziemi tarnowskiej*, opublikowanej w 2017 roku. Jeden z autorów opracowanych tekstów w przestrzeni wystawienniczej Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa-Nila w Krakowie. Współautor audycji radiowych w Radiu Kraków dot. działalności służb specjalnych w PRL. Członek Komisji Środkowoeuropejskiej PAU w Krakowie.

Katarzyna Skoupy – magister, absolwentka kierunku stosunki międzynarodowe o specjalności turystyka międzynarodowa, pracownik administracyjny Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Magdalena Szumiec – doktor nauk społecznych w zakresie pedagogiki, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, jej zainteresowania naukowe związane są z problematyką bezpieczeństwa i pedagogiki (edukacji dla bezpieczeństwa, bezpieczeństwa w szkole, bezpieczeństwa zdrowotnego, dydaktyki, pedeutologii). Autorka jednej monografii oraz ponad dwudziestu artykułów naukowych dotyczących edukacji dla bezpieczeństwa i dydaktyki; współautorka programu nauczania do edukacji dla bezpieczeństwa pt. *Bezpieczniej każdego dnia* dla III etapu edukacyjnego

opublikowanego na portalu z zasobami edukacyjnymi dla nauczycieli Scholaris, współautorka pomocy dydaktycznych przeznaczonych dla nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa, będących obudową multimedialną do programu *Bezpieczniej każ-*

dego dnia, dostępnych na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji, członek zespołu opracowującego na Uniwersytecie Pedagogicznym programy nauczania dla specjalności edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe; w 2014 r. powołana w skład Wojewódzkiego Zespołu Koordynującego ds. realizacji na terenie województwa małopolskiego Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”, członek zespołu ds. dokonywania oceny wniosków o udzielenie wsparcia finansowego na realizację działań w ramach Rządowego Programu wspomagania w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach – „Bezpieczna+”.

Olga Wasiuta – profesor zwyczajny, doktor habilitowany, Dyrektor Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, Kierownik Katedry Bezpieczeństwa Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Zajmuje się problematyką bezpieczeństwa regionalnego i europejskiego oraz wojną nowego pokolenia i wojną hybrydową. Jest autorką lub współautorką ponad 200 publikacji naukowych, m. in. jej ostatnie monografie: *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie* (Kraków 2017), *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu* (Warszawa 2018); współredaktor monografii wieloautorskich poświęconych bezpieczeństwu:

Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego (Kraków 2016), *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa* (Stalowa Wola 2017), *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego* (Stalowa Wola 2017); jest autorką licznych artykułów naukowych, między innymi: *Russian mass-media manipulation of information in hybrid warfare against Ukraine*. „Security Dimensions. International & National Studies” (2016); „*Russki mir*” jako narzędzie imperialnej polityki Kremla, „Przegląd Geopolityczny” (2017); *System ekonomiczny „Państwa Islamskiego”*. „Przegląd Geopolityczny” (2017); Klanowa struktura społeczna a krajobraz polityczno-gospodarczy Północnego Kaukazu. „Przegląd Geopolityczny” (2017). Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego; członkiem Komitetu Redakcyjnego oraz przewodniczącą Rady Programowej czasopisma „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili*”; zastępca redaktora naczelnego czasopisma naukowego „*Socjologia prawa*” (Ukraina, Kijów).

Ewelina Włodarczyk – doktor nauk społecznych w zakresie pedagogiki, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, jej zainteresowania naukowe oscylują wokół problematyki edukacji dla bezpieczeństwa, bezpieczeństwa w szkole, jakości kształcenia oraz bezpieczeństwa zdrowotnego, autorka ponad dwudziestu artykułów naukowych dotyczących problematyki edukacji dla bezpieczeństwa i jakości kształcenia, współautorka programu nauczania do edukacji dla bezpieczeństwa *Bezpieczniej każdego dnia* dla III etapu edukacyjnego, który opublikowano na portalu

wiedzy dla nauczycieli Scholaris, współautorka materiałów dydaktycznych dla nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa, stanowiących obudowę multimedialną do programu nauczania *Bezpieczniej każdego dnia*, zamieszczonych na stronie Ośrodka Rozwoju Edukacji, członek zespołu projektującego na Uniwersytecie Pedagogicznym programy nauczania dla specjalności edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe oraz edukacja i profilaktyka bezpieczeństwa, uczestniczka projektu badawczego pt.: „Analizy interpretacyjne efektów ewaluacji zewnętrznej szkół i placówek oświatowych województwa małopolskiego na podstawie danych npseo2”, cyklicznie współpracuje z Kuratorium Oświaty w Krakowie przy organizacji i ocenie prac konkursowych w ramach Ogólnopolskiego Konkursu Historycznego „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego”, w wolnych chwilach działa jako wolontariusz PCK w Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego.

Tomasz Wójtowicz – politolog, doktor nauk o bezpieczeństwie. Adiunkt w Katedrze Konfliktów Zbrojnych i Społecznych Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Specjalizuje się w problematyce wykorzystania nowych technologii w bezpieczeństwie narodowym, rewolucji w sprawach wojskowych, kulturze strategicznej, międzynarodowych stosunkach politycznych, międzynarodowych stosunkach wojskowych oraz transformacji sił zbrojnych RP. Autor i współautor artykułów takich jak: *War or peace. The possible scenarios of colonising Mars* opublikowanym na łamach „Space Policy”, *Jak*

pokonać Państwo Islamskie? Metody walki z ISIS („Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego”), *Drony w epoce wojen postheroicznych. Nowy etos wojownika?* opublikowany w książce *Czego pragną drony; Konflikt zbrojny na Ukrainie jako przykład wojny hybrydowej* („Kultura i Polityka”) i innych.

Przemysław Wywiał – doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, pracownik Biura ds. Utworzenia Obrony Terytorialnej Ministerstwa Obrony Narodowej. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się: zagadnienia strategii bezpieczeństwa, bezpieczeństwa militarnego, obrony terytorialnej, społecznej bazy bezpieczeństwa narodowego, historii wojskowości. Autor monografii: *Związek Strzelecki w budowie bezpieczeństwa narodowego Polski. Tradycja i wyzwania XXI wieku* (Łódź 2009), *Bracia Herzogowie. Żołnierze*

Niepodległości (Kraków 2014), *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeństwa narodowego Polski* (Warszawa 2016), współautor pracy *Wybrane aspekty bezpieczeństwa społeczności lokalnych* (Kraków 2017), współredaktor monografii wieloautorских: *Dziedzictwo Marszałka: myśl i czyn Józefa Piłsudskiego* (Warszawa 2016) oraz *Żołnierze Legionów i Polskiej Organizacji Wojskowej w służbie Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej* (Kraków 2016).

Andrzej Ziarko – magister pedagogiki, ratownik medyczny, asystent w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Absolwent Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wojskowego Instytutu Medycznego w Warszawie. Uczestnik kursów z zakresu medycyny ratunkowej oraz ratownictwa medycznego m.in. BLS/AED, ALS, TCCC, CTM. Jego zainteresowania naukowe oscylują wokół zagadnień: bezpieczeństwa zdrowotnego, bezpieczeństwa społecznego, ratownictwa medycznego, pierwszej pomocy oraz szeroko rozumianej profilaktyki

bezpieczeństwa. Współautor monografii *Wybrane aspekty bezpieczeństwa społeczności lokalnych* (Kraków 2017), autor artykułów naukowych w zakresie medycznych aspektów zamachów terrorystycznych, pierwszej pomocy m.in. *Zabezpieczenie medyczne miejsc zamachów terrorystycznych na przykładzie wydarzeń z 11 marca 2004 roku w Madrycie*, *Systemy Ratownictwa Medycznego w Europie (na przykładzie Francji, Niemiec i Szwecji)*.

II. Geneza powstania i działalności Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej

Początki obecnego Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej sięgają roku 1973/74, kiedy to – w związku z rozpoczęciem przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną kształcenia w zakresie wychowania obronnego – w strukturze Instytutu Nauk Pedagogicznych powołano do życia Zakład Wychowania Obronnego¹. W roku 1982 r., po rozwiązaniu Instytutu Nauk Pedagogicznych, powołano do życia Samodzielny Zakład Pedagogiki z Wychowaniem Obronnym, który już po kilku miesiącach wrócił do poprzedniej nazwy – Zakład Wychowania Obronnego².

Samodzielny Zakład Wychowania Obronnego został zlikwidowany w 1991 r., a w jego miejsce utworzono Zakład Wychowania Obronnego w Katedrze Pedagogiki³. W ZWO początkowo zatrudnionych było 9 osób, w tym dwóch pracowników samodzielnych: dr hab. Tomasz Jan Biedroń, prof. WSP, doc. dr hab. Sławomir Mazur, 4 adiunktów i 3 wykładowców. Funkcję kierownika ZWO pełnił wówczas dr inż. Waldemar Kozaczyński⁴.

Od 1995/1996 roku siedzibą Wydziału Pedagogicznego, w strukturze którego działał ZWO, stał się budynek przy ul. Ingardena 4. Zmiana ta wpłynęła na poprawę warunków kształcenia i połączyła historię obecnego Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej ze zlokalizowanym w tym budynku Wydziałem Pedagogicznym.

W roku akademickim 1996/1997 pracownicy ZWO prowadzili zajęcia dydaktyczne na studiach stacjonarnych, zaocznych i podyplomowych. Realizowane były 5-letnie studia magisterskie dzienne na kierunku: Pedagogika

¹ M. Balcerowiak, *Chronologia ważniejszych wydarzeń w działalności Zakładu Wychowania Obronnego WSP w Krakowie w latach 1972-1985*, [w:] *Studia pedagogiczne w zakresie wychowania obronnego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w latach 1973-1985*, pod red. S. Zabdyrskiego, Wydawnictwo WSP, Kraków 1987, s. 113-114.

² J. Wojtycza, *Kształcenie nauczycieli przysposobienia obronnego w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej i Akademii Pedagogicznej*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Educationem Defensoriam Pertinentia”, t. 1:2005, s. 15-16.

³ J. Kuźma, E. Szewczyk, *Katedra Pedagogiki*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w latach 1982-1996*, pod red. Z. Ruty, Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków 1996, s. 128.

⁴ W. Kozaczyński, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Wychowania Obronnego w roku akademickim 1996/97*, Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej (dalej:IBiEO), s.3.

z Wychowaniem Obronnym, 2,5 letnie studia magisterskie zaoczne dla oficerów, 3 letnie studia licencjackie oraz studia podyplomowe Wychowanie Obronne uruchomione w poprzednim roku akademickim 1995/1996 (początkowo dwu-, następnie od 2004 roku trzy-semestralne). Celem studiów podyplomowych było przygotowanie czynnych nauczycieli posiadających tytuł magistra innej specjalności do nauczania przysposobienia obronnego, jako drugiego przedmiotu. Od roku akademickiego 2001/2002 studia te nosiły nazwę Edukacja dla Bezpieczeństwa, a od 2002/2003 – Edukacja obronna.

Dzięki aktywności naukowej pracowników ZWO, w 1997 roku przyjęto do realizacji dwa tematy badań statutowych, na które przyznano bardzo skromne wówczas środki finansowe z KBN. Pierwszy z nich realizowany był pod kierunkiem dr Ryszarda Wrońskiego i dotyczył Realizacji Przysposobienia Obronnego-Obrony Cywilnej w szkołach ponadpodstawowych, natomiast drugi, realizowany pod kierunkiem dr. inż. Waldemara Kozaczyńskiego: obejmował problematykę Oceny zachowań prozdrowotnych młodzieży oraz działalności proekologicznej młodzieży⁵. Zwieńczeniem badań statutowych, prowadzonych pod kierunkiem dr. Ryszarda Wrońskiego była Ogólnopolska Konferencja Naukowa pt: *Edukacja obronna na przełomie wieków*, zorganizowana w dniach 29-30 września 1998 r. W tym czasie ukazały się „Prace z Edukacji Obronnej II” w ramach Rocznika Naukowo-Dydaktycznego WSP pod red. dr hab. Tomasza Jana Biedronia, prof. WSP, prezentujące opracowania pracowników Zakładu Wychowania Obronnego.

Znacznym wkładem w rozwój ZWO były prace podjęte nad nowym planem studiów dziennych 5-letnich magisterskich na kierunku: pedagogika ze specjalnością: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne, który miał zostać wdrożony w roku akademickim 1999/2000. W tym celu podjęto współpracę ze Studium Wychowania Fizycznego i Sportu⁶, z którym współpracowano w kształceniu przyszłych nauczycieli do roku 2011.

W lutym 1999 pracę w Zakładzie Wychowania Obronnego podjął niezwykle człowiek, naukowiec i dydaktyk – dr hab. Bogdan Tarasiuk. Został zatrudniony na stanowisku profesora i –obok dr hab. Sławomira Mazura i dr hab. Tomasza Jana Biedronia, prof. AP – był trzecim samodzielnym pracownikiem naukowym. Dr hab. B. Tarasiuk, prof. AP w sposób szczególny w ramach prowadzonych badań statutowych zajął się problematyką wychowania patriotycznego na przełomie wieków⁷.

⁵ W. Kozaczyński, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Wychowania Obronnego w roku akademickim 1996/97*, IBiEO, s.1-5.

⁶ W. Kozaczyński, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Wychowania Obronnego w roku akademickim 1997/1998*, IBiEO, s.3; W. Kozaczyński, Zakład Wychowania Obronnego Katedry Pedagogiki-ocena działalności dydaktycznej za I semestr 1997/1998, IBiEO,s.1-2; .

⁷ W. Kozaczyński, *Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Zakładu Wychowania Obronnego Katedry Pedagogiki w roku 1998*, s.2; W. Kozaczyński, *Sprawozdanie z działalności Zakładu Wychowania Obronnego w roku akademickim 1998/1999*, s. 1-4, IBiEO.

Rokiem przełomowym dla ZWO był rok akademicki 1999/2000. Wówczas, po wielu miesiącach starań uruchomione zostały pięcioletnie stacjonarne studia magisterskie na kierunku Pedagogika, ze specjalnością Wychowanie Obronne i Fizyczne (PWOiF). W tym okresie realizowano także 2,5-letnie studia magisterskie dla oficerów, 2-letnie magisterskie zaoczne, 3 letnie zaoczne licencjackie na kierunku: Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne. W roku akademickim 1999/2000 utworzono także w ramach Grantu Edukacyjnego MEN nowe i niezwykle innowacyjne studia podyplomowe: Kreowanie jakości pracy w szkołach. Ich kierownikiem został dr Ryszard Wroński⁸.

ZWO podejmował również szeroką współpracę z europejskimi uczelniami humanistycznymi. Wynikała ona z inicjatywy doc. dr hab. Sławomira Mazura, który w ramach badań międzynarodowych uczestniczył w programach badawczych: „Leonardo da Vinci” nt. Organizacji wyższego szkolnictwa zawodowego oraz zasad adaptacji doświadczeń polskich do wzorów Unii Europejskiej, realizowanego w ramach V Uniwersytetu w Paryżu; „Sokrates” nt. Rozwoju turystyki młodzieżowej dziś i jutro, realizowanego wspólnie z Uniwersytetem Batiawella w Bańskiej Bystrzycy. Podjęto także współpracę z Europejską Izbą Gospodarczą w zakresie Modelu organizacyjnego i samofinansowania polskiego szkolnictwa wyższego z upoważnienia V Uniwersytetu w Paryżu, Komisji EEIG w Brukseli, UIE w Polsce⁹.

W 2000 roku nastąpiły istotne zmiany strukturalne. Z dniem 1 września Zakład Wychowania Obronnego przekształcono w Katedrę Edukacji Obronnej (KEO). Od grudnia 2001 r. kierownikiem Katedry został dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. AP, który kierował nią aż do roku 2018. W KEO zatrudnionych było wówczas 12. osób, w tym 4. samodzielnych pracowników nauki, 4. adiunktów, 3. wykładowców i 1 asystent. Od następnego roku akademickiego 2002/2003 pracę w Katedrze Edukacji Obronnej podjął prof. dr hab. Stanisław Sterkowicz, zatrudniony także w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie. Jako niekwestionowany autorytet w sportach walki wniósł on istotny wkład w możliwość realizacji przez wiele lat specjalności wychowanie obronne i wychowanie fizyczne¹⁰. Ponadto decyzją Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w 18 grudnia 2002 roku kierownik Katedry prof. AP dr hab. Zbigniew Kwiasowski został wpisany na listę rzeczoznawców programów nauczania „do kwalifikowania do użytku szkolnego podręczników do przysposobienia obronnego oraz do opiniowania programów nauczania przysposo-

⁸ Ibidem; J. Wojtyca, *Działalność naukowa i dydaktyczna Katedry Edukacji Obronnej Akademii Pedagogicznej/Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w latach 2000-2009*, „Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, t. 3:2013, s. 11-12.

⁹ Z. Kwiasowski, Ankieta jednostki naukowej za rok 2001, IBiEO, s. 5.

¹⁰ Zarządzenie Nr R-9 /2000 Rektora Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie z dnia 30 VIII 2000 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Uczelni; Z. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności Katedry Edukacji Obronnej w roku akademickim 2001/2002*, s.5, IBiEO.

bień obronny oraz programów ścieżki edukacyjnej obrona cywilna” oraz listę rzeczoznawców podręczników szkolnych wymienionych przedmiotów¹¹.

W roku akademickim 2002/2003 studia ukończyli ostatni absolwenci pięcioletnich studiów stacjonarnych na kierunku: Pedagogika ze specjalnością wychowanie obronne oraz 2,5-letnich studiów magisterskich dla absolwentów wyższych szkół oficerskich¹². Wielu absolwentów tych studiów do dnia dzisiejszego pełni ważne funkcje publiczne, troszcząc się o bezpieczeństwo regionu i kraju. KEO realizowała wówczas studia 5-letnie stacjonarne na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne. Uruchomiono także studia podyplomowe na kierunku Edukacja Obronna.

Istotnym wkładem w edukację obronną studentów było powierzenie Katedrze Edukacji Obronnej z dniem 2 listopada 2003 r. przez Rektora Akademii Pedagogicznej prowadzenia szkolenia studentów w zakresie przysposobienia obronnego, wynikającego z obowiązku służby wojskowej. Kierownik Katedry – dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. AP objął funkcję Pełnomocnika Rektora AP w Krakowie do spraw szkolenia w zakresie przysposobienia obronnego, kierując w tym zakresie ustawowymi zadaniami edukacyjnymi na rzecz wielu wyższych uczelni Małopolski. W szkoleniu uczestniczyli studenci piętnastu uczelni z terenu Małopolski, w tym wszystkie krakowskie uczelnie publiczne z wyjątkiem Politechniki Krakowskiej. Razem w latach 2003/2004-2008/2009 przeszkolono 4844 studentów¹³, którzy po latach wspominają udział w szkoleniu jako niezwykle doświadczenie, zbliżające treści kształcenia teoretycznego do praktyki edukacji obronnej.

W roku akademicki 2003/2004 w Katedrze Edukacji Obronnej pracowali: dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. AP, prof. dr hab. Stanisław Sterkowicz, dr hab. Tomasz Biedroń, prof. AP, dr hab. Bogdan Tarasiuk, prof. AP, doc. dr hab. Sławomir Mazur, dr Jan Ostojski, dr Janusz Ropski, dr Janusz Wojtycza, mgr Tadeusz Durmała, mgr Roman Krawczyński oraz mgr Pelagia Szybka, będąca jedyną kobietą w Katedrze zaangażowaną w tym okresie w propagowanie działań na rzecz bezpieczeństwa. W dniu 27 listopada 2003 roku w Akademii Pedagogicznej w Krakowie odbyło się ważne wydarzenie naukowe, wieńczące 30-lecie akademickiego kształcenia nauczycieli przysposobienia obronnego. Sesję naukową otworzył ówczesny rektor – prof. dr hab. Michał Śliwa, zaś obradom przewodniczył kierownik Katedry – dr hab. prof. AP Zbigniew Kwiasowski. Teksty związane z jubileuszem katedry zostały zamieszczone w roczniku naukowym Katedry¹⁴.

¹¹ W. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności Katedry Edukacji Obronnej w roku akademickim 2002/2003*, s. 4, IBiEO.

¹² W. Kozaczyński, *Sprawozdanie z działalności ZWO w roku akademickim 1999/2000*, s. 1-3; J. Wojtycza, *Kształcenie nauczycieli* s. 22.

¹³ J. Wojtycza, *Działalność naukowa...*, s. 14.

¹⁴ Z. Kwiasowski, *30 lat Katedry Edukacji Obronnej Akademii Pedagogicznej w Krakowie*, „An-

Od roku 2004/2005 zakres kształcenia obronnego począwszy od roku akademickiego 2004/2005 rozszerzono dodatkowo na filie zamiejscowe, zlokalizowane w dwóch małopolskich ośrodkach. Powołano studia niestacjonarne I stopnia (licencjackie) o specjalności Wychowanie Obronne w Kolegium AP w Zamiejscowym Ośrodku Dydaktycznym w Tarnowie¹⁵, a w roku akademickim 2005/2006 na dwa lata uruchomiono studia podyplomowe na kierunku: Przysposobienie Obronne pod kierownictwem dra Romana Krawczyńskiego (późniejsza Edukacja dla bezpieczeństwa od 1 października 2009 r., pod kierownictwem dr Pelagii Szybka). Wówczas realizowano studia stacjonarne 5-letnie na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne oraz studia niestacjonarne zawodowe i magisterskie na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne.

Kluczowe dla rozwoju KBO były zmiany organizacyjne wprowadzone w roku 2005. Z dniem 1 września na podstawie zarządzenia Rektora AP Katedrę Edukacji Obronnej wyłączono ze struktury organizacyjnej Instytutu Nauk o Wychowaniu i stała się ona samodzielną jednostką organizacyjną Wydziału Pedagogicznego. W jej skład weszły nowo powołane zakłady: Zakład Wychowania Obronnego oraz Zakład Bezpieczeństwa Narodowego. Kierownikiem Katedry pozostał dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. AP. Kierownikiem Zakładu Wychowania Obronnego mianowano dr. hab. Tomasza Jana Biedronia, prof. AP, a Zakładu Bezpieczeństwa Narodowego – dr. hab. Bogdana Tarasiuka, prof. AP. Funkcjonowaniem sekretariatu Katedry zajmowała się wówczas mgr Katarzyna Pabis, a od dnia 1 grudnia 2007 wspierała ją mgr Ewelina Rutkowska¹⁶.

Pierwszym czasopismem KEO, był zeszyt 24. „*Studia ad Educationem Defensoriam Pertinentia I*” w ramach „*Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis*” pod red. dr. hab. Tomasza Jana Biedronia, prof. AP. Ukazało się ono w 2005 roku i zawierało publikacje pracowników Katedry Edukacji Obronnej oraz autorów spoza uczelni. Tego samego roku, w dniu 17 listopada, KEO zorganizowała V Ogólnopolską Konferencję naukową zatytułowaną „Kształcenie nauczycieli przysposobienia obronnego w polskich uczelniach – stan obecny i perspektywy”¹⁷.

W roku 2006/2007 utworzono podyplomowe studia doskonalące na kierunku: Bezpieczeństwo Publiczne i Zarządzanie Kryzysowe, funkcjonujące do dzisiaj. Adresowane były one do osób z wykształceniem wyższym, pra-

nales Academiae Paedagogicae Cracoviensis *Studia ad Educationem Defensoriam Pertinentia I*”, zeszyt 24, 2005, pod red. Tomasza Jana Biedronia, s. 5-7.

¹⁵ Z. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności KEO w roku akademickim 2004/2005*, IBiEO, s.12-13.

¹⁶ *Zarządzenie Nr R-11/2005 Rektora Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie z dnia 30 V 2005 r.*, IBiEO.

¹⁷ *Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej KEO za 2005/2006*, s.9, IBiEO.

cowników służb mundurowych i administracji publicznej. Ich kierownikiem został dr Roman Krawczyński¹⁸, który sprawował tę funkcję do roku 2017.

Począwszy od roku akademickiego 2007/2008 w miejsce pięcioletnich studiów stacjonarnych na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne, wprowadzono studia stacjonarne I stopnia (3-letnie) na kierunku Pedagogika: specjalność Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne¹⁹. Studenci zaocznicy kontynuowali studia na kierunku Pedagogika, specjalności: Wychowanie Obronne.

W latach 2005-2007 KEO rozszerzała współpracę międzynarodową w zakresie działalności naukowo-dydaktycznej. W tym okresie dr Jan Ostojski prowadził wśród młodzieży Polonii kanadyjskiej i młodzieży polskiej badania nt. *Aspiracje życiowe młodzieży na progu XXI wieku*, a w listopadzie 2008 r. dr Małgorzata Bereźnicka przebywała na Uniwersytecie w Chester w ramach unijnego programu Erasmus, gdzie prowadziła wykłady na temat edukacji w Polsce. Jej pobyt w Wielkiej Brytanii rozpoczął długoletnią i owocną współpracę między dwoma uczelniami, w wyniku której w Katedrze kilkakrotnie gościł wykładowca University of Chester, Anthony Pickford²⁰.

W roku 2008/2009 nastąpiła ważna zmiana w profilu realizowanych specjalności studiów nauczycielskich. Na kierunku: Pedagogika dokonano zmiany nazwy specjalności studiów I stopnia na Wychowanie Obronne i Wiedzę o Społeczeństwie. Studia II stopnia kontynuowano w tym okresie na kierunku: Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne. W tym roku akademickim zakończyli także studia ostatni absolwenci studiów zaocznych 3-letnich na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne. Już wtedy podjęto prace nad kluczowymi do dnia dzisiejszego programami studiów II stopnia dla kierunku: Pedagogika, specjalności: Wychowanie Obronne i Zarządzanie Kryzysowe, który uruchomiono rok później (począwszy od roku akademickiego 2009/2010) oraz studiów I stopnia na kierunku Bezpieczeństwo narodowe. W tym okresie realizowano także studia podyplomowe z Edukacji dla bezpieczeństwa.

W marcu 2009 r. pojawiła się niezwykła i ważna dla studentów KEO inicjatywa utworzenia Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa, nad którym od początku pieczę sprawowała dr Małgorzata Bereźnicka, mgr Magdalena Szumiec i mgr Łukasz Czekał (w roku 2010 do grona opiekunów dołączył także mgr Rafał Kopeć). Wchodzący w skład zarządu Koła studenci: Andrzej Ziarko i Ewelina Biel (obecnie Włodarczyk) po ukończeniu studiów zasilili grono pracowników naukowo-dydaktycznych KEO²¹.

¹⁸ J. Wojtyca, *Działalność naukowa...*, s. 16-17.

¹⁹ Ibidem, s. 17.

²⁰ Z. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej KBiEO za lata 2008-2011*, s.19, IBiEO.

²¹ M. Bereźnicka, M. Rokitowska, *Działalność Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa, działającego przy Katedrze Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej (2009-*

Pierwszy rok działalności Studenckiego Koła Naukowego wiązał się z realizowaną wg autorskiego programu do dzisiaj inicjatywą pt. „Przedszkolak Ratownikiem”. Pierwszym przedszkolem, w którym wdrożono program było Przedszkole Samorządowe nr 122 w Krakowie przy ul. Fiołkowej, w którym nauczycielem była wówczas dr Ewelina Włodarczyk (mgr Ewelina Biel). Od 2014 roku, w związku z rozszerzeniem zakresu działalności Koła, powiększeniu uległo także grono opiekunów, które przedstawiało się następująco: dr Rafał Kopeć – opiekun Koła, dr Rafał Klepka, mgr Łukasz Czekaj, mgr Andrzej Ziarko – opiekunowie sekcji. Działalność Koła obejmuje zagadnienia z zakresu szeroko pojętego bezpieczeństwa, edukacji dla bezpieczeństwa i edukacji obywatelskiej. Do realizowanych przedsięwzięć zaliczają się m.in. spotkania naukowe, przygotowanie przez studentów artykułów naukowych pod kierunkiem opiekunów, organizacja studenckich konferencji naukowych (2012, 2015, 2017, 2018), szkolenia z zakresu pierwszej pomocy, program autorski „Przedszkolak Ratownikiem” (zajęcia z pierwszej pomocy dla przedszkolaków), treningi systemu walki krav maga, treningi strzeleckie, szkolenia taktyczne (praca na mapach, praca z radiem, zielona taktyka), wyprawy górskie, coroczny udział w Dniach Otwartych UP oraz Festiwalu Nauki²².

Z dniem 1 kwietnia 2009 r. Rektor Uniwersytetu Pedagogicznego zmienił nazwę Katedry Edukacji Obronnej na Katedra Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej (KBiEO). Jej kierownikiem pozostał dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP. W tym okresie znacząco rozwinęła się struktura Katedry, w której znalazły się: Zakład Bezpieczeństwa Narodowego (kierownik prof. dr hab. Bogdan Tarasiuk, prof. UP), Zakład Edukacji dla Bezpieczeństwa (kierownik dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP) i Zakład Wychowania Obywatelskiego (kierownik dr hab. Tomasz Biedroń, prof. UP). Sprawne funkcjonowanie sekretariatu było możliwe dzięki zaangażowaniu mgr Eweliny Rutkowskiej, którą od 1 października 2009 roku wsparła mgr Sylwia Fabiańska²³. Od 1 października 2009 roku pracę w KBiEO podjął prof. dr hab. Michał Huzarski zatrudniony także w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, a po jego odejściu z dniem 01.10.2011 roku zatrudniono dr hab. Marka Kubińskiego, prof. UP i AON. W dniach 8-9.10.2009 roku odbyła się w Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie VI Międzynarodowa Konferencja zorganizowana przez Katedrę Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej zatytułowana: *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec wyzwań współczesności* pod przewodnictwem dr hab. Zbigniewa Kwiasowskiego, prof. UP.

W roku akademickim 2009/2010 znacząco poszerzono ofertę edukacyjną KBiEO. Opracowano wówczas plany studiów, dostosowanego do uwa-

2011), *Studia de Securitate et Educatione Civili II*, „Annales Universitatis Paedagoogicae Cracoviensis”, pod red. T.J.Biedronia, Z.Kwiasowskiego, zeszyt 109, 2012, s. 187-193.

²² R. Kopeć, *Koło Naukowe*, http://www.ibieo.up.krakow.pl/?page_id=77, odczyt: 2015.03.13.

²³ Zarządzenie nr R-5/2000 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z dnia 11 marca 2000 r. IBiEO.

runkowań formalno-prawnych systemu oświaty, kierunku: Pedagogika, specjalności: Edukacja dla Bezpieczeństwa i Wiedza o Społeczeństwie. W tym roku utworzono także nowy kierunek studiów I stopnia: Bezpieczeństwo narodowe, cieszący się do dnia dzisiejszego dużą popularnością wśród kandydatów²⁴, który uruchomiono rok później. W roku akademickim 2010/2011 wygaszono kierunek Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne.

W 2010 roku ukazał się kolejny numer rocznika Katedry pod nową nazwą *Studia de Securitate et Educatione Civili* w ramach „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis*” pod redakcją Tomasza Jana Biedronia i Zbigniewa Kwiasowskiego. Od 2012 roku zaczął ukazywać się cyklicznie, a pracą nad nim kierował Komitet Redakcyjny (red. naczelny Tomasz Jan Biedroń) i Komitet Naukowy (przewodniczący Zbigniew Kwiasowski, od 2017 prof. dr hab. Olga Wasiuta). W ramach upowszechniania idei edukacji dla bezpieczeństwa, w roku 2013 treść rocznika udostępniono w Internecie dla szerszego grona odbiorców. Obecnie czasopismo ma postać rocznika wydawanego przez Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie we współpracy z Wydawnictwem Naukowym Uniwersytetu Pedagogicznego. „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili*” stanowi forum prezentacji wyników badań, wymiany refleksji oraz dyskusji obejmującej teorię i praktykę odnoszącą się do szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. W czasopiśmie publikowane są artykuły, recenzje i komunikaty autorów z całej Polski. Czasopismo swoim zakresem tematycznym obejmuje problematykę z zakresu m. in. bezpieczeństwa i obronności, w szczególności teorii bezpieczeństwa, polityki bezpieczeństwa, historii i współczesności konfliktów zbrojnych, bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, edukacji dla bezpieczeństwa oraz bezpieczeństwa informacyjnego i kultury informacyjnej. Czasopismo „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili*” jest indeksowane w bazie ICI Journals Master List (Index Copernicus) i znajduje się na liście B wykazu czasopism naukowych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego za rok 2013-2016. Za artykuł opublikowany w czasopiśmie autorzy otrzymują 3 pkt. MNiSW. Począwszy od 2019 r. planujemy przekształcenie czasopisma z rocznika na kwartalnik i rozszerzenie jego zakresu o artykuły publikowane w języku angielskim.

Na mocy porozumienia Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z Komendą Główną Policji, do programu studiów Bezpieczeństwo narodowe (studia stacjonarne i niestacjonarne I stopnia) wprowadzono treści szkolenia podstawowego policjantów, co ułatwia absolwentom studiów pod-

²⁴ Z. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej za rok 2009/2010*, IBiEO, s.7-9.

jęcie pracy w tym zawodzie i umożliwia skrócenie obowiązkowego szkolenia podstawowego. Porozumienie zostało podpisane 3 czerwca 2011 roku.

Katedra Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej pod przewodnictwem dr hab. Zbigniewa Kwiasowskiego, prof. UP zorganizowała 12 czerwca 2012 roku Ogólnopolską Konferencję Naukową pod znamienym tytułem: *Wyzwania Edukacji Obywatelskiej w dobie współczesności*. Rok akademicki 2012/2013 to także okres, w którym opracowano i uruchomiono w ramach kierunku studiów I stopnia: Pedagogika nową specjalność – Edukację Obywatelską. Wprowadziła ona istotną innowację w kształceniu kandydatów na nauczycieli, gdyż umożliwiała podjęcie studiów w języku polskim i języku angielskim²⁵, a inspiracją do jej uruchomienia było dostosowanie programów kształcenia do potrzeb rynku pracy.

Jedną z ważniejszych w historii funkcjonowania jednostki zmian strukturalnych dotyczyła zarządzenia Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego z 17 grudnia 2013 roku w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej Wydziału Pedagogicznego. Na mocy tego zarządzenia z dniem 1 stycznia 2014 roku Katedra Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej została przekształcona w Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej (IBiEO), zaś dotychczasowy kierownik Katedry dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP, pełniący także funkcję prodziekana Wydziału Pedagogicznego, został mianowany p.o. Dyrektora Instytutu. Jego zastępcą została wówczas dr Katarzyna Pabis-Cisowska.

Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej powstał na bazie czterech katedr: Bezpieczeństwa Narodowego, Edukacji dla Bezpieczeństwa, Wychowania Obywatelskiego, Technologii i Mediów Edukacyjnych (włączonej w strukturę ówczesnej KBiEO 1 września 2013 roku). Kierownikami Katedr zostali kolejno mianowani: dr Marek Pietrzyk, dr Pelagia Szybka, dr hab. Tomasz Jan Biedroń, prof. UP, dr hab. inż. Janusz Morbitzer, prof. UP. W sekretariacie Instytutu pracowały: mgr Sylwia Fabiańska, mgr Ewelina Rutkowska (od 2017 kierownik dziekanatu Wydziału Politologii), a także od maja 2014 r. mgr Magdalena Frączek (od 2016 kierownik dziekanatu Wydziału Pedagogicznego)²⁶.

Z dniem 1 października 2014 r. Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej naukowo wsparli nowo zatrudnieni profesorowie: prof. dr hab. Olga Wasiuta, dr hab. Hanna Batorowska, prof. UP i dr hab. Jerzy Świeca, prof. UP. Dzięki temu wsparciu możliwe stało się uruchomienie w roku akademickim 2014/2015 studiów II stopnia (magisterskich) na kierunku Bezpieczeń-

²⁵ Z. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej za lata 2012-2013*, IBiEO, s.6-8.

²⁶ Zarządzenie Nr R/Z.0201-40/2013 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie z dnia 17 grudnia 2013 roku; *Sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej/Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej za rok akademicki 2013/2014*, IBiEO, s.1.

stwo Narodowe w dwóch specjalnościach: zarządzanie bezpieczeństwem i obronnością oraz zarządzanie kryzysowe w administracji lokalnej. W tym okresie w Instytucie zatrudnionych było 26 osób, w tym na etacie profesora 6-ciu dr hab., na etacie adiunkta 16. doktorów, a na etacie asystenta 4. magistrów.

Dyrektorem Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej pozostał dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP, natomiast zastępcami zostali mianowani: dr Katarzyna Pabis-Cisowska i dr Marek Pietrzyk (zatrudniony od 01.02.2012 r.). W skład Instytutu weszło pięć katedr: Katedra Bezpieczeństwa Narodowego – kierownik prof. dr hab. Olga Wasiuta, Katedra Bezpieczeństwa Społecznego – kierownik dr hab. Zygmunt Kowalczyk, a od 1 kwietnia 2015 roku dr hab. Jerzy Świeca, prof. UP, Katedra Edukacji dla Bezpieczeństwa – kierownik dr Pelagia Szybka, Katedra Wychowania Obywatelskiego – kierownik dr hab. Tomasz Jan Biedroń, prof. UP, Katedra Kultury Informacyjnej i Zarządzania Informacją – kierownik dr hab. Hanna Batorowska, prof. UP²⁷.

Począwszy od 2015 roku każda Katedra prowadzi oddzielne zadania badawcze (statutowe), nad którymi pieczę sprawują kierownicy Katedr:

- Katedra Bezpieczeństwa Narodowego – *Kształtowanie bezpieczeństwa publicznego jako priorytetu funkcjonowania państwa* – prof. dr hab. Olga Wasiuta,

- Katedra Bezpieczeństwa Społecznego – *Transnarodowe wyzwania globalne w procesie budowy bezpieczeństwa narodowego państwa* – dr hab. Jerzy Świeca, prof. UP,

- Katedra Edukacji dla Bezpieczeństwa – *Społeczny i edukacyjny wymiar bezpieczeństwa* – dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP,

- Katedra Kultury Informacyjnej i Zarządzania Informacją – *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym* – dr hab. Hanna Batorowska, prof. UP,

- Katedra Wychowania Obywatelskiego, a od 2015 roku Katedra Konfliktów Zbrojnych i Społecznych – *Human security – wybrane aspekty bezpieczeństwa ludzkiego na przestrzeni dziejów* – dr hab. Tomasz Jan Biedroń, prof. UP²⁸.

Od roku akademickiego 2014/2015 uruchomiono studia II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe w formie stacjonarnej i niestacjonarnej, w dwóch specjalnościach: zarządzanie bezpieczeństwem i obronnością oraz zarządzanie kryzysowe w administracji lokalnej.

²⁷ Z. Kwiasowski, *Sprawozdanie z działalności naukowo-organizacyjnej Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej za rok 2014*, IBiEO, s.1-2.

²⁸ Wniosek o przyznanie środków finansowych na działalność statutową na rok 2015, IBiEO, s.1-4.

Tabela 1. Kierunki studiów realizowane przez IBiEO do roku 2018

lp.	Kierunek	Specjalność	Poziom	forma realizacji
1.	Pedagogika	Wychowanie Obronne	Studia 5-letnie, I stopień i II stopień	Studia stacjonarne i niestacjonarne
2.	Pedagogika	Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne	studia 5-letnie magisterskie studia I stopnia	Studia stacjonarne
3.	Pedagogika	Edukacja dla bezpieczeństwa i wiedza o społeczeństwie	I stopień, II stopień, studia uzupełniające magisterskie	Studia stacjonarne i niestacjonarne
4.	Pedagogika	Edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe	II stopień, studia uzupełniające magisterskie	Studia stacjonarne i niestacjonarne
5.	Bezpieczeństwo Narodowe		I stopień, licencjat	Studia stacjonarne i niestacjonarne
6.	Pedagogika	Edukacja obywatelska	I stopień, licencjat	Studia stacjonarne
7.	Bezpieczeństwo narodowe	Zarządzanie bezpieczeństwem i obronnością; Zarządzanie kryzysowe w administracji lokalnej	II stopień, studia uzupełniające magisterskie	Studia stacjonarne i niestacjonarne
8.	Wychowanie Obronne		Studia podyplomowe	Studia niestacjonarne
9.	Edukacja Obron- na		Studia podyplomowe	Studia niestacjonarne
10.	Edukacja dla bezpieczeństwa		Studia podyplomowe	Studia niestacjonarne
11.	Bezpieczeństwo publiczne i zarządzanie kryzysowe		Studia podyplomowe	Studia niestacjonarne

Źródło: IBiEO.

Tabela 2. Liczba studentów i słuchaczy KBiEO/IBiEO w latach 2009-2017

Rok akademicki	Studenci studiów stacjonarnych	Studenci studiów niestacjonarnych	Słuchacze studiów podyplomowych	Łączna liczba studentów i słuchaczy
2009/2010	282	239	117	638
2010/2011	373	278	149	800
2011/2012	389	319	44	752
2012/2013	345	400	53	798
2013/2014	315	336	40	696
2014/2015	379	334	55	786
2015/2016	434	303	38	775
2016/2017	443	231	18	692
2017/2018	301	178	21	500

Źródło: IBiEO.

W kwietniu 2015 roku Studenckie Koło Naukowe Edukacji dla Bezpieczeństwa zorganizowało II Ogólnopolską Konferencję Naukową „*Oblicza Bezpieczeństwa*”, która odbyła się w nurcie interdyscyplinarnych zagrożeń bezpieczeństwa personalnego. Brali w niej młodzi naukowcy oraz studenci reprezentujący ośrodki akademickie z całej Polski (m.in. przedstawiciele Akademii Obrony Narodowej, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego). Sesję plenarną uroczystie rozpoczął Prorektor Uniwersytetu Pedagogicznego ds. Studenckich prof. dr hab. Jan Suchanicz. Wykład inauguracyjny wygłosił Dyrektor Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP, który podkreślił, że godność człowieka i jego bezpieczeństwo są kluczowymi wartościami w życiu jednostki i tylko ich poszanowanie daje możliwość pełnego rozwoju. Po sesji plenarnej rozpoczęły się obrady panelowe w 6 obszarach tematycznych: Bezpieczeństwo a zagrożenia wojną, Bezpieczeństwo personalne: polskie dylematy i doświadczenia, Jednostka a bezpieczeństwo, Instytucjonalne uwarunkowania bezpieczeństwa, Dziecko w świecie zagrożeń, Bezpieczeństwo personalne – wyzwania i determinanty. W czasie konferencji swoje referaty wygłosiło 37 prelegentów reprezentujących różne dyscypliny naukowe: politologię, historię, pedagogikę, psychologię oraz nauki o zdrowiu ²⁹.

W 2016 roku ukazał się pierwszy numer czasopisma naukowego „Wojny i konflikty-przeszłość-teraźniejszość-przyszłość”, drugiego czasopi-

²⁹ Relacja pisemna Andrzeja Ziarko z 22 V 2015 r.

sma wydawanego przez Instytut Bezpieczeństwa. Redaktorem naczelnym kwartalnika, dostępnego również na stronie internetowej, został dr Rafał Kopec, zaś przewodniczącym Komitetu Naukowego dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP. Drugi numer czasopisma ukazał się w 2017 roku. Problematyka czasopisma oscyluje wokół zagadnień związanych z szeroko rozumianymi konfliktami. Intencją czasopisma jest analiza współczesnego oblicza konfliktów oraz ich historii. Czasopismo stało się nie tylko forum wymiany myśli nauczycieli akademickich, ale również i studentów zainteresowanych poruszaną tematyką.

W roku akademickim 2016/2017 odbyły się cztery konferencje, które Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej zorganizował lub współorganizował.

- I Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Współczesne Wyzwania Bezpieczeństwa Europejskiego*” (Kraków, 18-19.10.2016 r.), zorganizowanej i przygotowanej przez pracowników IBiEO i Katedry Bezpieczeństwa Narodowego pod przewodnictwem prof. dr hab. Olgi Wasiuty, pod patronatem JM Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie prof. dr hab. Kazimierza Karolczaka. Sekretarzem konferencji został dr Przemysław Mazur. W rezultacie przeprowadzonej Konferencji zostało przygotowane i wydane trzy odrębne recenzowane monografie. Nawiązano kontakty z przedstawicielami kół naukowych Polski, Ukrainy i Słowacji.

- III Konferencja Naukowa z cyklu „Człowiek w świecie informacji” pt. „Bezpieczeństwo Informacyjne” zorganizowana przez Katedrę Kultury Informacyjnej i Zarządzania Informacją wraz z Zespołem Szkół im. Walerego Goetla w Suchej Beskidzkiej (29-30.03.2017) i Burmistrzem Miasta Stanisławem Lichosytem pod patronatem JM Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie prof. dr hab. Kazimierza Karolczaka.

- IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Oblicza bezpieczeństwa-bezpieczeństwo militarne*” zorganizowana przez Instytut Bezpieczeństwa i Studenckie Koło Naukowe Edukacji dla Bezpieczeństwa (Kraków 5.04.2017).

- Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Udział organizacji pozarządowych w zapewnieniu bezpieczeństwa państwa*” współorganizowana wraz z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim (24-25.05.2017).

Od roku 2016 Instytut jest partnerem Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Naramie, który co roku swoim patronatem obejmuje Prezydent RP Andrzej Duda.

Pracownicy i studenci IBEO angażują się aktywnie w różne inicjatywy o charakterze wolontariatu. Jednym z ważniejszych wydarzeń w tym aspekcie był udział w zabezpieczeniu Światowych Dni Młodzieży odbywających się od 27 lipca do 31 sierpnia 2016 roku w Krakowie. Działali oni w sekcjach: funkcjonariusze, zabezpieczenie medyczne oraz wolontariusze. Z pewnością

bagaż doświadczeń o różnorodnym charakterze zaprocentuje w przyszłości nie tylko w czasie ratowania ludzkiego życia, ale także w pracy nauczyciela, instruktora pierwszej pomocy, czy osoby odpowiedzialnej za przygotowania zabezpieczenia medycznego w ramach zarządzania kryzysowego³⁰.

W roku akademickim 2016/2017 pracownicy naukowcy Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej realizowali szeroki zakres tematyczny badań własnych, czego odzwierciedleniem jest tabela 3.

**Tabela 3. Badania własne realizowane w IBEO
w roku akademickim 2016-2017**

Lp.	Zadanie badawcze	Kierownik
1.	Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainie	prof. zw. dr hab. Olga Wasiut
2.	NSZZ „Solidarność” na Ziemi Limanowskiej – regionalny wymiar ruchu społecznego 1980-1989 Narodowa Organizacja Wojskowa w Okręgu Krakowskim w latach 1939-1944	dr hab. Tomasz Biedroń, prof. UP
3.	Niechęć, unikanie służby i dezercje z Wojska Polskiego w latach 1918-1939 Problem ochrony zwierząt w Polsce w latach 1918-1939	dr Remigiusz Kasprzycki
4.	Spółeczeństwo przeciw państwu, państwo przeciw społeczeństwu-bezpieczeństwo ustrojowe PRL na przykładzie działań w Małopolsce Łemkowie w UPA	dr Przemysław Mazur
5.	Nowa kultura uczenia się w cyfrowym świecie (środowisko uczenia się – analiza)	dr Emilia Musiał
6.	Problemy bezpieczeństwa kulturowego w dobie współczesności	dr Katarzyna Pabis-Cisowska
7.	Azja Wschodnia i Pacyfik w nowym, globalnym układzie bezpieczeństwa międzynarodowego	dr hab. Jerzy Świeca, prof. UP
8.	Zagrożenia związane z występowaniem zjawiska sekstingu w komunikacji młodych ludzi	dr hab. Małgorzata Bereźnicka
9.	Przygotowanie nauczycieli przedszkoli Gminy Miejskiej Kraków w zakresie udzielania pierwszej pomocy	mgr Andrzej Ziarko
10.	Kreatywność nauczyciela czynnikiem sprzyjającym jakości procesu dydaktycznego	dr Ewelina Włodarczyk

³⁰ A. Ziarko, *Działalność pracowników i studentów Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej w czasie Światowych Dni Młodzieży w Krakowie*, „Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, nr 6:2016, s. 247-253.

11.	System awansu nauczycieli w kontekście ich rozwoju zawodowego Znaczenie kompetencji ratowniczych w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego	dr Magdalena Szumiec
12.	Edukacja obywatelska w zakresie bezpieczeństwa w Polsce po 1989 roku na przykładzie Fundacji Stefana Batorego	dr Łukasz Czekaj
13.	Zapewnianie bezpieczeństwa Polski przez Siły Zbrojne RP w opinii studentów wybranych uczelni krakowskich	dr Marek Pietrzyk
14.	Wpływ konfliktu zbrojnego na bezpieczeństwo dzieci w Islamskiej Republice Afganistanu	dr Klaudia Cenda-Miedzińska
15.	Kultura, edukacja i bezpieczeństwo w społeczeństwie informacyjnym	dr hab. Hanna Batorowska, prof. UP
16.	Robotyzacja pola walki. W kierunku wojny postludzkiej	dr Rafał Kopeć
17.	Organizacje pozarządowe w budowie nowoczesnej obrony terytorialnej Organizacje pozarządowe jako element systemu bezpieczeństwa państw Unii Europejskiej	dr Przemysław Wywiół
18.	Działania militarne i niemilitarne poza obszarem traktatowym dla większej integracji polityczno-militarnej NATO i UE.	dr Piotr Łubiński
19.	Polityka bezpieczeństwa w Europie środkowo-wschodniej na przełomie XX i XXI wieku	dr Paweł Skorut
20.	Samorząd lokalny w doktrynach brytyjskich partii politycznych	dr Elżbieta Sadowska-Wieciech
21.	Medialne wymiary socjalizacji politycznej	dr Rafał Klepka
22.	Bezpieczeństwo informacyjne w środowisku Internetu – Personal Information Management jako element bezpieczeństwa informacyjnego	mgr Paulina Motylińska

Źródło: Sprawozdanie z działalności naukowo-organizacyjnej IBiEO za rok akademicki 2016/2017, s. 6.

W związku z kończącą się kadencją Dyrektora Instytutu dr hab. Zbigniewa Kwiasowskiego, prof. UP w maju 2017 roku odbyły się wybory, w wyniku których Dyrektorem Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej na czteroletnią kadencję została prof. zw. dr hab. Olga Wasiuta, która przejęła obowiązki z dniem 1 września 2017 roku. Zastępcami Dyrektora Instytutu zostali: dr hab. Małgorzata Bereźnicka, która uzyskała zatwierdzoną habilitację w marcu 2017 roku i dr Marek Pietrzyk. W tym okresie do IBiEO dołączył dr hab. Janusz Falecki, prof. UP. W sekretariacie Instytutu aktualnie pracują: mgr Sylwia Fabiańska, mgr Katarzyna Skoupy i mgr Zuzanna Lichoń.

Zmiany nastąpiły również w obsadzie katedr, a to z powodu przejścia na emeryturę dotychczasowych kierowników dwóch katedr: dr hab. Tomasza Biedronia, prof. UP i dr hab. Jerzego Świecy, prof. UP. W Instytucie zatrudnionych było 30 osób: 28 pracowników naukowo-dydaktycznych, w tym 5. pracowników samodzielnych, 22. doktorów, 2. magistrów oraz dwie osoby na stanowisku administracyjnym³¹.

Na przestrzeni lat IBiEO doczekał się kilku awansów naukowych byłych absolwentów studiujących w Instytucie: dr Magdalena Szumiec, dr Ewelina Włodarczyk i dr Łukasz Czekaj (tytuł doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika w latach 2015 i 2016). Kolejnych dwóch absolwentów (mgr Andrzej Ziarko i mgr Justyna Rokitowska) realizują swoje rozprawy doktorskie.

Od 1 października 2017 roku w ramach Instytutu działają następujące katedry w zmienionej obsadzie:

- Katedra Bezpieczeństwa Narodowego – kierownik prof. zw. dr hab. Olga Wasiuta,
- Katedra Bezpieczeństwa Społecznego – kierownik dr hab. Janusz Falecki, prof. UP,
- Katedra Edukacji dla Bezpieczeństwa – kierownik dr hab. Małgorzata Bereźnicka,
- Katedra Kultury Informacyjnej i Zarządzania – kierownik dr. Hab. Hanna Batorowska, prof. UP,
- Katedra Konfliktów Zbrojnych i Społecznych- kierownik dr Rafał Kopeć.

W marcu 2017 r. został złożony wspólny **polsko-ukraiński grant** z Wschodnioeuropejskim Narodowym Uniwersytetem im. Lesi Ukrainy (Łuck). Temat badawczy: *Wojna informacyjna jako nowy wymiar rywalizacji geopolitycznej*. 15 maja 2018 r. został rozstrzygnięty konkurs na wymianę osobową na lata 2018-2019. Protokół został podpisany drogą korespondencyjną przez dra Piotra Dardzińskiego, podsekretarza stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, i przez Maksyma Strikhę - podsekretarza stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki Ukrainy³². Kierownikiem grantu jest prof. Olga Wasiuta³³, a członkami zespołu: Rafał Kopeć, Przemysław Mazur, Rafał Klepka.

³¹ *Sprawozdanie z działalności naukowo-organizacyjnej IBiEO za rok akademicki 2016/2017*, s.1.

³² *PROTOCOL of the 9th Meeting of the Bilateral Commission on Scientific Cooperation Between Ukraine and the Republic of Poland held by correspondence in April, 2018*, https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2018_05/9f3bd23f1df3fbfd8839298c7568a05d.pdf

³³ *Annex I to the Protocol of the 9th Meeting of the Bilateral Commission on Scientific Cooperation Between Ukraine and the Republic of Poland. PROJECTS FOR FUNDING in the period from January 1, 2018 to December 31, 2019*, https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2018_05/e0248a28d12f7f1b2b5a4e7ca92f49c3.pdf

**Tabela 4. Wykaz publikacji nauczycieli akademickich IBiEO
w latach 2014-2018**

Rok akademicki	Monografie	Redakcje naukowe, współredakcja monografii, prac zbiorowych, podręczników	Artykuły w czasopismach naukowych w języku angielskim	Artykuły w czasopismach naukowych polskich	Rozdział w monografii lub w podręczniku w języku angielskim	Rozdział w monografii lub w podręczniku w języku polskim	Recenzje	Sprawozdania
2014/2015	4	3	1	18	10	33	5	3
2015/2016	5	4	3	32	2	50	2	3
2016/2017	4	12	5	53	2	65	11	1
2017/2018	7	10	7	32	6	54	3	1
Razem	20	29	16	135	20	202	21	8

źródło: IBiEO: Sprawozdania z działalności naukowo-organizacyjnej IBiEO za lata akademickie: 2014/2015; 2015/2016; 2016/2017; 2017/2018.

Z roku na rok zwiększa się również ilość publikacji pracowników IBiEO zamieszczających swoje artykuły, recenzje, monografie, nie tylko w kraju, ale i również poza jego granicami. Dowodzi to o prężności stosunkowo młodego instytutu i ambicjach kadry nauczycieli akademickich (Tabela 4).

W roku akademickim 2017/2018 Instytut był organizatorem lub współorganizatorem następujących 5 konferencji:

- Konferencja naukowo-szkoleniowa „*Obrona Terytorialna w Polsce: przeszłość – przyszłość*” (wspólnie z Wojewódzkim Sztabem Wojskowym w Krakowie, 24 października 2017 r.),

- II Międzynarodowa Konferencja Naukowa z Uniwersytetem Narodowym im. Iwana Franka we Lwowie 23-24 listopada 2017 roku pt. „*Wyzwania bezpieczeństwa w geopolityce w XXI wieku*”. Konferencja została zorganizowana przez Wydział Stosunków Międzynarodowych Lwowskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Iwana Franki, Centrum Bezpieczeństwa Międzynarodowego i Partnerstwa, Lwowską Administrację Obwodową oraz Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

- I Krajowa Konferencja Naukowa „*Bezpieczeństwo wewnętrzne – strategia i zarządzanie*” (15 grudnia 2017 r.). Organizatorem konferencji był Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej we współpracy z Szkołą Policji w Katowicach, Szkołą Aspirantów Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie oraz Katedrą Katolickiej Nauki Społecznej i Socjologii Religii Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Konferencja stanowiła forum prezentacji wyników badań naukowych, doświadczeń i poglądów oraz forum dyskusyjne dotyczące aktualnych problemów strategii i zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym naszego kraju. Przewodniczący Komitetu Naukowego – dr hab. Janusz Falecki, prof. UP,

- V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „*Oblicza bezpieczeństwa – poziom lokalny, poziom globalny*” (10 kwietnia 2018 r.),

- III Międzynarodowa Konferencja Naukowa „*Współczesne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*” (21-22 maja 2018 roku). Organizatorem konferencji był Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej we współpracy z Centrum Bezpieczeństwa Międzynarodowego i Partnerstwa Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. Iwana Franki, Stowarzyszeniem Prawników Ukrainy, Instytutem Politologii Uniwersytetu Preszowskiego w Preszowie, Wydziałem Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, Wydziałem Nauk Społecznych Uniwersytetu Karola w Pradze, Wydziałem Nauk Społecznych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (filia UJK w Piotrkowie Trybunalskim), Wydziałem Policyjnych Nauk Stosowanych Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie oraz Wydziałem Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie. Organizator – dr hab. Janusz Falecki, prof. UP pod

patronatem JM Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie prof. dr hab. Kazimierza Karolczaka.

Pracownicy Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej prowadzą poza statutowymi również badania własne, uczestniczą w licznych konferencjach naukowych, zasiadają w wielu komisjach, komitetach, towarzystwach i stowarzyszeniach. Wchodzą również w skład redakcji czasopism naukowych i popularno-naukowych. Współpracują z uczelniami w wielu krajach, wyjeżdżają za granicę w ramach programu Erasmus i poza programem Erasmus.

W 2017 r. **dr Klaudia Cenda-Miedzińska** – w ramach Programu Erasmus+ Staff Mobility for Training – wyjechała do Włoch (Roma Tre University, 25-29 września 2017 r.) oraz wzięła **udział w projekcie europejskim** *Nachhaltige Integration: Migranten werden Unternehmer* (nr ref. 2016-1-DE-02-KA204-003454), którego koordynatorem jest niemiecka advisa Unternehmensberatung GmbH z siedzibą w Hamburgu, a partnerami Stowarzyszenie Współpracy Polsko-Afgańskiej Hamkari i władze tureckiego miasta Karakoçan. Udział w projekcie wiązał się m.in. z wyjazdem na workshop, który odbył się w dniach 9-17 grudnia 2017 r. w Turcji, w Antalyi. W ramach projektu, dr K. Cenda-Miedzińska odpowiedzialna była z ramienia Hamkari za przygotowanie zadania - *Security of the Polish-Afghan economic cooperation between 1950-2012 by the example of the governmental bilateral agreement*.

Kolejnym sukcesem pracowników IBEO była realizacja w roku akademickim 2017/2018 **Projektu pilotażowego ochotniczego szkolenia wojskowego studentów w ramach „Legii Akademickiej”**. Pełnomocnikiem JM Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN do jego organizacji został **dr Przemysław Wywiół**, adiunkt w IBiEO. Celem projektu jest odbudowa kadr rezerwy Wojska Polskiego. Kurs składa się z dwóch części: teoretycznej, realizowanej na uczelniach wyższych, które przystąpiły do programu oraz praktycznej w ośrodkach szkolenia i jednostkach wojskowych w czasie wakacji. Do szkolenia realizowanego na UP przystąpiło aż 300 studentek i studentów (w większości z Uniwersytetu Pedagogicznego), ale również z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Akademii Górniczo-Hutniczej, Politechniki Krakowskiej, Uniwersytetu Ekonomicznego, Akademii Ignatianum, Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Była to rekordowa liczba ochotników w skali kraju. Podczas zajęć prowadzonych przez dr. Łukasza Czekaja i dr. Przemysława Wywiół zapoznani się oni z podstawami m. in. wychowania obywatelskiego i wojskowego, w tym regulaminów i dyscypliny, szkolenia bojowego (taktyka i szkolenie strzeleckie), obrony przed bronią masowego rażenia czy międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych. Uzupełnieniem wykładów odbywających się w salach UP były wyjścia do krakowskich jednostek wojskowych, w tym elitarnej 6. Brygady Powietrznodesantowej (Dowództwa Brygady i 6. batalionu dowodzenia) i Oddziału Żandarmerii

Wojskowej w Krakowie, oraz szkolenie pod okiem instruktorów ze Stowarzyszenia Terytorialni czy możliwość zwiedzenia ekspozycji Muzeum Armii Krajowej. Z wynikiem pozytywnym kurs na UP ukończyło 207 osób, a 199 złożyło wnioski o powołanie na ćwiczenia wojskowe. Ochotnicy odbyli praktyczne szkolenie wojskowe w czasie wakacji w 22. Batalionie Piechoty Górskiej w Kłodzku oraz w ośmiu ośrodkach szkolenia: w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Poznaniu, Artylerii i Uzbrojenia w Toruniu, Sił Powietrznych w Koszalinie, Marynarki Wojennej w Ustce, Łączności i Informatyki w Zegrzu, Wojsk Inżynieryjnych i Chemicznych we Wrocławiu, Logistyki w Grudziądzu oraz Inżynieryjno-Lotniczego w Dęblinie. W zależności od wybranego modułu ukończyli je w stopniach starszych szeregowych lub kaprali rezerwy. Szkolenie studentów w ramach Legii Akademickiej nawiązuje do tradycji II Rzeczypospolitej (jednym z uczestników szkolenia wojskowego studentów był wówczas Karol Wojtyła, późniejszy papież Jan Paweł II). Obecnie projekt jest organizowany przez Ministerstwo Obrony Narodowej przy współpracy z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dzięki aktywności Instytutu w realizacji projektu „Legia Akademicka” udało się nawiązać współpracę z Ministerstwem Obrony Narodowej, jednostkami wojskowymi garnizonu Kraków oraz organizacjami proobronnymi, co z pewnością zaowocuje kolejnymi wspólnymi inicjatywami.

Od 2016 r. Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej jest partnerem **Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Naramie**, organizowanego przez Ludowe Towarzystwo Sportowe NOVI Narama. Uroczystość połączona jest z Biegiem Pamięci. Co roku wydarzenie patronatem obejmuje Prezydent RP Andrzej Duda. Przedstawiciele IBiEO uczestniczyli w każdej kolejnej edycji uroczystości, wspierając ją merytorycznie i organizacyjnie. W I Dniu Pamięci uczestniczyła m.in. dr Małgorzata Bereźnicka, wicedyrektor Instytutu, natomiast w III Dniu Pamięci 4 marca 2018 r. prof. dr hab. Olga Wasiuta, dyrektor IBiEO. W ramach wydarzenia towarzyszącego, studenci z Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa, kierowani przez mgr. Andrzeja Ziarko, prowadzili warsztaty z zakresu pierwszej pomocy i ratownictwa, połączone z promocją oferty edukacyjnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN. Ponadto w czasie III Dnia Pamięci wręczono nagrody specjalne ufundowane przez Ministra Obrony Narodowej Mariusza Błaszczaka dla studentów odbywających szkolenie wojskowe w ramach projektu „Legia Akademicka”, którzy wzięli udział w Biegu Pamięci. Wszyscy wyróżnieni realizowali kurs szkolenia wojskowego na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie, a większość z nich to studenci Instytutu na kierunkach: Bezpieczeństwo Narodowe oraz Pedagogika w specjalności: Edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe. Z kolei nagrodę specjalną dla najlepszego biegacza reprezentującego służby mundurowe ufundowaną przez firmę SkillsMed otrzymał chor. Jan Kaleta z 8. Bazy Lotnictwa Transportowego w Balicach, a zarazem student naszego Instytutu na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe. Inicjatywa ta jest

dobrym przykładem współpracy naszego Instytutu z sektorem pozarządowym i społecznościami lokalnymi.

Od momentu powstania Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej w ramach Wydziału Pedagogicznego nastąpił jego prężny rozwój nie tylko kadrowy, ale także pod względem działalności naukowej, o czym świadczą liczba publikacji w postaci monografii i artykułów w czasopiśmie krajowych i zagranicznych.

W minionym roku pracownicy naukowcy IBiEO angażowali się naukowo w szereg inicjatyw. Ich ostatnim osiągnięciem jest przygotowanie wspólnej publikacji – ***Vademecum bezpieczeństwa (42 a.d.)*** pod red. O.Wasiuty, R. Klepki i R. Kopcia. W jej powstaniu partycypowało 23. pracowników Instytutu.

Kadra naukowo-dydaktyczna IBiEO aktywnie uczestniczyła także w wielu konferencjach międzynarodowych. Jedną z nich było zorganizowane w imieniu rządu szwedzkiego przez Szwedzką Radę Narodową ds. Zapobiegania Przestępczości (Brå) w dniach 12-14 czerwca 2018 roku w Sztokholmie Światowe Sympozjum Kryminologiczne. Rokrocznie, od kilkunastu lat sympozjum zrzesza uczestników z całego świata i służy jako forum wymiany doświadczeń oraz dzielenia się wynikami najnowszych badań w zakresie przeciwdziałania przestępczości. Podczas sympozjum przyznawana jest Nagroda w dziedzinie Kryminologii, którą w tym roku otrzymał Profesor Herman Goldstein (University of Wisconsin Law School, USA) za „rozwiązania wpływające na poprawę działań policji na całym świecie”. W sympozjum wzięła udział **dr Agnieszka Polończyk**, która wygłosiła referat pt.: „*Spatial aspects of a Fear-of-crime-study based on the National Safety Risk Map*” (panel „*Policing hot spots*”). W wystąpieniu przedstawione zostały wyniki badań poświęconych analizie wybranych danych przestrzennych pochodzących z Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa pod kątem badania zjawiska „lęku przed przestępczością”.

W dniach 18-29 czerwca 2018 roku odbyło się szkolenie NATO CIMIC Field/Staff Worker Course organizowane przez CIMIC Centre of Excellence w Hadze. Celem kursu było stworzenie jak najlepszych warunków współpracy cywilno-wojskowej zarówno w sytuacji działań konwencjonalnych jak niekonwencjonalnych. Uczestnicy oprócz wykładów wzięli udział w symulacjach procesów decyzyjnych w NATO na szczeblu taktycznym i operacyjnym. W szkoleniu wzięła udział **dr Piotr Łubiński**, który oprócz uczestnictwa w kursie, wygłosił referaty pt. „*Economic systems in asymmetric conflicts*”, „*Social systems in asymmetric conflicts*”. W toku wystąpień zostały przedstawione zagadnienia wpływu kwestii społecznych i ekonomicznych na skuteczne działania antypartyzanckie w oparciu o NATO’wska matrycę PMESII.

Tabela 5. Członkostwo w stowarzyszeniach i organizacjach

lp.	Pracownik IBiEO	Nazwa stowarzyszenia, organizacji
1.	dr hab. Zbigniew Kwiasowski, prof. UP	Członek Senackiej Komisji ds. Nauki, członek Komisji Nauk Pedagogicznych PAN Oddział w Krakowie na kadencję 2011-2014 Przewodniczący Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Małopolskiego Zarządu PCK w Krakowie Rzecznik merytoryczno-dydaktyczny MEN do kwalifikowania do użytku szkolnego podręczników do przysposobienia obronnego i Edukacji dla bezpieczeństwa Rzecznik merytoryczno-dydaktyczny MEN do opiniowania programów nauczania przysposobienia obronnego i edukacji dla bezpieczeństwa oraz programów ścieżki edukacyjnej obrona cywilna
2.	dr hab. Tomasz Biedroń, prof. UP	Członek Polskiego Towarzystwa Historycznego Kraków Stały współpracownik Almanachu Ziemi Limanowskiej
3.	prof. dr hab. Olga Wasiuta (od 01.09.2014 r.)	Członek Rady Naukowej uprawnionej do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk Humanistycznych z zakresu Pedagogiki (2007-2014); Członek Rady Naukowej uprawnionej do nadawania stopnia naukowego doktora w dziedzinie Nauk Humanistycznych z zakresu Nauk o Polityce (2010-2014); Członek Rady Programowej „Forum Politologiczne”, Instytut Nauk Politycznych Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie (2003-2014); Członek Rady Naukowej czasopisma naukowego „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy” w Wyższej Szkole Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie (2011-2013); Członek Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, Zastępca Prezesa Oddziału Olsztyńskiego PTNP (2011-2014); Członek Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego; Członek Związku Nauczycielstwa Polskiego; Członek Komitetu Redakcyjnego oraz przewodniczącą Rady Programowej czasopisma „<i>Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili</i>”; Wydawnictwo Naukowe UP; 2017-2018; Członek Komitetu Naukowego czasopisma naukowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie wydawanego przez IBiEO pt.: „<i>Wojny i konflikty. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość</i>”, 2017-2018.

4.	dr hab. Hanna Batorowska, prof. UP (od 01.09.2014 r.)	Członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Organizacji Wiedzy, International Society for Knowledge Organization, ISKO (od 2007 roku); Członek Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej; Członek Polskiego Towarzystwa Technologii i Mediów Edukacyjnych; Członek Transdyscyplinarnego Centrum Badania Problemów Bezpieczeństwa im. prof. K. Bogdańskiego Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach; Członek Związku Nauczycielstwa Polskiego; Członek Komitetu Redakcji czasopisma „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” (od 2011 roku); Członek Kolegium Recenzentów kwartalnika Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, „Toruńskich Studiów Bibliologicznych / Bibliological Studies of Toruń”, International Journal of Continuing Engineering Education and Lifelong Learning; Przewodnicząca Rady Programowej elektronicznego czasopisma Biblioteki Głównej UP w Krakowie „Biblioteka i Edukacja”. Członek komitetu redakcyjnego Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili I, Wydawnictwo Naukowe UP; Członek Komitetu Naukowego czasopisma naukowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie wydawanego przez IBiEO pt.: „Wojny i konflikty. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość”, 2017-2018.
5.	dr hab. Małgorzata Bereźnicka, prof. UP	Członek Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego, oddział w Krakowie od 2003 r.; Członek Zespołu Pedagogiki Społecznej KNP PAN (od czerwca 2015 r.). Członek komitetu redakcyjnego Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili I, Wydawnictwo Naukowe UP
6.	dr hab. Janusz Falecki, prof. UP	Członek Europejskiego Stowarzyszenia Nauk o Bezpieczeństwie European Association for Security Członek komitetu redakcyjnego Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili I, Wydawnictwo Naukowe UP
7.	dr Marek Pietrzyk	Członek Stowarzyszenia Chemików RP

8.	dr Klaudia Cenda-Miedzińska	Członek Stowarzyszenia Współpracy Polsko-Afgańskiej HAMKARI Członek komitetu redakcyjnego Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili I, Wydawnictwo Naukowe UP
9.	dr Remigiusz Kasprzycki	Współpraca z Muzeum Armii Krajowej w Krakowie Współpraca z Narodowym Centrum Kultury w Warszawie w ramach programu „Europejska Sieć Pamięć i Solidarność”
10.	dr Przemysław Mazur (od 01.09.2014 r.)	Współpraca ze Stowarzyszeniem „Ruska Bursa” w Gorlicach Członek Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego
11.	dr Rafał Klepka (od 01.09.2014 r.)	Członek Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych
12.	dr Rafał Kopeć	Członek Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego Członek stowarzyszenia „Język – Kultura – Polityka” Sekretarz komitetu redakcyjnego Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili I, Wydawnictwo Naukowe UP; Główny Redaktor Naukowego czasopisma naukowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie wydawanego przez IBiEO pt.: <i>„Wojny i konflikty. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość”</i> , 2017-2018.
13.	dr Piotr Łubiński	Zastępca przewodniczącego Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Małopolskiego Zarządu PCK w Krakowie; Członek Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Zarządu Głównego PCK w Warszawie; Koordynator konkursu PCK z zakresu MPH im Prof. A. Pankowicza; Członek Grupy Polskiej Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego.
14.	dr Katarzyna Pabis-Cisowska	Członek Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa; Sekretarz Komitetu Opieki nad Zabytkami Kultury Żydowskiej przy Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa; Członek Rady Muzeum przy Muzeum Historii Miasta Zduńska Wola; Współpraca z Żydowskim Muzeum Galicja (od 2012 r.); Współpraca z Muzeum w Chrzanowie im. Ireny i Mieczysława Mazarakich (od 2015 r.); Współpraca ze Stowarzyszeniem Uniwersytet Trzeciego Wieku w Chrzanowie.

15.	dr Elżbieta Sadowska-Wieciech	Członek Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych
16.	dr Paweł Skorut (od 01.09.2014 r.)	Członek Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa przy Wojewodzie Małopolskim Członek Towarzystwa im. Józefa Piłsudskiego w Krakowie Członek Komisji Środkowoeuropejskiej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie;
17.	dr Przemysław Wywiat	Członek Komisji Kontrolującej Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa Członek Komitetu Opieki nad Kopcem Józefa Piłsudskiego przy Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa Członek Związku Piłsudczyków Członek Komendy Marszu Szlakiem Pierwszej Kompanii Kadrowej (oficer wychowawczy, 2013-2014) Członek Stowarzyszenia ObronaNarodowa.pl Ruch na rzecz Obrony Terytorialnej Członek Wydziału Naukowo-Badawczego Związku Strzeleckiego „Strzelec” Organizacja Społeczno-Wychowawcza Członek Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Polskiego Czerwonego Krzyża
18	dr Łukasz Czekaj	Członek Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Polskiego Czerwonego Krzyża; Członek Stowarzyszenia ObronaNarodowa.pl Ruch na Rzecz Obrony Terytorialnej; Członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Policji IPA; Członek Stowarzyszenia Polska Akademia Judo; Członek Towarzystwa Sportowego Wisła Sekcja Judo.
19.	dr Magdalena Szumiec	Członek Wojewódzkiego Zespołu Koordynującego ds. realizacji na terenie województwa małopolskiego Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła”, Członek zespołu ds. dokonania oceny wniosków o udzielenie wsparcia finansowego na realizację działań w ramach Rządowego Programu wspomaganie w latach 2015-2018 organów prowadzących szkoły w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach - „Bezpieczna+”.
20.	dr Ewelina Włodarczyk	Członek Komisji ds. Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Polskiego Czerwonego Krzyża Członek Wojewódzkiej Komisji Konkursowej Ogólnopolskiego Konkursu Historycznego „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego”

21.	dr Paweł Łubiński (od 01.09.2017 r.)	Członek Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (oddział w Krakowie)
22.	dr Agnieszka Polończyk (od 01.09.2016 r.)	Członek Polskiego Towarzystwa Bezpieczeństwa Narodowego; Członek Fundacji im. Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej.
23.	dr Andrzej Czop (od 01.09.2017 r.)	Członek International Police Association; Członek Stowarzyszenia Komendantów Policji; Dyrektor Generalny Krakowskiego Centrum Bezpieczeństwa; Członek i wykładowca Centralnego Ośrodka Szkolenia Pracowników Ochrony i Detektywów; Członek redakcji czasopism naukowych: („Security Dimensions International and National Studies” – Board of reviews, „Kultura Bezpieczeństwa Nauka – Praktyka - Refleksje” – „Security Culture Science-Practice – Review” - Board of reviews, subject editors - Martial and Physical Culture, „Security Economy and Law”- Board of reviews, subject editors – Law); (2013-2017); Członek Polskiego Związku Pracodawców „Ochrona”.
24.	mgr Andrzej Ziarko	Opiekun merytoryczny klasy ratowniczej w Zespole Szkół im. J. Tischnera w Dobczycach; Wolontariusz „Caritas” Archidiecezji Krakowskiej; Członek Polskiej Rady Resuscytacji; Wolontariusz w Malta Służba Medyczna; Członek International First Aid Certification Center.
25.	mgr Justyna Rokitowska (od 01.09.2017 r.)	Członek Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Pracowników Służby BHP; Członek Stowarzyszenia Porozumienie Podkrakowskie, Koło Terenowe w Krzeszowicach.

Źródło: IBiEO.

Tabela 6. Współpraca międzynarodowa. Wyjazdy nauczycieli akademickich w ramach programu Erasmus i zagraniczna współpraca

l.p.	Rodzaj współpracy	Zakres współpracy	Uczelnia/szkoła/ instytucja, z którą nawiązano współpracę	Nazwisko osoby z instytucji, z którą nawiązano współpracę
1	2	3	4	5
1.	Jerzy Świeca	contributor (autor rozdziału)	Galilee Colidge, Israel	
2.	Przemysław Wywiół Wykłady w <i>Summer University for Young Professionals 2017: Central Europe in the Age of Hybrid Security Threats</i>	Przeprowadzenie wykładu dla młodych naukowców z 9. krajów	Akademia Sił Zbrojnych Republiki Słowacji w Liptowskim Mikulaszu, Strategic Policy Institute – STRATPOL	Matej Kandrik
3.	Rafał Kopeć Przygotowanie Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition	contributor (autor rozdziału) oraz peer-review	IGI Global (701 E. Chocolate Avenue, Hershey, Pennsylvania 17033-1240, USA); wydawnictwo naukowe	Mehdi Khosrow-Pour
4.	Przygotowanie programu badawczego „Space Policy in Central European Countries”	Przygotowanie wniosku stypendialnego w ramach Narodowego Programu Stypendialnego Republiki Słowackiej (wniosek został zaopiniowany pozytywnie i uzyskał finansowanie)	Matej Bel University, Faculty of Political Science and International Relations (Kuzmányho 1 974 01 Banská Bystrica, Slovak Republic)	Assoc. Prof. Dr. Jaroslav Usiak, Doc. PhDr. Rastislav Kazanský
5.	Klaudia Cenda-Miedzińska Publikacja	publikacja artykułu <i>Bezpieczeństwo edukacji imigrantów przebywających na terytorium Polski w kontekście polityki europejskiej</i> , [w:] <i>Sociální pedagogika 2016. Budoucnost Evropy; Řešení sociálně kulturních problem</i>	Institut Mezioborových Studií, Brno	Miloslav Jůzl Ewa Jarosz Dagmar Marková Silvia Neslušanová

6	Klaudia Cenda-Miedzińska Publikacja	publikacja artykułu <i>Bezpieczeństwo człowieka a prawo do dobrej administracji realizowane w ramach Unii Europejskiej</i> , [w:] <i>Transformacja środowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość</i> , tom 2	Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki	Roman Kordonsky
7	Indywidualne kontakty		Czerniowiecki Narodowy Uniwersytet imienia Jurija Fiedkowicza, Wydział Historii, Politologii i Stosunków Międzynarodowych, Katedra Stosunków Międzynarodowych, Czerniowcy, Ukraina.	Prof. Tamara Marusyk, Prorektor d/s nauczania
8	Indywidualne kontakty		Narodowy Uniwersytet Urzędu Skarbowego Państwa Ukrainy, Katedra Filozofii i Politologii, Irpiń, k/Kijowa, Ukraina);	Dr. Lubow Worobjowa, Kierownik Katedry Filozofii i Politologii
9	Indywidualne kontakty		Państwowy Uniwersytet „Politechnika Lwowska”, Instytut Politolog i stosunków międzynarodowych, Lwów, Ukraina	Prof. Jaryna Turczyn, Dyrektor Instytutu politologii i stosunków międzynarodowych.
10.	Klaudia Cenda-Miedzińska Małgorzata Bereznicka	Kontakty indywidualne nakierowane na realizację pobytu naukowego połączonego z projektem tłumaczenia i adaptacji na potrzeby Polskich Sił Zbrojnych podręcznika z zakresu zasad użycia siły		International Institute of Humanitarian Law, Sanremo, Włochy

Tabela 7. Współpraca międzynarodowa z wybranymi państwami.

Nazwy państw	Liczba współpracy	Rodzaj współpracy	Nazwiska
Izrael	1	Przygotowanie opracowania analitycznego w formie cyklu artykułów	prof. J. Świeca
USA	1	Przygotowanie encyklopedii bezpieczeństwa	dr R. Kopeć
Ukraina	6	Współpraca z naukowcami	prof. O. Wasiuta
	1	publikacja artykułu	prof. O. Wasiuta
	1	publikacja artykułu	dr P. Wywiół
	1	publikacja artykułu	dr K. Cenda-Miedzińska
Czechy	1	Publikacja artykułu	dr Cenda-Miedzińska
Słowacja	1	Współorganizowanie konferencji	dr P. Wywiół
Słowacja	1	Wykłady o gościnne	dr P. Wywiół
Włochy	1	Współpraca z Międzynarodowym Instytutem Prawa Humanitarnego w Sanremo	dr P. Łubiński

We wrześniu 2018 r. **dr Ewelina Włodarczyk** i mgr **Justyna Rokitowska** złożyły fiszkę, ubiegając się o grant na finansowanie zakupu sprzętu multimedialnego do prowadzenia zajęć (konkurs POWR.03.01.00-IP.08-00-PKN/18 „Programy Kształcenia Nauczycieli”. Na tą chwilę wniosek będzie zgłoszony do grantu w ramach konkursu na Zintegrowane Programy Uczelni (POWR.03.05.00-IP.08-00).

Za zgodą i poparciem JM Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie prof. zw. dr hab. Kazimierza Karolczaka, przy Instytucie Nauk o Bezpieczeństwie (obecnym Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej) zostało utworzone **Centrum Symulacji, Bezpieczeństwa, Zarządzania Kryzysowego i Pierwszej Pomocy**, które od dnia 1 października 2018 r. będzie pełniło rolę nowoczesnej placówki naukowo-badawczej opartej głównie na kadrze naukowo-dydaktycznej Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie. Centrum realizowało będzie działalność naukowo-badawczą i dydaktyczną na potrzeby Instytutu oraz komercyjnie – poprzez świadczenie usług dla podmiotów zewnętrznych w formie: kursów, szkoleń, symulacji i ekspertyz. Zajęcia oferowane przez placówkę będą oparte o nowo-

czesne metody kształcenia, począwszy od kursów hybrydowych i gier decyzyjnych, poprzez zaawansowane zastosowanie: *matrycy Haddona*, *sand drill plan*, *case study* - opracowanych na dotychczasowych *lesson learned*, a także *real action trening* (metoda stosowana przez US Army oraz NATO w zakresie kształcenia paramedyków), implikowanego na potrzeby *real first aid*. W procesie doskonalenia dydaktycznego Instytutu, Centrum będzie wykorzystywane do prowadzenia ćwiczeń, treningów i gier decyzyjnych z przedmiotów: Zarządzanie kryzysowe, Logistyka w sytuacjach kryzysowych, Organizacja i zarządzanie, Współczesne zagrożenia terroryzmem, Pierwsza pomoc i innych. Centrum będzie również organizatorem i współorganizatorem konferencji naukowych i warsztatów, a jego zasoby będą także wykorzystywane do prowadzenia badań naukowych przez pracowników Instytutu. Centrum będzie pierwszym miejscem w Małopolsce o takim profilu i tak realizowanej działalności. Wpisuje się w promowane obecnie przez państwo projekty powszechnej edukacji dla bezpieczeństwa (w tym edukacji obronnej i antyterrorystycznej). W Centrum realizowane będą zajęcia w ramach Legii Akademickiej, ale także – we współpracy z Siłami Zbrojnymi RP (szczególnie Obrońcą Terytorialną) – szkolenia obronne dla NGO's.

Począwszy od roku akademickiego 2018/2019 uruchomiony zostanie nowy kierunek studiów: Bezpieczeństwo Państwa. Na II stopniu studiów w ramach tego kierunku realizowane będą cztery specjalności: Edukacja i profilaktyka bezpieczeństwa, Zarządzanie bezpieczeństwem i obronnością, Bezpieczeństwo wewnętrzne i Bezpieczeństwo społeczne. Dotychczas realizowane kierunki studiów: Pedagogika, specjalność Edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe i Bezpieczeństwo narodowe ulegają wygaszeniu. W związku z uruchomieniem nowego kierunku Instytut będzie realizował wielomilionowy **grant UP to the Top** nadany przez NCBR.

Z dniem 1 października 2018 roku, Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej stanie przed nowymi wyzwaniami związanymi z włączeniem go w strukturę nowego wydziału – Wydziału Politologii. Zmianie ulegnie także nazwa, z funkcjonującej dotychczas nazwy IBiEO na Instytut Nauk o Bezpieczeństwie. W skład Instytutu wejdą dwie dodatkowe katedry wraz z 12. pracownikami, będącymi dotychczas w strukturze Instytutu Politologii. **Dyrektorem nowo powstałego Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie wybrano prof. zw. dr hab. Olęę Wasiutę, zaś wicedyrektorami – dr Marka Pietrzyka i dr Ewelinę Włodarczyk.**

Od nowego roku akademickiego 2018-2019 do Instytutu Nauk o Bezpieczeństwie w strukturze Wydziału Politologii dołączą doktorzy habilitowani, profesorowie UP: Roman Kochnowski, Janusz Ropski, Tomasz Skrzyński, Małgorzata Winiarczyk-Kossakowska, Andrzej Żebrowski oraz doktorzy: Jarosław Jastrzębski, Krzysztof Loranty, Sabina Olszyk, Marcin Poręba, Edyta Sadowska, Sabina Sanetra-Półgrabi, Piotr Swoboda. Mamy nadzieję, że nowi pracownicy nie tylko odnajdą w Instytucie swoje miejsce i będą nadal rozwi-

jać się naukowo, ale również pojawiają się nowe przyjaźnie i pomysły na przyszłość. Bezpieczne środowisko pracy pozwala człowiekowi na samorealizację i planowanie przyszłości. Wspieranie indywidualnego rozwoju każdego pracownika jest także celem naszego Instytutu. Praca, w której spędzamy tak dużą część naszego życia, jest idealnym miejscem do rozwijania pozytywnych relacji z innymi ludźmi, toteż właściwa atmosfera w zespole jest potrzebna nie tylko dla dobrego samopoczucia i zdrowia człowieka, lecz również dla efektywności planowanych przedsięwzięć naukowych.

W powyższy kontekst wpisują się słowa prof. Stanisława Kistryna, Prorektora Uniwersytetu Jagiellońskiego ds. Badań Naukowych i Funduszy Strukturalnych, który podkreśla, że *„naukowiec to nie zawód. To sposób na życie, to holistyczne postrzeganie rzeczywistości, umiejętność dostrzegania priorytetów, analizy faktów, syntezy obserwacji, formułowania wniosków i weryfikacji hipotez. Naukowcem jest się cały czas, nie tylko w godzinach pracy. Naukowiec nie zbiera punktów, ale realizuje swoją pasję i szczeni się swoimi dokonaniem. Ale droga uczonego nie jest gładka i prosta. Jej etapy kończą się radością i dumą z sukcesów, efektów realizacji pasji, ale aby je osiągnąć, trzeba zaakceptować codzienny trud systematycznej, czasem żmudnej pracy. Codziennosc uczonego nie obfituje w formułowanie przełomowych praw i dokonywanie odkryć. To uciążliwe zmagania z własną słabością, z niemożnością właściwego postawienia pytań, z oporem materii, która niechętnie ujawnia swe tajemnice. To wielokrotne powtarzanie podobnych badań, wycofywanie się ze ślepych uliczek, mozolne układanie wielowymiarowych puzzli. To wszystko kształtuje osobowość i przygotowuje nie tylko na sukces, ale także na akceptację porażki. Niepowodzenie to ważny etap badań, nie powód do zwątpienia, ale najczęściej punkt zwrotny, nowy początek. Nie można mieć wątpliwości, że prawdziwy badacz, trenujący swój umysł w starciach z problemami współczesnej nauki i hartujący się poprzez porażki i sukcesy, ma wiele do powiedzenia o otaczającej go rzeczywistości.... naukowiec dysponuje jeszcze jedną, niezwykle istotną dla przebiegu dyskursu cechą: potrafi słuchać innych i brać pod uwagę zdanie odrębne niż własne. Potrafi z pasją argumentować na rzecz własnego poglądu, ale także (a właściwie – przede wszystkim) słuchać kontrargumentów i modyfikować swoje zdanie na ich podstawie”³⁴.*

Takiego podejścia do problemów nauki i życia codziennego, ciekawości poznawczej, wytrwałości w dążeniu do celu, tolerancji dla indywidualizmu oraz traktowania trudności i niepowodzeń w kategorii wyzwań życzymy sobie i wszystkim współpracownikom Instytutu w kolejnych latach naszej wspólnej naukowej przygody.

Opracowanie: Tomasz Jan Biedroń, Przemysław Wywiat,
Olga Wasiuta, Ewelina Włodarczyk

³⁴ S. Kistryn, *Kilka wstępnych myśli. Uniwersytet Jagielloński z naukowcami o nauce*. Uniwersytet Jagielloński. Kraków 2016, s.5-6, www.nauka.uj.edu.pl

III. Działalność Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa

W marcu 2009 r. w ramach Katedry Edukacji Obywatelskiej pojawiła się niezwykła i ważna dla studentów i pracowników inicjatywa utworzenia Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa (SKNEdB). W początkowym okresie pieczę nad przedsięwzięciem sprawowała dr Małgorzata Bereźnicka (jako opiekun koła), mgr Magdalena Szumiec i mgr Łukasz Czekaj. W roku 2010 do grona opiekunów dołączył także mgr Rafał Kopeć. W tym czasie w ramach koła działały trzy sekcje: sekcja naukowa, sekcja inicjatyw obywatelskich oraz sekcja sportów obronnych. Pierwszy rok działalności Studenckiego Koła Naukowego wiązał się z realizowaną do dzisiaj według autorskiego programu inicjatywą pt. „Przedszkolak Ratownikiem”. Pierwszym przedszkolem, w którym wdrożono program, było Przedszkole Samorządowe nr 122 w Krakowie przy ul. Fiołkowej, w którym nauczycielem była wówczas mgr Ewelina Biel (obecnie dr E. Włodarczyk). Warto zaznaczyć, że wchodzący w skład zarządu koła studenci Ewelina Biel, Andrzej Ziarko i Justyna Rokitowska po ukończeniu studiów zasiliли grono pracowników naukowo-dydaktycznych Uniwersytetu Pedagogicznego.

Od 2014 roku, w związku z rozszerzeniem zakresu działalności koła, powiększeniu uległo także grono opiekunów, które przedstawiało się następująco: dr Rafał Kopeć – opiekun koła, dr Piotr Łubiński, dr Rafał Klepka, mgr Łukasz Czekaj, mgr Andrzej Ziarko – opiekunowie sekcji. W kolejnych latach do grona opiekunów sekcji dołączył dr Przemysław Mazur. Wraz z rozwojem działalności i pojawianiem się nowych inicjatyw zmieniała się także struktura koła.

W roku akademickim 2015/2016 w ramach koła działały następujące sekcje:

- sekcja taktyczna
- sekcja strzelecka,
- sekcja pierwszej pomocy, ratownictwa i promocji,
- sekcja debat i dyskusji społeczno-politycznych,
- sekcja prawa humanitarnego.

W roku akademickim 2016/2017 pod kierunkiem dr. Przemysława Mazura zainaugurował działalność dyskusyjny klub filmowy.

Studenckie Koło Naukowe Edukacji dla Bezpieczeństwa od początku swojej działalności łączy przedsięwzięcia o charakterze naukowym z akcjami szkoleniowymi, poszerzającymi wiedzę i umiejętności z zakresu szeroko

pojętego bezpieczeństwa, a także z działaniami o charakterze hobbystycznym czy charytatywnym. W sferze nauki priorytetem koła niezmiennie pozostaje udział studentów w konferencjach naukowych (co warto podkreślić, także konferencjach zagranicznych) oraz przygotowanie przez nich artykułów do periodyków naukowych (często są to teksty przygotowane wspólnie przez studentów i pracowników naukowo-dydaktycznych). By ułatwić studentom mającym ambicje naukowe wejście w świat nauki w ramach SKNEdB przygotowano forum wymiany poglądów w postaci konferencji z cyklu „Oblicza bezpieczeństwa”. Pierwsza konferencja z tego cyklu odbyła się w 2012 roku. Dotychczas, do roku 2018, miało miejsce pięć konferencji zorganizowanych pod tym zbiorczym hasłem i poświęconych poszczególnym aspektom bezpieczeństwa. W tym czasie konferencje nieco zmieniły swój charakter – z konferencji studencko-doktoranckich przekształciły się w pełnoprawne ogólnopolskie konferencje naukowe. „Oblicza bezpieczeństwa” stały się znaczącym elementem naukowego pejzażu Krakowa i Polski, a udział w nich biorą nie tylko studenci i doktoranci, ale także pracownicy naukowi z różnych ośrodków akademickich. Warto jednak podkreślić, że mimo wzrostu rangi, konferencje z cyklu „Oblicza bezpieczeństwa” utrzymały charakter inicjatywy studenckiej i stanowią dla studentów miejsce zdobywania pierwszych szlifów nie tylko w zakresie działalności naukowej, ale także organizacyjnej.

Kolejną akcją, która zasłużyła na miano jednego z symboli koła naukowego, jest przedsięwzięcie „Przedszkolak ratownikiem – Uczeń ratownikiem”, organizowana pod kierunkiem magistra Andrzeja Ziarko. Jest to akcja o charakterze ciągłym, promująca umiejętności ratownicze i podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy wśród dzieci przedszkolnych i szkolnych. Na podkreślenie zasługuje znaczący zasięg akcji. Przykładowo, w roku akademickim 2014/2015 łącznie przeszkolono 642 dzieci, w roku 2015/2016 580 dzieci, w 2016/2017 540 dzieci. Wszystkie spotkania miały charakter cykliczny (trzy lub cztery spotkania z daną grupą), a poruszane były następujące zagadnienia:

- Kiedy wezwać Zespół Ratownictwa Medycznego? – ważne numery alarmowe,
- Jestem bezpieczny na miejscu zdarzenia – nie boję się pomagać!
- Mamo, Tato – obudź się! – jak ułożyć w pozycji bezpiecznej,
- Podstawy Resuscytacji Krążeniowo Oddechowej,
- Rany i opatrunki,
- Techniki ewakuacji.

Trzy ostatnie tematy realizowane są tylko w szkołach podstawowych, wcześniejsze zagadnienia adresowane są również do dzieci przedszkolnych.

Członkowie sekcji ratownictwa, pierwszej pomocy i promocji pracowali również przy zabezpieczeniu medycznym Światowych Dni Młodzieży w Krakowie. W przedsięwzięciu tym brali udział ratownicy medyczni: mgr

Andrzej Ziarko (opiekun sekcji) oraz studenci Kamil Ciężak, Katarzyna Dążkiewicz, Sylwia Jankowska, a także studentka Katarzyna Kanik jako wolontariusz.

Ukoronowaniem działalności sekcji było zdobycie wicemistrzostwa Polski na II Akademickich Mistrzostwach Polski Pierwszej Pomocy, które odbyły się w Szczyrku w dniach 29 – 31 marca 2017 roku. Był to ogromny sukces naszych studentów – Roberta Fąfary, Sylwii Jankowskiej, Magdaleny Bubak oraz opiekunów – dra Łukasza Czekaja i mgra Andrzeja Ziarko, który przygotowywał zespół do startu w mistrzostwach. Nasz zespół musiał uznać jedynie wyższość drużyny z Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. W drugich AMP PP brało **udział 10 drużyn** reprezentujących uczelnie wyższe (medyczne, wojskowe oraz cywilne) z całego kraju.

Działania SKNEdB w zakresie sportów obronnych koncentrują się na dwóch polach – walce wręcz oraz strzelectwie. Od 2013 roku w ramach SKNEdB organizowane są treningi systemu walki krav maga prowadzone przez profesjonalnych instruktorów. Regularnie organizowane są również treningi strzeleckie, a w grudniu 2014 roku zainaugurowano również cykl szkoleń taktycznych.

Zajęcia sekcji taktycznej oraz sekcji strzeleckiej (kierowanych przez doktora Rafała Kopcia oraz doktora Łukasza Czekaja) odbywały się zazwyczaj w trybie łączonym. Zajęcia strzeleckie obejmują takie zagadnienia jak budowa broni strzeleckiej, podstawowe pozycje strzeleckie, zasady bezpieczeństwa na strzelnicy, szkolenia ogniowe (strzelanie szkolne oraz strzelanie sytuacyjne z różnych postaw strzeleckich z broni krótkiej i długiej). Studenci w ramach zajęć mieli okazję praktycznego zapoznania się z takimi typami broni jak pistolety Glock, TT, XDM, Colt 1911, HK P30, pistoletami maszynowymi PM-63, Uzi, Skorpion Evo, karabinkami automatycznymi AKM, M4A3 oraz strzelbami gładkolufowymi.

Zagadnienia taktyczne realizowane w ramach zajęć SKNEdB można ująć w poszczególnych grupach:

1. Szkolenie z łączności radiowej:
 - utrzymywanie łączności w sieciach i kierunkach radiowych zgodnie z procedurami w relacjach narodowych i NATO;
 - procedura MEDEVAC;
 - szyfrowanie wiadomości, posługiwanie się tabelami kodowymi.
2. Szkolenie z topografii:
 - nawigowanie w terenie zajęтым przez przeciwnika;
 - unikanie oddziałów przeciwnika;
 - kodowanie map taktycznych;
 - odczytywanie pozycji na mapie;
 - poruszanie się w terenie z pomocą mapy w nocy;
 - nawigacja do punktu wskazanego za pomocą współrzędnych.

3. Szkolenie z musztry:

- wykonywanie zbiorów;
- przeformowanie w kolumnę czwórkową z dwuszeru;
- przygotowanie do występów ugrupowaniem zwartym.

4. Taktyka ogólna:

- zajmowanie obiektów broniowych;
- rozpoznanie terenu zajętego przez przeciwnika;
- praca sekcji szturmowej w rejonie zurbanizowanym;
- taktyczny zjazd na linie z wysokości 2 i 7 metrów.

Specjalistyczne szkolenia w ramach zajęć sekcji taktycznej oraz sekcji strzeleckiej prowadzone są z udziałem najwyższej klasy profesjonalistów, m.in. żołnierzy Jednostki Wojskowej Nil, 6 Brygady Powietrznodesantowej i funkcjonariuszy Samodzielnego Pododdziału Antyterrorystycznego Policji w Krakowie. Część zadań szkoleniowych realizowana jest w ramach obozów w Chochołowie. Plany na rok akademicki 2016/2017 SKNEdB zakładały zorganizowanie dwóch obozów szkoleniowych, zamiast jednego jak w latach poprzednich. Wynikało to z analizy potwierdzającej pozytywny wpływ intensywnego, kilkudniowego kursu realizowanego w terenie na osiąganie efektów szkoleniowych. Plany te udało się zrealizować z nadstatkiem – odbyły się trzy obozy szkoleniowe, w październiku 2016 roku, marcu 2017 roku oraz w maju 2017. Także w roku akademickim 2017/2018 szkolenia wyjazdowe organizowane były w ramach trzech obozów.

Studenci w ramach działalności SKNEdB biorą udział w szeregu akcji promocyjnych, w tym we współpracy z Biurem Promocji i Karier Uniwersytetu Pedagogicznego. Od 2009 członkowie koła corocznie partycypują w kolejnych edycjach Festiwalu Nauki w Krakowie oraz Dniu Otwartym UP. Innymi przedsięwzięciami tego typu były np. akcja promocyjna w ramach I Biegu Żołnierzy Wyklętych w Naramie, oraz organizacja, wraz z Przedszkolem Samorządowym w Alwerni, Mistrzostw Małopolski Najmłodszych w Szachach połączonych z pokazami pierwszej pomocy dla dzieci i rodziców. Studenci w ramach SKNEdB brali udział w zabezpieczeniu V edycji ekstremalnego marszu nocnego „Śladami gen. Nila – od zmierzchu do świtu”, organizowanego przez Jednostkę Wojskową Nil w obszarze Myślenice-Poręba w nocy 15 na 16 września 2016 roku oraz w święcie Jednostki Wojskowej Nil w dniu 16 września 2016 roku.

Od 2010 r. w okresie przedświątecznym prowadzona jest zbiórka pokarmu i innych artykułów (np. koców) dla psów i kotów z krakowskiego Schroniska dla Bezdomnych Zwierząt. Od 2016 roku studenci SKNEdB włączyli się również w akcję charytatywną „Paczka dla weterana”.

Corocznie, pod kierunkiem doktora Łukasza Czekaja, organizowane są także testy teście sprawnościowe do policji. Testy polegają na zapoznaniu się z elementami toru oraz na nauce prawidłowego pokonywania przeszkód. Na-

stępnie, pod nadzorem instruktora z Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie, przeprowadzany jest egzamin próbny.

W 2012 zainaugurowano wyjazdy na wizytę na Międzynarodowym Salonie Przemysłu Obronnego w Kielcach, gdzie studenci mają możliwość zapoznania się z najnowszymi osiągnięciami w zakresie techniki wojskowej. Również w 2012 roku, w lutym, zorganizowany został pierwszy wyjazd trekkingowy na Babią Górę. Od tego czasu zimowe wyjścia na Babią Górę stały się tradycją koła, a turystyka górską jako forma rozwijania kondycji fizycznej oraz umiejętności poruszania się w trudnym terenie i w często niesprzyjających warunkach atmosferycznych (wyjazdy w pasma takie jak Tatry czy Gorce zazwyczaj odbywają się sezonie zimowym) wpisała się w tożsamość SKNEdB.

Dynamicznie rozwija się działalność sekcji debat i dyskusji społeczno-politycznych. Przykładowo, w roku akademickim 2016/2017 sekcja pod kierunkiem doktora Rafała Klepki zorganizowała cztery debaty dotyczące następujących bieżących problemów: Pytania o bezpieczeństwo, politykę i demokrację po wyborach w USA: konsekwencje dla Europy, Ameryki i reszty świata; Stronniczość mediów publicznych: czy może być zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa? Media społecznościowe: zagrożenie czy szansa? Radykalizacja postaw politycznych w Polsce i Europie: przyczyny, uwarunkowania, możliwe konsekwencje.

Kierowany przez doktora Przemysława Mazura dyskusyjny klub filmowy realizuje pokazy filmów, połączone z prelekcjami i debatami. Wśród prezentowanych tytułów znalazły się m.in. Wołyń, Karbała, Demony wojny według Goi, Jack Strong, Zgoda.

W ramach działalności SKNEdB zainaugurowano cykl spacerów popularno-naukowych po Krakowie. Spacer poprowadził gościnnie dr Przemysław Wywiół, a ich tematyka była następująca: 1. Śladami pięknego Władka, 2. Śladami KEDYW-u.

Podsumowaniem i ukoronowaniem dotychczasowej działalności Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa było zdobycie drugiego miejsca na Festiwalu Studenckich Kół Naukowych Uniwersytetu Pedagogicznego o Puchar Prorektora ds. Studenckich w roku 2018. Studenci przygotowali prezentację (zgodnie z aktualną manierą można ją określić jako *performance*) zatytułowaną „Active shooter”, w ramach której prezentowali umiejętności w zakresie działań taktycznych i ratowniczych.

Opracowanie: Rafał Kopeć

zdjęcia

IV. Absolwenci Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej

insp. Paweł Dzierżak – I Zastępca Komendanta Wojewódzkiego Policji w Krakowie.

Studia w Instytucie ukończył w roku 2006, broniąc pracę magisterską pt.: *„Skuteczność szkolenia policjantów służby kandydackiej, odbywających zastępczą służbę wojskową w Oddziale Prewencji Policji w Krakowie”* pod kierunkiem dr Danuty Topy.

Studia w IBiEO wybrał, kierując się chęcią doskonalenia posiadanych kwalifikacji, które uzyskał w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. Spośród osób prowadzących zajęcia na studiach z największym sentymentem wspomina prof. Zbigniewa Kwiasowskiego, jako człowieka bardzo kompetentnego i wyrazistego oraz dr Danutę Topę – która pełniła rolę promotora, a dodatkowo dała się poznać, jako *„przeżył człowiek”*. Studia w IBiEO wspomina jako niezapomniany czas, umożliwiający nie tylko gruntowne przygotowanie merytoryczne i metodyczne, ale także integrację studencką, której najlepszym odzwierciedleniem były cyklicznie organizowane spotkania. W sposób szczególny zapamiętał kurs *„Metodologia badań pedagogicznych”*, prowadzony w tym okresie przez dra Emila Szewczyka, choć do wszystkich przedmiotów realizowanych w toku studiów starał się przykładać z porównywalnym zaangażowaniem uznając, że każdy z nich jest ważny.

Zapytany, czy na współczesnym rynku pracy potrzeba specjalistów posiadających umiejętność kształtowania kultury i środowiska bezpieczeństwa odpowiada: *„Obecnie zaobserwować można deficyt takich specjalistów. Mogą oni znaleźć dla siebie szerokie możliwości zatrudnienia, co wynika m. in. z migracji specjalistów z różnych dziedzin. Wiem to na przykładzie Policji – 26 lat temu nie było deficytów kadrowych, a dzisiaj poszukujemy pracowników. Wiele instytucji porządku publicznego posiada podobne deficyty kadrowe”. Zachętą dla osób planujących swoją edukacyjną przyszłość na kierunkach i specjalnościach związanych z szeroko pojętą edukacją dla bezpieczeństwa – zdaniem insp. Pawła Dzierżaka są wspomniane deficyty kadrowe, obserwowane zarówno w instytucjach państwowych i administracji publicznej, jak również w grupie podmiotów prywatnych (np. ochrona osób i mienia) poszukujących specjalistów, „których kształci m. in. Uniwersytet Pedagogiczny”.*

Poproszony o dokończenie zdania: *„Studia w IBiEO były...”*, odpowiedział: *„niezapomnianym okresem czasu, do którego chciałbym wrócić ze względu na upływ lat”.*

podkom. Jerzy Wilk – Komendant Komisariatu Policji w Kluczach.

Studia na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie ukończył w 2012 roku, broniąc pracę magisterską pt.: *„Poczucie bezpieczeństwa uczniów gimnazjum”*, pisaną pod kierunkiem dra Janusza Wojtyczy.

Studia na kierunku Pedagogika, specjalność: Edukacja dla Bezpieczeństwa i Zarządzanie Kryzysowe wybrał ze względu na specyfikę służby w Policji, która wiąże się z ustawicznym doskonaleniem posiadanych kompetencji, w tym wiedzy i umiejętności z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa. Duże znaczenie miała także ranga Uniwersytetu Pedagogicznego, w ramach którego funkcjonuje Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej.

Z czasów studiów najmilej wspomina zajęcia z Edukacji dla bezpieczeństwa, Dydaktyki edukacji dla bezpieczeństwa, Nowych orientacji w edukacji i Pierwszej pomocy przedmedycznej. Były to przedmioty, które *„uzupełniły kompetencje niezbędne w mojej pracy zawodowej”*. Wspomnieniami lubi wracać do zjazdów integracyjnych, cyklicznie organizowanych w Chocholowie. Dzięki prowadzonym tam zajęciom z Pierwszej pomocy uzyskał kompetencje, pozwalające mu uratowanie życia Adasiowi z Raclawic, będącemu w głębokiej hipotermii. W gronie prowadzących szczególnie zapamiętał zajęcia z dr Ewelina Włodarczyk (Biel), która realizowała kurs z Dydaktyki edukacji dla bezpieczeństwa oraz Nowych orientacji w edukacji: *„Wymagająca lecz sprawiedliwa. Umiała tak poprowadzić ćwiczenia, że nie chciało się ich kończyć”*.

Zapytany, czy na współczesnym rynku pracy potrzeba specjalistów posiadających umiejętność kształtowania kultury i środowiska bezpieczeństwa odpowiada: *„Oczywiście, że tak. W chwili obecnej spada świadomość społeczna dotycząca potrzeby kształtowania środowiska bezpieczeństwa człowieka. Ataki terrorystyczne i zdarzenia z udziałem tzw. nożowników wskazują, że Polacy nie są właściwie przygotowani do radzenia sobie z zagrożeniami, a często żyją w przekonaniu, iż nic złego nie może im się stać. Tymczasem wydarzenia w mass mediach ukazują coraz większą skalę zagrożeń. Dlatego od najmłodszych lat uwidacznia się potrzeba realizacji szeroko pojętej edukacji dla bezpieczeństwa wśród dzieci i młodzieży”*.

Poproszony o wskazanie argumentów, zachęcających przyszłych studentów do wyboru specjalności z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa – podkom. Jerzy Wilk – stwierdza: *„Jeśli student po ukończeniu uczelni wiąże swoją przyszłość z formacjami umundurowanymi, to nie tylko będzie miał bardzo dobre przygotowanie w tym zakresie, ale zdobytą wiedzę będzie także mógł wykorzystać w życiu prywatnym”*.

Poproszony o dokończenie zdania: *„Studia w IBIEO były...”*, odpowiedział: *„kolejnym krokiem do rozwoju kariery zawodowej. Poza tym bardzo miło je wspominam”*.

mgr Tomasz Fabiański – naczelnik Wydziału Inspekcji Wojewódzkiego Inspektoratu Transportu Drogowego w Krakowie.

Studia w IBiEO ukończył w 2014 roku. Wybór studiów z zakresu Bezpieczeństwa publicznego i zarządzania kryzysowego związany był z chęcią rozwoju zawodowego.

Z czasów studiów najlepiej wspomina zajęcia z dr. Markiem Pietrzykiem, gdyż omawiane na nich zagadnienia, były szczególnie ważne dla osoby zajmującej się zawodowo bezpieczeństwem. Dr Marek Pietrzyk zapisał się w jego pamięci, jako jeden z tych prowadzących, którego cechowało: *„doświadczenie, predyspozycje pedagogiczne i profesjonalne podejście do wykładanej problematyki”*. Wspomina także zajęcia z prof. Zbigniewem Kwiasowskim i dr. Łukaszem Czekajem.

Zapytany, czy na współczesnym rynku pracy potrzeba specjalistów, którzy potrafią kształtować środowisko bezpieczeństwa, odpowiada: *„Jest taka potrzeba. Jest ona szczególnie widoczna w jednostkach samorządu terytorialnego lub w służbach mundurowych, które realizują cele z zakresu szeroko pojętego bezpieczeństwa”*. To właśnie w tych obszarach – zdaniem mgra Tomasza Fabiańskiego – osoby planujące studia na specjalnościach związanych z edukacją dla bezpieczeństwa mogą znaleźć zatrudnienie.

Ukończone studia wniosły wiele nowych możliwości w realizowanej przez niego pracy zawodowej. Szczególnie przydatne okazały się kompetencje umożliwiające *„planowanie działań w zakresie zarządzania kryzysowego”*.

Poproszony o dokończenie zdania: *„studia w IBiEO były...”*, odpowiada: *„interesujące. Pozwoliły inaczej spojrzeć na problem kształtowania środowiska bezpieczeństwa społecznego”*.

mgr Piotr Wojaś – Dyrektor Zespołu Szkół Gminnych im. Henryka Sienkiewicza w Stanisławicach.

Studia na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej ukończył w 2005 roku, broniąc pracę magisterską pod kierunkiem prof. Bogdana Tarasiuka. Ze względu na indywidualne zainteresowania i chęć otrzymania kwalifikacji nauczycielskich, studiował na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne.

W jego pamięci zapisało się wielu wykładowców, choć z największym sentymentem wspomina opiekuna roku – dra Waldemara Gierata, promotora pracy magisterskiej – prof. Bogdana Tarasiuka oraz prof. Zbigniewa Kwiasowskiego i mgr. Tadeusza Durmałę, a także Prof. Tomasza Biedronia, którego wykłady z historii wspomina wraz z gronem znajomych do dzisiaj. Wśród wielu fascynujących przedmiotów, szczególnie zapamiętał ciekawie prowadzony kurs z Bezpieczeństwa narodowego z prof. Bogdanem Tarasiukiem oraz z Edukacji dla bezpieczeństwa z prof. Zbigniewem Kwiasowskim. Z czasów

studiów wspomina wiele miłych sytuacji, a każda z nich ma „wspólny mianownik. To co je łączyło to ludzie, z którymi się spotkałem. Ludzie różni, z różnych stron Polski, często o odmiennych charakterach ale wspólnym celu. Watro wspomnieć także pierwsze kroki w roli nauczyciela podczas praktyk studenckich, obóz strzelecki w Tarnowie i wyprawy w góry”.

Podkreśla, że „w dzisiejszych czasach wszystkie działania na rzecz szeroko rozumianego bezpieczeństwa są bardzo pożądane”, toteż na współczesnym rynku pracy wykwalifikowani specjaliści, posiadający kompetencje w zakresie kształtowania kultury i środowiska bezpieczeństwa są bardzo potrzebni. Zachętą dla kandydatów, zastanawiających się nad wyborem specjalności studiów związanej z edukacją dla bezpieczeństwa są możliwości, jakie dają tego typu studia. Zdobyte na tej specjalności wiedza i umiejętności „spowodują, że będziesz robił/a to co lubisz!”

Zapytany, czy ukończone studia przydały się w jego pracy zawodowej odpowiada: „Zdecydowanie tak! Jestem dyrektorem Zespołu Szkół Gminnych w Stanisławicach, nauczycielem edukacji dla bezpieczeństwa i wychowania fizycznego. Podczas studiów człowiek coraz częściej zastanawia się, co będzie robił w życiu. To dobry moment na zadanie sobie pytania, kim chcę zostać i czy ja się do tego nadaję? Już podczas studiów wiedziałem, że praca z dziećmi i młodzieżą to jest coś dla mnie. Gdy podjąłem pracę zawodową, „zderzyłem” się z rzeczywistością, ale wiedziałem, że jestem dobrze przygotowany i po wypracowaniu własnych metod działania będzie już tylko lepiej. Może się wydawać, że wiedza zdobyta podczas studiów wykorzystywana jest tylko do prowadzenia zajęć z Edukacji dla bezpieczeństwa. W moim przypadku – z racji pełnienia funkcji dyrektora – jest trochę inaczej. Zdobytą wiedzę, świadomość zagrożeń, umiejętność zachowania w sytuacjach kryzysowych i nietypowych wykorzystuję do kierowania szkołą. Zawsze na pierwszym miejscu stawiam bezpieczeństwo uczniów, zarówno fizyczne jak i psychiczne. Duży nacisk kładziemy na edukację dzieci w zakresie bezpieczeństwa”.

Poproszony o dokończenie zdania „studia w IBiEO były...” stwierdza: „wspaniałym okresem w moim życiu (trochę banał, ale tak czuję :)”.

dr Magdalena Szumiec – adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Studia na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie ukończyła w 2005 roku, broniąc pracę magisterską, pt.: „Wykorzystanie walorów turystyczno-krajoznawczych Puszczy Niepołomickiej w pracy dydaktyczno-wychowawczej”, pisaną pod kierunkiem prof. Bogdana Tarasiuka.

Wybierając specjalność nauczycielską związaną z edukacją dla bezpieczeństwa kierowała się własnymi zainteresowaniami i „tradycją rodzinną”, gdyż zarówno jej mama, jak i tata w przeszłości pełnili tę rolę zawodową.

Uznała, „że wybór specjalności nauczycielskiej o tematyce bezpieczeństwa pozwoli jej doskonale zrealizować własne pasje”.

W gronie najlepiej zapamiętanych prowadzących wspomina dra Antoniego Borowca, który prowadził niezwykle ciekawe zajęcia z psychologii: *„Pamiętam, że każdy z nas – studentów – po zakończonych zajęciach już czekał na kolejne. Nie miało dla nas żadnego znaczenia nawet to, że odbywały się one już bardzo późnym popołudniem jako jedyne tym dniu”*. Ze względu na wysoki poziom merytoryczny, wysoko ocenia wykłady prowadzone przez prof. Zbigniewa Kwiasowskiego. Z wielką sympatią wspomina także mgr. Tadeusza Durmałę oraz dr Pelagię Szybka, która zawsze dbała o miłą atmosferę podczas prowadzonych zajęć praktycznych z pierwszej pomocy.

Wśród wielu miłych wspomnień z czasów studiów, najlepiej pamięta obozy szkoleniowe: narciarski i strzelecki: *„Uważam takie formy organizacji zajęć za szczególnie cenne. Są one bowiem doskonałą okazją do nabycia nie tylko wiedzy przedmiotowej, ale przede wszystkim dają możliwość uzyskania praktycznych umiejętności. Podczas pierwszego z obozów nauczyłam się jazdy na nartach i od tego czasu ten rodzaj sportu zimowego towarzyszy mi rokrocznie”*.

Jednoznacznie stwierdza, że na współczesnym rynku pracy potrzeba wykwalifikowanych specjalistów tworzących środowisko bezpieczeństwa, gdyż: *„W dobie współczesnych przemian i nieprzewidywalności wielu zdarzeń konieczne są zintegrowane działania, ukierunkowane wspólną wizją stworzenia takiego otoczenia, by zapewnić społeczeństwu niezakłócony rozwój”*. Zachętą dla osób, które planują studia na specjalności związanej z edukacją dla bezpieczeństwa – zdaniem dr Magdaleny Szumiec – jest wykwalifikowana kadra Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, a także możliwość uczestnictwa w prężnie działających Studenckich Kołach Naukowych, konferencjach naukowych, wyjazdach edukacyjnych oraz fakt, że specjalność ta predestynuje absolwentów do podjęcia pracy w służbach mundurowych, organizacjach społecznych i samorządowych, umożliwiając jednocześnie zdobycie ministerialnych uprawnień do nauczania edukacji dla bezpieczeństwa (w tym pierwszej pomocy) na wszystkich etapach edukacyjnych. Podkreśla przy tym, że *„to tylko niektóre z aspektów, które powinny zachęcić przyszłych studentów do wyboru kierunków kształcenia oferowanych przez nasz Instytut. Warto podkreślić, że tematyka bezpieczeństwa jest tym obszarem dociekań naukowych, która w dzisiejszych nieprzewidywalnych czasach coraz bardziej zyskuje na znaczeniu”*.

Ukończone studia ocenia jako niezwykle przydatne w realizowanych obecnie obowiązkach zawodowych. Dzięki nim uzyskała przygotowanie merytoryczne i metodyczne do pracy w charakterze nauczyciela X Liceum Ogólnokształcącego w Krakowie, gdzie uprzednio odbywała praktyki jako studentka. Poproszona o dokończenie zdania: *„studia w IBiEO były...”* odpowiada:

„bardzo dobrym okresem w moim życiu. Wybrany kierunek studiów pozwolił mi nie tylko zaspokoić chęć posiadania określonej wiedzy, ale również dał okazję do poznania wielu wartościowych ludzi, z którymi nadal utrzymuję kontakt. Co więcej... na studiach poznałam mojego męża, z którym mam trójkę cudownych dzieci: Oliwkę, Bartusia i Kubusia!”

mgr Michał Karasiński – Instruktor w Centrum Sportu i Rekreacji Uniwersytetu Pedagogicznego, nauczyciel i wychowawca w I Liceum Ogólnokształcącym im. B. Nowodworskiego w Krakowie, doktorant na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Studia na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie ukończył w 2010 roku, broniąc pracę magisterską, pt.: *„Rola motywacji w pracy zawodowej nauczyciela wychowania fizycznego”* pod kierunkiem ks. prof. zw. dr hab. Janusza Mastalskiego.

Wybierając studia na kierunku Pedagogika, specjalności: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne kierował się głównie możliwością uzyskania kwalifikacji nauczycielskich z wychowania fizycznego, choć z perspektywy czasu docenia przygotowanie, które uzyskał na drugiej specjalności nauczycielskiej (Wychowanie Obronne, obecnie Edukacja dla bezpieczeństwa).

Czas studiów w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej zapisał się w jego pamięci szeregiem miłych wspomnień, wśród których szczególnie zapamiętał okres sesji egzaminacyjnej i związane z nią przygotowania do egzaminu z pierwszej pomocy: *„Bandażowaliśmy wówczas wszystkich mieszkańców z piętra w naszym akademiku na różne sposoby :)”*.

Przedmiotem, który na trwałe zapisał się w jego pamięci była Pierwsza pomoc przedmedyczna, prowadzona w tym okresie przez dr Pelagię Szybka. *„Był to dział, z którego dużo czerpałem, a wiedza, którą wówczas zdobyłem przydaje się obecnie w codziennym życiu”*. Bardzo dobrze wspomina także zajęcia z Edukacji dla bezpieczeństwa z prof. Zbigniewem Kwiasowskim: *„były to zajęcia, na które przychodziło się z wielkim zaciekawieniem. Bardzo dobry przekaz, duża wiedza oraz ciekawe formy prowadzenia zajęć”*.

Ukończone studia ocenia, jako przydatne w wykonywanej obecnie pracy zawodowej. Skoncentrował się na wychowaniu fizycznym, choć stwierdza, że miał *„więcej propozycji pracy związanej z Edukacją dla bezpieczeństwa”*. Zapytany, czy na współczesnym rynku pracy potrzeba specjalistów kształtujących środowisko bezpieczeństwa odpowiada: *„Myślę, że jest zapotrzebowanie na osoby z takim wykształceniem, o czym świadczy duża liczba osób chcących studiować na tego typu kierunkach. Sporo moich znajomych z roku przeszło pomysłnie proces rekrutacji do służb mundurowych (Policja, Wojsko Polskie, Straż Pożarna), które na nowo stają się bardzo popularne”*.

Poproszony o dokończenie zdania: „*studia w IBiEO były...*” stwierdza: „*interesujące i prawdopodobnie w tym momencie mojego życia, w którym się znajduję wybrałbym tak samo*”.

mgr Justyna Rokitowska – asystent w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Studia na Kierunku Pedagogika, specjalności: Edukacja dla bezpieczeństwa i zarządzanie kryzysowe ukończyła w 2015 roku, broniąc pracę magisterską, pt.: „*Awaria reaktora w Czarnobylu a gwarancja bezpieczeństwa elektrowni jądrowej*”, pisaną pod kierunkiem prof. Zbigniewa Kowalczuka.

Wybór kierunku studiów podyktowany był głównie jej „*zainteresowaniami z zakresu bezpieczeństwa oraz przekonaniem, że dodatkowe kwalifikacje nauczycielskie rozszerzą możliwości zatrudnienia w przyszłości*”.

Zajęcia w IBiEO wspomina przez pryzmat działań podejmowanych w ramach inicjatyw Studenckiego Koła Naukowego Edukacji dla Bezpieczeństwa, które umożliwiły jej nie tylko doskonalenie kompetencji, ale także pokonanie własnych słabości, w tym: „*strachu przed wysokością na zajęciach ze zjazdów linowych*”.

Najmilej wspominanym przez nią przedmiotem był kurs z Systemu bezpieczeństwa narodowego: „*całościowe ujęcie struktury oraz szczegółowy przegląd wszystkich służb stojących na straży bezpieczeństwa. Zajęcia również nakierowane były na praktyczny aspekt rekrutacji do formacji mundurowych. Każdy student mógł przekonać się, które kryteria formalne spełnia, a do których należy się jeszcze przygotować, aby podjąć pracę w wymarzonej jednostce*”. Kurs ten prowadził dr Marek Pietrzyk – wykładowca, który szczególnie zapisał się w jej pamięci. Jego „*wiedza oraz charyzma, a także sposób przekazywania wiadomości z zakresu obronności i bezpieczeństwa pozwoliły na dodatkowe zainteresowanie omawianymi zagadnieniami, a w konsekwencji zachęciły do dalszego zgłębiania problematyki systemu bezpieczeństwa narodowego*”.

Wybór specjalności związanej z edukacją dla bezpieczeństwa ocenia jako bardzo dobry, gdyż ukończone studia przydały się w jej pracy zawodowej. „*Zaangażowanie oraz systematyczna praca nad postawionymi celami, dały późniejszą możliwość podjęcia pracy na stanowisku nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa. Ukończone studia spełniły również jedno z postawionych marzeń, a zarazem wyzwania zawodowych – umożliwiły mi podjęcie pracy naukowo-dydaktycznej na stanowisku asystenta w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej*”. Zachętą dla osób, chcących rozpocząć studia na podobnej specjalności jest – zdaniem mgr Justyny Rokitowskiej – możliwość praktycznego wykorzystania wiedzy oraz kwalifikacje, dające możliwość szerokiego zatrudnienia także w służbach mundurowych.

Poproszona o dokończenie zdania: „*studia w IBiEO były...*”, odpowiada: „*pięknym czasem, łączącym zainteresowania z zakresu bezpieczeństwa oraz kształtującym postawy, przydatne w późniejszej pracy zawodowej*”.

dr Ewelina Włodarczyk – adiunkt w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Studia w Instytucie Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej ukończyła w roku 2009, pisząc pracę magisterską pt.: „*Koncepcja kształcenia wielostronnego w opinii nauczycieli przysposobienia obronnego*”, pod kierunkiem prof. Zbigniewa Kwiasowskiego.

Wybór studiów na kierunku Pedagogika, specjalność: Wychowanie Obronne i Wychowanie Fizyczne podyktowany był chęcią uzyskania dodatkowego przygotowania do podjęcia pracy w służbach mundurowych: „*Ukończyłam też studia na kierunku: Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna, jednak odkąd sięgam pamięcią chciałam pracować w Policji. Potrzebowałam gruntownego przygotowania fizycznego i te studia mi je dały*”.

Z czasów studiów wspomina wiele miłych, często zabawnych sytuacji. Najwięcej z nich wiąże się z obozem sportowym, który wówczas zorganizowano w Val di Fiemme we Włoszech. „*Wspaniałe trasy, świetni metodycy i rekordowe liczby godzin na nartach. Przypomina mi się kilka zabawnych sytuacji z tego wyjazdu i z zajęć sportowych na uczelni, ale nie wszystkie dotyczą mnie, więc nadal będę je wspominać w kularach. Choć niektóre z nich doczekały się nawet premiery w Sieci :)*”.

W gronie najmilej przez nią wspominanych prowadzących jest mgr Piotr Pastuszko i mgr Zbigniew Birnbaum, których zapamiętała jako „*miistrzów dydaktyki :)*”. „*Mgr Piotr Pastuszko był niezwykle oddany swoim studentom i poświęcał nam każdą wolną chwilę, a mgr Zbigniew Birnbaum to bardzo konsekwentny człowiek, dla którego w kształceniu umiejętności pływackich i narciarskich nie było rzeczy niemożliwych. Poza tym obydwaj posiadali niezwykle ważną i potrzebą nauczycielowi w dzisiejszych czasach cechę – poczucie humoru*”. W związku z powyższym wyborem bez trudu wskazuje przedmioty, które szczególnie utkwily w jej pamięci: Pływanie i ratownictwo wodne, Gimnastyka, Zimowy obóz sportowy oraz „*przedmiot, z którym jestem związana do dzisiaj – Metodyka edukacji dla bezpieczeństwa, gdyż od dnia zatrudnienia w IBiEO przygotowuję nauczycieli Edukacji dla bezpieczeństwa do pracy*”.

Zapytana o to, czy na współczesnym rynku pracy potrzeba specjalistów potrafiących kształtować środowisko bezpieczeństwa, odpowiada: „*Dostrzegam ogromne potrzeby w tym zakresie. Edukacja dla bezpieczeństwa zbyt często utożsamiana jest wyłącznie z przedmiotem nauczania w szkole, tymczasem z szeroko pojętą edukacją dla bezpieczeństwa spotykamy się wszędzie: w Sieci, na piknikach tematycznych, na zajęciach prowadzonych przez służby mundurowe i administrację samorządową. Osoby projektujące tego typu ofertę*”.

edukacyjną potrzebują gruntownego przygotowania metodycznego, by mogli działać skutecznie”.

Podkreśla, że ukończone przez nią studia bardzo przydały się w wykonywanej obecnie pracy zawodowej. Ukończenie studiów pozwoliło jej podjąć pracę w charakterze nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa w V Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie, a następnie adiunkta w IBiEO Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. *„Na filarze uzyskanych w toku studiów kompetencji mogę teraz prowadzić badania naukowe, skoncentrowane właśnie na wysokiej jakości edukacji i profilaktyce bezpieczeństwa”.* W jej opinii zachętą dla studentów zastanawiających się nad wyborem specjalności związanej z edukacją dla bezpieczeństwa są przede wszystkim kwalifikacje pedagogiczne, które *„będą przydatne bez względu na formę zatrudnienia wybraną w przyszłości”.*

Poproszona o dokończenie zdania: *„studia w IBiEO były...”*, odpowiada: *„wspaniałym okresem, który pozwolił mi nie tylko uzyskać wiedzę niezbędną w pracy, ale też zaoferował mi możliwość rozwoju posiadanych predyspozycji. Do dzisiaj aktywnie korzystam z większości umiejętności ruchowych, które zdobyłam i bez nich nie wyobrażam sobie życia”.*

mgr Jerzy Woźniakiewicz – Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie.

Studia w IBiEO ukończył w 2018 roku. Wybór studiów na kierunku Bezpieczeństwo Publiczne i Zarządzanie Kryzysowe pozwolił mu poszerzyć i usystematyzować dotychczas zdobytą wiedzę. Kierował się również *„dobrymi opiniami o Instytucie”.* Ukończone studia pomogły mu uzyskać kompetencje niezbędne w kierowaniu dużą instytucją kultury, zlokalizowaną w zabytkowym budynku. *„Zapewnienie bezpieczeństwa na terenie takiego obiektu, który dziennie odwiedza do 3 tys. osób, nie jest proste. Oczywiście zatrudniam też specjalistów, którzy bezpośrednio się tym zajmują, ale to dyrektor musi mieć kompleksową wizję funkcjonowania kierowanej placówki – także w aspekcie bezpieczeństwa”.*

Z czasów studiów najlepiej wspomina nieszablonowo prowadzone zajęcia z pierwszej pomocy, na których miał okazję wcielić się w rolę ratownika: *„Po wejściu do sali zastałem mocno ubrudzonego sztuczną krwią mgr. Andrzeja Ziarko z leżącą obok atrapą AK-47. Nie spodziewałem się oczywiście aż takiego realizmu przygotowanej scenki. Interesująco i realistycznie przygotowane zajęcia na długo wbijają się w pamięć”.* Wśród najlepiej zapamiętanych kursów, wskazuje także na Wiedzę o systemie obronnym państwa, prowadzoną przez dra Marka Pietrzyka, na której toczyły się ciekawe dyskusje o systemie obronnym państwa. Ze względu na świetny kontakt ze studentami i interesującą tematykę zajęć wspomina także kurs z Edukacji dla bezpieczeństwa prowadzony przez dr Ewelinę Włodarczyk,

na którym można było porozmawiać „o wielu mniej znanych, ale istotnych współczesnych problemach bezpieczeństwa”.

Zapytany, czy obecnie na rynku pracy potrzeba specjalistów posiadających umiejętność kształtowania kultury i środowiska bezpieczeństwa odpowiada: „Specjaliści w dziedzinach, w których kształci studentów Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej są moim zdaniem bardzo pożądani na współczesnym rynku pracy. Przypuszczam, że coraz rzadsza będzie sytuacja, w której bezpieczeństwem zarówno w prywatnych firmach, jak i w instytucjach publicznych zajmować się będą emerytowani funkcjonariusze i żołnierze – często z ogromną, ale zupełnie nie przystającą do tych potrzeb wiedzą i doświadczeniem. Rynek postawi na dobrze wykształconych, ściśle w określonym kierunku, profesjonalistów po studiach kierunkowych”. W opinii Dyrektora Jerzego Woźniakiewicza, zachętą dla osób planujących podjąć studia w IBiEO jest perspektywa, jaką dają kierunki związane z bezpieczeństwem na współczesnym rynku pracy. Ich absolwenci mogą podjąć zatrudnienie nie tylko w służbach mundurowych, ale także w cywilnych instytucjach publicznych oraz w firmach prywatnych.

Poproszony o dokończenie zdania: „studia w IBiEO były...”, odpowiada: „okazją do zdobycia i pogłębienia kompetencji z zakresu bezpieczeństwa, szansą na nawiązanie interesujących kontaktów zawodowych, a także, niewątpliwie, bardzo cennym doświadczeniem”.

Opracowanie: Ewelina Włodarczyk

V. Najnowsze publikacje pracowników

Spis najważniejszych publikacji Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej 2013-2018

I. Monografie autorskie i podręczniki

1. Batorowska H., *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej. Rozważania o dojrzałości informacyjnej.* Seria: Nauka-Dydaktyka-Praktyka nr 142. Wydawnictwo SBP, Warszawa 2013, ISBN 978-83-61464-87-7, ss. 155.

2. Bereźnicka M., *Wychowanie dziecka we współczesnej rodzinie.* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-930-0, ss. 222.

3. Bereźnicka M., *Kultura pedagogiczna rodziców w społeczeństwie informacyjnym.* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-932-4, ss. 331.

4. Bil J., *Korupcja w (prywatnym) sektorze gospodarczym. Bezpieczeństwo ekonomiczne państwa.* Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2015, ISBN 978-83-7462-486-2, ss. 238.

5. Czop A., *Udział firm ochrony osób i mienia w zapewnianiu bezpieczeństwa publicznego w Polsce,* Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Katowice 2014, ISBN 978-83-64035-2-3, ss. 295.

6. Czop A., Ambroży T., Twardosz M., *Wpływ tradycyjnego japońskiego systemu zarządzania bezpieczeństwem na kulturę bezpieczeństwa w Polsce.* Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2015, ISBN 978-83-64035-36-4, ss. 146.

7. Czop A., *System bezpieczeństwa publicznego Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem prywatnego sektora ochrony (podręcznik akademicki).* Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-64035-49-4, ss. 228.

8. Falecki J., Wiśniewski B., Koziół J., *Podejmowanie decyzji w sytuacjach kryzysowych.* Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2017, ISBN: 9788374625524, ss. 188.

9. Kasprzycki R., *Dekada buntu. Punk w Polsce i w krajach sąsiednich w latach 1977-1989.* Wydawnictwo Libron, Kraków 2013, ISBN 978-83-64275-12-8, ss. 502.

10. Klepka R., *Parlament w państwie federalnym na przykładzie Austrii, Belgii, Niemiec i Szwajcarii. Analiza porównawcza.* Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2013, ISBN 978-83-7666-202-2, ss. 316.

11. Kopeć R., *Strategie nuklearne w okresie pozimnowojennym.* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-915-7, ss. 288.

12. Kopeć R., *Militarne metody zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia.* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-954-6, ss. 179.

13. Kopeć R., Mazur P., *Odstraszanie militarne w XXI wieku: Polska – NATO – Rosja.* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2017, ISBN 978-83-8084-090-4, ss. 172.

14. Kowalczyk Z., *Jan Paweł II wobec komunizmu.* Wydawnictwo Petrus, Kraków 2014, ISBN 978-83-7720-195-4, ss. 296.

15. Kowalczyk Z., *Polacy budujący bezpieczeństwo społeczne.* Wydawnictwo Petrus, Kraków 2015, ISBN 978-83-7720-368-2, ss. 249.

16. Mazur P., Skorut P., *Społeczeństwo przeciw państwu, państwo przeciw społeczeństwu: bezpieczeństwo ustroju Polski Ludowej na wybranych przykładach z ziemi tarnowskiej.* Wydawnictwo Attyka, Kraków 2017, ISBN 978-83-65644-23-7, ss. 140.

17. Sadowska-Wieczek E., *Brytyjski samorząd lokalny po 1945 r.* Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, ISBN 978-83-233-3726-3, ss. 198.

18. Skorut P., *Front Jedności Narodu. Od narodzin idei do upadku politycznego pozoru.* Wydawnictwo Attyka, Warszawa 2015, ISBN 978-83-62139-38-5, ss. 222.

19. Szumiec M., *System awansu zawodowego nauczycieli - ocena kluczowego elementu reformy edukacji.* Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2016, ISBN 978-83-8095-108-2, ss. 358.

20. Wasiuta O., Wasiuta S., *Wojna hybrydowa Rosji przeciwko Ukrainy.* Wydawnictwo Arcana, Kraków 2017, ss.434. ISBN: 978-83-65350-25-1.

21. Wasiuta O., Wasiuta S., Mazur P., *Państwo Islamskie ISIS: nowa twarz ekstremizmu.* Wydawnictwo Difin, Warszawa 2018, ss.267, p-ISBN: 978-83-8085-621-9.

22. Wasiuta O., Batorowska H., Klepka R., *Media jako instrument wpływu informacyjnego i manipulacji społeczeństwem.* Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

23. Wywiał P., *Bracia Herzogowie. Żołnierze Niepodległości.* Wydawnictwo Styl, Kraków 2014, ISBN 978-83-937912-5-5, ss. 144.

24. Wywiół P., *Organizacje proobronne w systemie bezpieczeñstwa narodowego Polski.* Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, ISBN 978-83-8085-108-5, ss. 175.

25. Wywiół P., Ziarko A., Jankowska S., *Wybrane aspekty bezpieczeñstwa spo³ecznoœci lokalnych.* Wydawnictwo Styl, Kraków 2017, ss. 125, ISBN 978-83-942367-5-5.

26. W³odarczyk (Biel) E., Szumiec M., *Bezpieczniej ka¿dego dnia. Program nauczania przedmiotu Edukacja dla bezpieczeñstwa dla III etapu edukacyjnego,* on-line: <http://scholaris.pl/resources/zip-resource/id/106812>.

II. Artyku³y z listy A

1. W³otowicz T., Szocik K., Baran L., *War or perace?: the possible scenarios of colonising Mars.* „Space Policy”, 2017, Vol. 42, s. 31-36.

2. Ka¿mierczak D., *Skills and Capabilities in Knowledge Society.* „E-learning Vol.9 Effective Development of Teachers’ Skills in the Area of ICT and E-learning”, 2017, Vol. 9., s. 23-50.

III. Artyku³y z listy B

1. Batorowska H., *Wybrane dokumenty archiwalne z lat 1842-1848 dotycz¿ce powstania Ksi¿garni Zagranicznej (Librairie étrangère) w Lipsku.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis nr 146. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia nr 11”, 2013, s. 151-162.

2. Batorowska H., *Information literacy i information culture w œwiecie literatury przedmiotu.* „Bibliotheca Nostra. Œlaski Kwartalnik Naukowy”, 2013, nr 1, s. 9-24.

3. Batorowska H., *Obecnoœć koncepcji information literacy jako sztuki wyzwolonej w wychowaniu do roztropnego funkcjonowania jednostki w œrodowisku spo³ecznym.* „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, 2013 nr 1-2, s.3-10.

4. Batorowska H., *Dwa wyk³ady Mariusza Jędrzejko o niedoskona³oœci procesu wychowania i edukacji do mediów: „Dzieci i nowe multimedia”(Warszawa-Milanówek-Dąbrowa Górnica 2013), „M³odzie¿ w zaburzonym œwiecie”(Warszawa-Dąbrowa Górnica 2013).* „Bibliotheca Nostra. Œlaski Kwartalnik Naukowy”, 2013, nr 1, s. 130-134.

5. Batorowska H., *Indywidualne zarz¿dzanie informacj¿ zabezpieczeniem przed manipulacj¿ w œrodowisku p³ynnej inwigilacji.* „Edukacja-Technika-Informatyka”, 2018, nr 1, s. 135-143.

6. Batorowska H., *Kultura bezpieczeñstwa informacyjnego.* „Edukacja-Technika-Informatyka”, 2018, nr 1, s. 92-100.

7. Batorowska H., *Kultura organizacyjna biblioteki i jej funkcja biblioterapeutyczna.* „Bibliotheca Nostra. Œlaski Kwartalnik Naukowy”, 2014, nr 1, s. 80-91.

8. Batorowska H., *Konferencja „Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka”*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, 2016, nr 2, s.133-138 (także: <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/266128/edition/251759/content?ref=desc>).

9. Batorowska H., *Międzynarodowe projekty bibliotekarzy szkolnych w ramach programu eTwinning*. „Bibliotheca Nostra”, 2017, nr 4 (50), s. 48-63.

10. Batorowska H., *Nauka o informacji (informatologia) z perspektywy nowych wyzwań edukacyjnych*. „Edukacja – Technika – Informatyka. Kwartalnik Naukowy”, 2015, nr 3 (13), s. 73-80.

11. Batorowska H., *Perceived self-efficacy vs. actual level of training in personal information and knowledge management. A research report*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, 2016, nr 2 (44), s. 61-89.

12. Batorowska H., *Potrzeba ekologii informacji w środowisku informacyjnym człowieka. Recenzja książki Wiesława Babika: Ekologia informacji*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili V” 2015, nr 199, s.222-224.

13. Batorowska H., *Pracownicy i użytkownicy multimedialnych centrów informacji*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, 2015, nr 2 (40), s. 34-51.

14. Batorowska H., *Przetwarzanie informacji w środowisku jej nadmiarowości i przyspieszenia technologicznego w świetle badań własnych*. „Edukacja-Technika-Informatyka”, 2017, nr 1 (19), s. 177-191.

15. Batorowska H., *Repozytorium instytucjonalne - dzielenie się informacją powinnością środowiska naukowego*. „Bibliotheca Nostra”, 2017, nr 4 (50), s. 83-91.

16. Batorowska H., *Sprawozdanie z konferencji „Bezpieczeństwo informacyjne”*. Zamek, Sucha Beskidzka, 29-30 marca 2017 r. „Bibliotheca Nostra”, 2017, nr 4 (50), s. 158-164.

17. Batorowska H., *Wpływ edukacji informacyjnej na jakość życia człowieka dorosłego* „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, 2014, nr 2-3/2014, s. 3-13.

18. Batorowska H., *Potrzeba wychowania do informacji przestaniem krajowej konferencji naukowej nt.: Biblioteka w świecie cyfrowym. Kultura – edukacja – wychowanie informacyjne*, (Sucha Beskidzka, 2013). *Wychowanie informacyjne procesem kształcenia dojrzałych informacyjnie obywateli*. „Biblioteka i Edukacja” Elektroniczne czasopismo Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, 2014 nr 5; <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie/index.php/bie/article/view/65/64>.

19. Batorowska H., *Wybrane aspekty kultury bezpieczeństwa w społeczeństwie informacji i wiedzy*. „Studia Politologica Ucraino – Polona”, 2016, nr 6, s. 200-208.

20. Batorowska H., *Wybrane narzędzia badawcze do ewaluacji poziomu kultury informacyjnej jednostki.* „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej”, 2015, nr 2-3, s. 3-12.

21. Batorowska H., Kamińska-Czubała B., *Information retrieval support: visualization of the information space of a document.* „Konowledge Organization in the 21 st Century: Between Historical Patterns and Future Prospects”, 2014, vol. 14, s. 343-350.

22. Bereźnicka M., *Portret polskiego internauty a student online.* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 56-69.

23. Bereźnicka M., *Wychowanie do życia w rodzinie – opinie i postulaty byłych uczniów.* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2014, nr 166, s. 14-34.

24. Bereźnicka M., *Problem agresji uczniów wobec nauczycieli w mediach i wypowiedziach studentów pedagogiki.* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 3-19.

25. Bereźnicka M., *Użyteczność edukacyjnej analizy transakcyjnej w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców.* „Edukacyjna Analiza Transakcyjna”, 2016, nr 5, s. 73-92.

26. Bereźnicka M., *The Sources of Knowledge About Parenting and the Reasons of its Lack at the Birth of the First Child.* „Chowanna”, 2016, tom 1 (46), s. 319-340.

27. Bereźnicka M., *Współpraca szkoły i domu kluczowym warunkiem pedagogizacji rodziców.* „Wychowanie na co dzień”, 2016, nr 1 (256), s. 30-35.

28. Biedroń T., *Biogramy: Hadinger Adam Tadeusz (1919-2011), Pazzoła Jan (1923-1994), Skorodecki Zdzisław (1923-1945).* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 173-192.

29. Biedroń T., *Biogramy: Stanisław Andrzej Gołębiowski (1917-1972), Jan Gomoła (1913-1985), Lech Masłowski (1921-1994), Franciszek Apolinary Rudol (1921-1993).* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2014, nr 166, s. 184-206.

30. Biedroń T., *Instrukcja techniczna pracy punktu informacyjnego („P.I.”) Rady Politycznej.* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2016, nr 166, s. s. 171-176.

31. Biedroń T., Siwik A., *Dokument NSZZ „Solidarność”.* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 197-200.

32. Biedroń T., Wywiał P., *Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (1996-2015).* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 20-39.

33. Cenda-Miedzińska K., *Bezpieczeństwo a dostęp do edukacji w Islamskiej Republice Afganistanu.* „Zeszyty Naukowe Akademii Obrony Narodowej”, 2013, nr 1(90), s. 56-77.

34. Cenda-Miedzińska K., *Priority areas in the development of health security in the Islamic Republic of Afghanistan: National Priority Program “Health for All Afghans”, HIV/AIDS, health care financing.* „Journal of Health Sciences”, 2014, nr 01 (04), s. 451-464.

35. Cenda-Miedzińska K., *Security and access to education in the Islamic Republic of Afghanistan.* „NDU Scientific Quarterly”, 2013, nr 1(90), s. 52-73.

36. Cenda-Miedzińska K., *System solutions in the area of the creation of health security in The Islamic Republic of Afghanistan – Basic Package of Health Services.* „Journal of Health Sciences” 2013, nr 172, 3(4), s. 287-302.

37. Cenda-Miedzińska K., *The Protection of Prisoners’ Health in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights.* „Internal Security”, 2015, nr 1, s. 89-104.

38. Czekaj Ł., *Społeczeństwo obywatelskie w myśli filozofów i socjologów niemieckich.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 3-10.

39. Czop A., Sokołowski M., *Historia polskich formacji policyjnych od II Wojny Światowej do czasów współczesnych.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2013, nr 13, s. 28 – 47.

40. Czop A., Sokołowski M., *Polish police formations after the Second World War – history and present day.* „Security Economy and Law Scientific Journal”, 2013, nr 1, s. 37-52.

41. Czop A., Sokołowski M., *The foundations of law and security culture in Japan, Security Dimensions International and National Studies from personal to global security.* „Scientific Journal”, 2013, nr 10, s. 83-87.

42. Czop A., *Przemoc seksualna wobec dzieci oraz programy prewencyjne realizowane w Polsce.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2013, nr 14, s. 48-60.

43. Czop A., *Evaluation of the use of personal and property protection companies for ensuring safety.* „Security Dimensions international& national studies”, 2014, nr 12, s. 19-28.

44. Czop A., *Zwalczanie i zapobieganie przestępczości pedofilskiej – aspekty praktyczne i prawne.* „Security, Economy & Law”, 2015, nr 4, s.34-57.

45. Czop A., *Jakie zmiany w funkcjonowaniu i organizacji prywatnego sektora ochrony mogą wpłynąć na podniesienie bezpieczeństwa narodowego Polski – wnioski z przeprowadzonych badań.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2015, nr 19, s.58-77.

46. Czop A., *Proponowane zmiany w regulacjach prawnych zmierzające do podniesienia efektywności działania firm ochrony osób i mienia.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2015, nr 20, s.164-182.

47. Czop A., Bil J., *Zagrożenie korupcyjne w działalności firm ochrony osób i mienia.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2015, nr 20, s.183-205.

48. Czop A., *Proposals for changes in legal regulations aiming to improve the effectiveness of protection of persons and property companies.* „Security Dimensions international & national studies”, 2015, nr 14, s. 44-54.

49. Czop A., Piwowarski J., *The current migration as a factor of the terrorist threat in Europe and Poland.* „Security Dimensions international & national studies”, 2015, nr 16, s. 48-76.

50. Czop A., *Methodological basis of research in security studies.* „Security Dimensions international & national studies”, 2015, nr 15, s. 49-71.

51. Czop A., Czop P., *Konieczność kompleksowych i interdyscyplinarnych działań na rzecz współczesnego bezpieczeństwa w kontekście sektorowości zagrożeń.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2016, nr 22, s.95-112.

52. Czop A., Juszcak A., *Subculture of stadium hooligans pathology or crime?* „Security Dimensions International & National Studies”, 2017, nr 21, s. 142-158.

53. Czop A., Czop P., *Analiza porównawcza przestępczości zorganizowanej i międzynarodowego terroryzmu.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2016, nr 24, s. 74-91.

54. Czop A., Sokołowski M., *Geneza i rozwój formacji policyjnych w Polsce od początków państwowości do czasów Księstwa Warszawskiego.* „Kultura Bezpieczeństwa Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2016, nr 24, s. 151-165.

55. Czop A., *Nowe uregulowania płacowe jako ważny element poprawy poziomu świadczonych usług w prywatnym sektorze ochrony traktowanym jako element systemu bezpieczeństwa publicznego.* „Security Economy and Law”, 2016, nr 4, s. 18-37.

56. Czop A., Juszcak A., *Factors Determining Hooligans Crime.* „Security Dimensions International & National Studies”, 2017, nr 22, s. 99-113.

57. Czop A., *Property and personal security companies as an important element of the national security system.* „Security and Defence Quarterly”, 2017, nr 3 (16), s. 20-39.

58. Czop A., *Genesis, development and importance of private security companies in the provision of public safety in Poland.* „Security and Defence Quarterly”, 2017, nr 4 (17), s. 100-118.

59. Czop A., Gurgul J., *Możliwość wykorzystania firm ochrony osób i mienia w zapewnianiu bezpieczeństwa w sytuacji zwiększonego zagrożenia terrorystycznego.* „Security, Economy & Law”, 2017, nr 4, s. 106-125.

60. Czop A., *Rola jednostek samorządu terytorialnego w zapewnianiu bezpieczeństwa Publicznego. Wybory samorządowe – samorządowe wybory.* „e-Politikon”, 2018, nr 26, ss. 204-233.

- 61. Falecki J.**, *Analiza systemów zarządzania kryzysowego wybranych państw w aspekcie bezpieczeństwa powszechnego*. „Zarządzanie”, 2017, nr 2, s.109-128.
- 62. Falecki J.**, Babiński A., *Joint Operations of the Polish Armed Forces and the Police*. „Internal Security, Semiannual Journal”, 2017, Volume 9, s. 153-167.
- 63. Kasprzycki R.**, *Dobrzy i źli bracia. Obraz Czechów i Słowaków w publicystyce II Rzeczypospolitej*. „Zeszyty Prasoznawcze UJ”, 2015, nr 4/224, s. 905-929.
- 64. Kasprzycki R.**, *Plan zabezpieczenia operacji milicyjnej meczu Lechia Gdańsk – Juventus Turyn w dniu 28.09.1983 [materiał źródłowy]*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 190-195.
- 65. Kasprzycki R.**, *Poczucie braku bezpieczeństwa w tekstach polskich zespołów punk-rockowych i postpunkowych napisanych po 1989 roku*. „Studia Politologica Ucraino – Polona”, 2016, nr 6, s. 267-279.
- 66. Kasprzycki R.**, *Służba Bezpieczeństwa wobec Oddziału Związku Literatów Polskich w Krakowie w latach 1970-1981*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2014, nr 166, s. 35-49.
- 67. Kasprzycki R.**, *Sytuacja materialna weteranek ze Związku Legionistów Polskich w latach 30. XX wieku*. „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne”, 2016, nr 143 (1), s. 149-157.
- 68. Kasprzycki R.**, *Miraże Czerwonego Raju. Losy dezertersów z Wojska Polskiego w Związku Radzieckim w latach 1921-1939*. „Niepodległość i Pamięć. Czasopismo humanistyczne”, 2017, nr 1 (57), s. 129-156.
- 69. Kasprzycki R.**, *Powiatowe Komendy Uzuppełnień i Komisje Poborowe przed 1939 rokiem. Przypadki patologii w wojskowej i cywilnej administracji*. „Niepodległość i Pamięć. Czasopismo humanistyczne”, 2017, nr 3 (59), s. 125-159.
- 70. Kasprzycki R.**, *Ucieczki do Polski żołnierzy z krajów sąsiednich w latach 1920–1939*. „Przegląd Nauk Historycznych”, 2017, nr 1, s. 217-256.
- 71. Kaźmierczak D.**, *Walka informacyjna we współczesnych konfliktach i jej społeczne konsekwencje* – „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis”, 2017, nr VII.
- 72. Klepka R.**, *Analiza zawartości mediów: dlaczego i do czego można ją wykorzystać w nauce o bezpieczeństwie i politologii*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2016, nr VI (224), s. 32-41.
- 73. Klepka R.**, *Flamandowie i Walonowie: dwa narody w jednym państwie polityczne i kulturowe dylematy Belgów*. „Politeja”, 2014, nr 5 (31/1), s. 459-481.

- 74. Klepka R.,** *Geneza i zarys historii parlamentaryzmu w zachodnio-europejskich państwach federalnych.* „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 41-68.
- 75. Klepka R., Idzik J.,** *Media Coverage Of refugee Crisis: Some Evidence From Poland.* „International Relations Review”, 2018, vol. 1, s. 59-68.
- 76. Klepka R.,** *Kryzys w przedsiębiorstwie, jego symptomy i przyczyny.* „Studia i Materiały „Miscellanea Oeconomicae”, 2013, nr 2, s. 259-269.
- 77. Klepka R.,** *Marketing polityczny: szansa czy zagrożenie dla demokracji?* „Rocznik Politologiczny”, 2013, nr 8-9, s. 43-52.
- 78. Klepka R.,** *Parlament jako przedmiot badań politologicznych.* „Res Politicae”, 2013, nr V, s. 197-212.
- 79. Klepka R.,** *Polityka a reality show.* „e-Politikon”, 2013, nr V, s. 29-46.
- 80. Klepka R.,** *Relacjonowanie polityki w „Wiadomościach” TVP1 po wyborach parlamentarnych w 2015 roku: obiektywne czy stronnice?* „Political Preferences”, 2017, nr 17, s. 155-172.
- 81. Klepka R.,** *Relacjonowanie prezydenckiej kampanii wyborczej w 2015 roku przez „Wiadomości” TVP1: zrównoważone czy stronnice?* „Przegląd Politologiczny”, 2017, nr 2, s. 157-175.
- 82. Klepka R.,** *Rywalizacja o fotel prezydencki: obraz głównych kandydatów w kampanii wyborczej 2015 roku w „Wiadomościach” TVP.* „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, 2017, t. 19, s. 243-264.
- 83. Klepka R.,** *Specyfika kryzysu finansowego w przedsiębiorstwie.* „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, 2013, nr 32, s. 139-152.
- 84. Klepka R.,** *Telewizyjna debata polityczna w polskiej kampanii parlamentarnej w 2007 roku: analiza komunikowania werbalnego i niewerbalnego uczestników.* „Język w komunikacji”, 2013, nr 3, 59-73.
- 85. Klepka R.,** *Wojna w mediach: wybrane zagadnienia dotyczące relacjonowania konfliktów zbrojnych.* „Wojny i konflikty. Przeszłość-Teraźniejszość-Przyszłość”, 2016, nr 1 (1), s. 6-21.
- 86. Klepka R.,** *Zasada reprezentacji i siła oddziaływania izb drugich parlamentów zachodnioeuropejskich państw federalnych.* „Wrocławskie Studia Politologiczne”, 2014, nr 17, s. 84-93.
- 87. Kopeć R.,** *W kierunku nuklearnej hegemonii. Nowy wyścig zbrojeń w świetle Nuclear Posture Review.* „Przegląd Geopolityczny”, 2018, nr 24, s. 57-72.
- 88. Kopeć R.,** *Etyka robotów bojowych.* „Studia Humanistyczne AGH”, 2017, nr 16/2, s. 51-65
- 89. Kopeć R.,** *Robotyzacja wojny.* „Społeczeństwo i Polityka”, 2016, nr 4(49), s. 37-53.
- 90. Kopeć R.,** *Autonomia systemów bojowych.* „Przegląd Geopolityczny”, 2016, nr 17, s. 133-147.

- 91. Kopeć R.**, *Broń masowego rażenia – definiowanie pojęcia*. „Bezpieczeństwo – Teoria i Praktyka”, 2014, nr 4, s. 63-71.
- 92. Kopeć R.**, *Dyplomacja dronów*. „Kultura i Polityka”, 2015, nr 17, s. 65-83.
- 93. Kopeć R.**, *Indyjski program nuklearny w kontekście typologii modeli proliferacji Scotta D. Sagana*. „Studia Polityczne”, 2015, nr 3(39), s. 149-166.
- 94. Kopeć R.**, *Pakistański program nuklearny w kontekście typologii modeli proliferacji Scotta D. Sagana*. „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, 2015, nr 46, s. 147-160.
- 95. Kopeć R.**, *Rewolucja w sprawach wojskowych w kontekście zachodniego sposobu prowadzenia wojen*. „Kultura i Polityka”, 2014, nr 16, s. 64-80.
- 96. Kopeć R., Rokitowska J.**, *Jakość kształcenia nauczycieli edukacji dla bezpieczeństwa w opinii studentów Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 25-41.
- 97. Kopeć R.**, *Systemy antyrakietowe zimnej wojny – uwarunkowania strategiczne*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 42-55.
- 98. Kopeć R.**, *Taktyczna broń nuklearna w Europie*. „Przegląd Strategiczny”, 2016, nr 9, s. 75-90.
- 99. Kopeć R.**, *The Threat of Mega-terrorism: Availability, Inhibitors and Motivations*. „Reality of Politics: Estimates – Comments – Forecasts”, 2013, nr 4, s. 105-125.
- 100. Kopeć R.**, *Traktat o nierozprzestrzenianiu broni nuklearnej jako prawnomiędzynarodowy reżim zapobiegania proliferacji*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 86-98.
- 101. Kopeć R.**, *Zastosowanie broni biologicznej w konfliktach zbrojnych i atakach terrorystycznych*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2014, nr 166, s. 50-72.
- 102. Kowalczyk Z., Kordas J.**, *Stan wojenny w Polsce i na Dolnym Śląsku: sądy wojskowe*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2014, nr 166, s. 92-111.
- 103. Kubiński M.**, *Zagrożenia bezpieczeństwa państwa*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 70-78.
- 104. Łubiński P.**, *Pełnomocnictwa z Wielkiej Brytanii w polskim obrocie notarialnym*. „Rejent”, 2016, nr 3 (299), s. 81-93.
- 105. Łubiński P., Kocaj O.**, *Materialnoprawne podstawy pociągania do odpowiedzialności karnej sprawców przestępstw wojennych, przeciwko pokojowi i ludzkości, popełnionych w latach 1939-1945 – refleksje po 70 latach rozliczeń*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2016, nr 5(199), s. 69-85.

106. Łubiński P., *Umiędzynarodowiony trybunał w Timorze Wschodnim jako przykład nowego zjawiska w sądownictwie międzynarodowym*. „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 94-111.

107. Mazur P., *Czym kulom pokłonił się „Walter”? Refleksje nad śmiercią generała Świerczewskiego i akcją „Wisła” w siedemdziesiątą rocznicę wydarzeń*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2016, nr 6, s. 73-84.

108. Mazur P., *Geopolitical consequences of Ruthenian Carpathian Russophilia*. „Przegląd Narodowościowy / Review of Nationalities”, 2017, nr 7, s. 29- 65.

109. Mazur P., *Stepan Stebelski „Chrin”, Przez śmiech żelaza. Wspomnienia dowódcy sotni UPA, która w zasadzce zabiła gen. Świerczewskiego, (przeł. K. Byzdra)*, Warszawa 2012, Oficyna Mireki, 238 ss. „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 5 (199), s. 225-234.

110. Motylińska P., *Ocena bibliotek cyfrowych – przegląd piśmiennictwa za lata 2000-2012*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia”, 2016, nr 14, s. 77-93.

111. Motylińska P., *The Information Architecture of the Search Interface in the International Children’s Digital Library*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, 2016, nr 2 (44), s. 43-60.

112. Motylińska P., *Zajęcia z technologii informacyjnej – propozycja tematów zajęć opartych na modelu „Siedmiu filarów kompetencji informacyjnych”*. „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2018, nr 1/23, s. 333-337.

113. Musiał E., *„Sieciowcy” a potencjał edukacyjny Internetu*. „Edukacja i Dialog”, 2013, nr 1/2 (244/245), s. 54-58.

114. Musiał E., *Jak zwiększyć aktywność współczesnego ucznia?* „Edukacja – Technika – Informatyka”, 2015, nr 2(12), s. 87-93.

115. Musiał E., *Nowe technologie – nowe wyzwania – nowy nauczyciel*. „Edukacja ustawiczna dorosłych – Polish Journal of Continuing Education”, 2014, nr 4 (87), s. 479-488.

116. Musiał E., *Nowoczesne nauczanie cyfrowych tubylców*. „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, 2015, s.67-74.

117. Musiał E., *Przyjazne środowisko uczenia się młodego pokolenia*. „Hejnał Oświatowy”, 2015, nr 10/146, s. 5-7.

118. Musiał E., *Relacje uczeń–nauczyciel kluczem do udanego nauczania*. „Edukacja–Technika–Informatyka”, 2016, nr 3(17), s. 221-226.

119. Musiał E., *Kreatywne nauczanie cyfrowych tubylców*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2016, nr VI (224), s. 85-93.

120. Musiał E., *Nauczyciel w „budzącej się szkole”*. „Edukacja–Technika–Informatyka”, 2017, nr 3(21), s. 198-204.

121. Musiał E., *Edukacja – może inaczej.* „Zeszyty Naukowe Pedagogika WSH”, 2017, nr 15, s. 27-36.

122. Pietrzyk M., *Relacje między państwem i obywatelem.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2014, nr 166, s. 129-137.

123. Pietrzyk M., *Wyzwania edukacji obywatelskiej w Polsce.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 140-149.

124. Polończyk A., *Strategiczne uwarunkowania użycia sił zbrojnych RFN w latach 1955-1989.* „Politeja”, 2017, nr 49, s. 311-333.

125. Polończyk A., Lupa M., Leśniak A., *Analysis of the Polish Home Army drop zones during the Second World War using Geographic Information Systems.* „Geomatics, Landmanagement and Landscape”, 2017, nr 3, s. 89-105.

126. Polończyk A., *Uwarunkowania środowiska bezpieczeństwa RFN w latach 2001-2015.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili VI”, 2016, nr VI (224), s. 94-108.

127. Polończyk A., *Cichociemni – dzieje elity polskiej dywersji na kanwie życiorysu Bolesława Polończyka ps. „Kryształ”.* „Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka”, 2016, nr 3 (XXIV), s. 173-188.

128. Rokitowska J., *Obawy społeczeństwa a bezpieczeństwo elektrowni jądrowych.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia de Securitate et Educatione Civili IV”, 2015, s. 137-146.

129. Sadowska-Wieczek E., *Zadania brytyjskiego samorządu lokalnego.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 128-139.

130. Sadowska-Wieczek E., *Eurosceptycyzm w Partii Konserwatywnej.* „Politeja” 2017, nr 46, s. 5-22.

131. Skorut P., *Działalność wywiadowcza Służby Bezpieczeństwa w procesie kształtowania stabilności społeczno-politycznej w PRL w latach 1983-1990. Analiza zagadnienia na przykładzie sprawy obiektowej o kryptonimie „Jedność”.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 140-148.

132. Skorut P., *Idea frontu politycznego i ludowego, jako element geopolitycznego oddziaływania Rosji bolszewickiej na państwa Europy Zachodniej w latach 20-tych i 30-tych XX wieku. Próba przedstawienia problemu na wybranych przykładach.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje”, 2014, nr 16, s. 420-438.

133. Szumiec M., *Samopoczucie i bezpieczeństwo uczniów w szkole – efekt wdrażania programów naprawczych.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 79-93.

134. Szumiec M., *The teachers' promotion in Polish educational system - functioning and evaluation.* „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki społeczne”, 2016, nr 1 (17), s. 39-51.

135. Szumiec M., *Aktywność fizyczna jako istotny czynnik wzmacniania potencjału zdrowotnego - wyzwania dla edukacji zdrowotnej.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili VI”, 2016, nr 224, s. 133-157.

136. Szybka P., *Kompetencje prozdrowotne młodzieży wyzwaniem współczesnej edukacji.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr 144, s. 127-139.

137. Szybka P., *Kształcenie z zakresu pierwszej pomocy w polskiej edukacji.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2015, nr 199, s. 149-158.

138. Świeca J., *Równowaga demograficzno-ekonomiczna jako podstawowy czynnik determinujący bezpieczeństwo podsystemu europejskiego w systemie globalnym.* „Studia Politologica Ucraino – Polona”, 2016, nr 6, s. 68-80.

139. Wasiuta O., Wasiuta S., *Rosyjska mass-medialna manipulacja informacją w wojnie hybrydowej przeciwko Ukrainie.* „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka – Praktyka – Refleksje (Security Culture. Science – Practice – Review)”, 2015, nr 20, s. 332-357.

140. Wasiuta O., Wasiuta S., *Klanowa struktura społeczna a krajobraz polityczno- gospodarczy Północnego Kaukazu.* „Przegląd Geopolityczny” (Geopolitical Review), 2017, Tom 20, s. 53-73.

141. Wasiuta O., *Prezydent Białorusi A. Łukaszenka – „ostatni dyktator Europy?”.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”. 2016, nr VI (224), s. 158-179.

142. Wasiuta O., *„Russki mir” jako narzędzie imperialnej polityki Krem-la.* „Przegląd Geopolityczny” (Geopolitical Review), 2017, Tom 21, s. 67-87.

143. Wasiuta O., *System ekonomiczny „Państwa Islamskiego”.* „Przegląd Geopolityczny” (Geopolitical Review), 2017, Tom 22, s. 33-49.

144. Wasiuta O., Wasiuta S., *Przyczyny konfliktu rosyjsko-czeczeńskiego.* „Wojny i konflikty. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość”, 2017, nr 2, s.141-163.

145. Wasiuta O., Wasiuta S., *Rekrutacja bojowników-cudzoziemców do ISIS.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili” , 2017, nr VII.

146. Włodarczyk E., *Społeczno-technologiczne uwarunkowania współczesnej edukacji.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”. 2016, nr VI (224), s. 180-192.

147. Włodarczyk (Biel) E., *Sprawozdanie z 21. Ogólnopolskiego Sympozjum Naukowego „CZŁOWIEK – MEDIA – EDUKACJA” Dyskusja nt. „W stronę szkoły przyszłości”.* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili”, 2013, nr III(144), s. 247-251.

148. Włodarczyk (Biel) E., *Recenzja publikacji Prof. Barbary Kędzierskiej pt. „Kompetencje informacyjne w kształceniu ustawicznym”.* „Annales Uni-

versitatis Paedagogicae Cracoviensis. *Studia de Securitate et Educatione Civili*", 2013, nr III(144), s.254-257.

149. Włodarczyk E., *Zarządzanie partycypacyjne bezpieczeństwem w szkole*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. *Studia de Securitate et Educatione Civili*”, 2017, nr VII.

150. Wójtowicz T., *Konflikt zbrojny na Ukrainie jako przykład wojny hybrydowej*. „Kultura i Polityka”, 2016, nr 20, s. 109-119.

151. Wywiół P., *Działania precyzyjne formacji nieregularnych: krakowska „triada zamachów”*. „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje”, 2015, nr 18, s. 246-258.

152. Wywiół P., *Terytorialne organy dowodzenia w systemie bezpieczeństwa państwa podziemnego*. „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. *Studia de Securitate et Educatione Civili*”, 2015, nr 199, s. 173-184.

153. Wywiół P., *Polish-Ukrainian Military Cooperation*. “Вісник Маріупольського державного університету”, Mariupol State University, Mariupol 2014, ISSN 2226-2830, s. 73-79.

154. Wywiół P., *Współpraca wojska z organizacjami Przysposobienia Wojskowego w garnizonie krakowskim*. „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. *Studia de Securitate et Educatione Civili*”, 2014, nr 166, ss. 11.

155. Ziarko A., *Pierwsza pomoc dla bibliotekarzy – postępowanie w ostrych zespołach wieńcowych*. „Bibliotheca Nostra”, 2015, nr 4, s. 163-172.

156. Ziarko A., *Zagrożenia zdrowotne w pracy bibliotekarzy – zarys problematyki*. „Bibliotheca Nostra”, 2015, nr 4, s. 139-155.

157. Ziarko A., *„Dziecko ratownikiem”: nauczanie pierwszej pomocy w grupie dzieci (5-7 lat)*. „Gumanitarnyj korpus”. Vypusk 6, Zbirnyk naukovych statej z aktual'nych problem filosofii, kul'turologii, psychologii, pedagogiky ta istorii, Ministerstwo Oświaty i Nauki Ukrainy, Winnica 2016, ISBN 978-966-924-255-6, s. 92-99.

158. Ziarko A., *Nauczanie pierwszej pomocy w Europie*. „Annales Universitas Paedagogicae Cracoviensis. *Studia de Securitate et Educatione Civili*”, 2013, nr 144, s. 167-175.

159. Ziarko A., Seweryn B., Spodaryk M., *Stan wiedzy studentów o zasadach udzielania pierwszej pomocy i Systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego w Polsce*. „Państwo i Społeczeństwo”, 2016, nr 4, s. 69-86.

IV. Artykuły z listy C

1. Kasprzycki R., *Dezercje i unikanie służby w Wojsku Polskim w latach 1918-1939*. „Dzieje Najnowsze”, 2016, nr 3, s. 87-107.

2. Kasprzycki R., *Pacifists and Opponents of Military Service in Poland between 1918 and 1939*. „Jahrbücher für Geschichte Osteuropas”, 2016, 4 (64), s. 599-625.

3. Kasprzycki R., *Krakowianie w walce o ochronę zwierząt w II Rzeczypospolitej*. „Przegląd Historyczny”, 2017, nr 4, s. 47–72.

V. Redakcje naukowe monografii

1. Batorowska H. (red.), *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka, T.1*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-942-3, ss. 225, Seria: *Człowiek w świecie informacji*, autorzy rozdziałów z jednostki: Batorowska H., Jarosz B., Motylińska P., Wywiół P., całkowita liczba autorów: 22.

2. Batorowska H. , Kwiasowski Z. (red.), *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym – teoria i praktyka. T.2*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, ss. 336, Seria: *Człowiek w świecie informacji*, autorzy rozdziałów z jednostki: Batorowska H., Bereźnicka M., Klepka R., Kwiasowski Z., Motylińska P., Musiał E., Pabis-Cisowska K., całkowita liczba autorów: 25.

3. Batorowska H. (red.), *Walka informacyjna. Uwarunkowania – Incydenty – Wyzwania*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2017, ss. 282, Seria: *Człowiek w świecie informacji*, ISBN: 978-83-8084-049-2, autorzy rozdziałów z jednostki: H. Batorowska, P. Motylińska, J. Świeca, O. Wasiuta, P. Mazur, R. Klepka, T.J. Biedroń, całkowita liczba autorów: 20.

4. Batorowska H., Musiał E. (red.), *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2017, ss. 271. Seria: *Człowiek w świecie informacji*, ISBN: 978-83-8084-069-0, autorzy rozdziałów z jednostki: H. Batorowska, A. Polończyk, P. Motylińska, B. Jarosz, P. Skorut, E. Musiał, całkowita liczba autorów: 24.

5. Campion M., Pabis K., Camargo A., Moura A., Tipton T.M., (red.), *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investageção Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, ss. 364, autorzy rozdziałów z jednostki: Bereźnicka M., Włodarczyk (Biel) E., Campion M., Cenda-Miedzińska K., Czekaj Ł., Kasprzycki R., Kopeć R., Krawczyński R., Łubiński P., Pabis K., Pietrzyk M., Szumiec M., całkowita liczba autorów: 34.

6. Cenda-Miedzińska K. (red.), *International Instruments Relevant to the Security and Protection of Children. The choice of source texts. Volume I: Treaties and Protocols, Rules, Guidelines, Guiding Principles*. Scriptum, Kraków 2014, ISBN 978-83-64028-41-0, ss. 378, pozycja ma charakter zbioru tekstów źródłowych.

7. Cenda-Miedzińska K. (red.), *International Instruments Relevant to the Security and Protection of Children. The choice of source texts. Volume II:*

Declarations, Recommendations, Resolutions. Scriptum, Kraków 2014, ISBN 978-83-64028-42-7, ss. 428, pozycja ma charakter zbioru tekstów źródłowych.

8. Czap A., Piwowski J., Kaleta J. (red.), *Realizacja zadań bezpieczeństwa-jakość, prakseologia, praworządność*. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2014, ISBN 978-83-64035-33-3, ss. 252.

9. Czap A., Sopilnyk R. (red.), *Badanie struktury systemu bezpieczeństwa publicznego w Polsce*. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2017, ISBN 978-83-64035-51-7, ss.180.

10. Klepka R. (red.), *Medialne obrazy świata. Wybrane problemy społeczno-polityczne w mediach*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2018, ISBN 978-83-8084-017-9, ss. 150, autorzy rozdziałów z jednostki: Klepka R., Mazur P., Wasiuta O., Ziarko A., całkowita liczba autorów: 8.

11. Kopeć R. (red.), *Przemysł zbrojeniowy. Tendencje, perspektywy, uwarunkowania, innowacje*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-965-2, ss. 241, autorzy rozdziałów z jednostki: Kopeć R., całkowita liczba autorów: 7.

12. Kwiasowski Z., Campion M. (red.), *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, ss. 127, autorzy rozdziałów z jednostki: Campion M., Cenda-Miedzińska K., Kopeć R., Krawczyński R., Kwiasowski Z., Pabis K., całkowita liczba autorów: 8.

13. Kwiasowski Z., Pabis-Cisowska K., Pietrzyk M. (red.), *Bezpieczeństwo w nowych czasach*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-030-0, ss. 238, autorzy rozdziałów z jednostki: Bereźnicka M., Kopeć R., Łubiński P., Ostojski J., Wywiół P., całkowita liczba autorów: 15.

14. Łubiński Pa. (red.), *Naród w służbie Kościoła, Kościół w służbie narodu: więzi, relacje i zależności w XX i XXI wieku*. Wydawnictwo KUL, Kraków 2017, ISBN: 978-83-63835-68-2, ss., 223, autorzy rozdziałów z jednostki: Łubiński Pa., całkowita liczba autorów: 10.

15. Łubiński Pa., Sygidus K., Svyrydenko D. (red.), *Wielowymiarowość kategorii bezpieczeństwa. T. 1, Wymiar społeczny*. Wydawnictwo Bookmarked Publishing & Editing, Olsztyn-Kraków-Kijów 2018, ISBN: 978-83-947862-6-7, ss. 190, autorzy rozdziałów z jednostki: Łubiński Pa., całkowita liczba autorów: 24.

16. Łubiński P., Falkowski Z. (red.), *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych – wybrane zagadnienia*. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa, 2017. ISBN 978-83-65409-43-0, ss. 179.

17. Morbitzer J., Musiał E. (red.), *Człowiek – Media – Edukacja*. Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych UP, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-832-7, ss. 508, autorzy rozdziałów z jednostki: Jarosz B., Musiał E., całkowita liczba autorów: 72.

18. Morbitzer J., Musiał E. (red.), *Człowiek – Media – Edukacja*. Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych UP, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-892-1, ss. 444, autorzy rozdziałów z jednostki: Jarosz B., Musiał E., Morbitzer J., Głębocki R., całkowita liczba autorów: 68.

19. Musiał E., Morbitzer J., Morańska D. (red.), *Człowiek – Media – Edukacja*. Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2015, ISBN 978-83-64927-39-3, ss. 433, autorzy rozdziałów z jednostki: Batorowska H., Musiał E., całkowita liczba autorów: 61.

20. Musiał E., Morbitzer J., Morańska D. (red.), *Człowiek – Media – Edukacja*. WSB w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2017, ISBN 978-83-65621-29-0, ss. 236, autorzy rozdziałów z jednostki: Batorowska H., Musiał E., całkowita liczba autorów: 27.

21. Wasiuta O., Mazur P., (red.), *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego*. Wydawnictwo Attyka, Kraków 2016, ISBN 978-83-65644-16-9, ss. 230, autorzy rozdziałów z jednostki: Wasiuta O., Mazur P., Ziarko A., całkowita liczba autorów: 16.

22. Wasiuta O., Mazur P., (red.), *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego*: księga pamiątkowa ku czci Jerzego Świecy. Wydawnictwo KUL, Stalowa Wola 2017, ss. 362. ISBN 978-83-63835-71-2, autorzy rozdziałów z jednostki: Świeca J., Wasiuta O., Kopeć R., Mazur P., całkowita liczba autorów: 17.

23. Wasiuta O., Mazur P., (red.), *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa*: księga pamiątkowa ku czci Tomasza Jana Biedronia. Wydawnictwo KUL, Stalowa Wola 2017, ss. 443, ISBN 978-83-63835-70-5, autorzy rozdziałów z jednostki: 8, całkowita liczba autorów: 21.

24. Wasiuta O., R.Klepka, R.Kopeć, (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018, autorzy rozdziałów z jednostki: 23, całkowita liczba autorów: 27.

25. Wywiał P., Kasprzyk J.J., (red.), *Dziedzictwo Marszałka. Myśl i czyn Józefa Piłsudskiego*. Związek Piłsudczyków, Warszawa 2015, ISBN 978-83-943834-0-4, ss. 138, autorzy rozdziałów z jednostki: Wywiał P., całkowita liczba autorów: 9.

26. Wywiał P., Mierzwa J., (red.), *Żołnierze Legionów i Polskiej Organizacji Wojskowej w służbie Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej*. Muzeum Armii Krajowej w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-915140-5-4, ss. 270, autorzy rozdziałów z jednostki: Wywiał P., całkowita liczba autorów: 23.

VI. Artykuły w monografiach wieloautorskich

1. Batorowska H., *Biblioteka „zamiast edukacji” w koncepcji Johna Holta*, [w:] *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej. Funkcje i wyzwania w XXI wieku*, (red.) S. Skórka. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2013, s. 9- 21.

2. Batorowska H., *Między dorosłością a dojrzałością informacyjną*, [w:] *Współczesne oblicz@ komunikacji i informacji: problemy, badania, hipotezy*, (red.) E. Głowacka, M. Kowalska, P.Krysiński. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu M. Kopernika, Toruń 2014, s. 337-348.

3. Batorowska H., *Znaczenie kultury informacyjnej w edukacji międzykulturowej*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej. Od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań*. T.3, (red.) E. Ślachcińska, H. Marek. Edukacja XXI wieku, tom 32. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2014, s. 291- 300.

4. Batorowska H., *Biblioteka ośrodkiem pedagogiki informacyjnej*, [w:] *Miejsce Biblioteki Pedagogicznej w zmieniającej się przestrzeni edukacji i informacji*, (red.) A. Fluda-Krokos, W. Dudek, A. Piotrowska. Wydawnictwo Naukowe UP, Kraków 2014, s. 9-19.

5. Batorowska H., *Centrum uczenia się i kreatywnych spotkań w cyfrowej szkole. Model BCI proponowany przez wydawnictwo SUKURS*, [w:] *Człowiek Media Edukacja*, (red.) J.Morbitzer. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014, s. 28-37.

6. Batorowska H., *„Biblioteka Centrum Informacji” – kwartalnik dla innowacyjnych nauczycieli bibliotekarzy*, [w:] *Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku* nr 3. Edukacja XXI wieku. Tom 35, (red.) N. Starik, T. Węglarz. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2015, s. 299-311.

7. Batorowska H., *Zanik umiejętności dostrzegania problemu w ujęciu całościowym i w interdyscyplinarnej refleksji*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym - teoria i praktyka*. T.1, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, s. 170-179.

8. Batorowska H., *Podobieństwo w różnorodności*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym – teoria i praktyka*. T.1, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, s. 9-13.

9. Batorowska H., *Kultura informacyjna – bibliografia*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym - teoria i praktyka*. T.1, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, s. 217- 224.

10. Batorowska H., *Konsumpcja informacji a sztuka jej przetwarzania*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, D. Morańska, E. Musiał. Wyższa Szkoła Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2015, s.16-24.

11. Batorowska H., Świadomość informacyjna warunkiem bezpieczeństwa użytkowników informacji, [w:] *Bezpieczeństwo–wielorakie perspektywy. Bezpieczeństwo z perspektywy środowisk i obszarów*, (red.) N. A. Fechner, A. Zduniak. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, Poznań 2015, s. 411-422.

12. Batorowska H., *Bezpieczeństwo człowieka w świecie informacji – tematy badawcze podejmowane przez uczestników międzynarodowych konferencji „Edukacja XXI wieku”, [w:] Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Jednostki, grupy i społeczeństwa*, (red.) M.Kopczewski, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa, Poznań 2015, s. 261-272.

13. Batorowska H., *Kultura informacyjna obszarem badań interdyscyplinarnych*, [w:] *Teraźniejszość i przyszłość informacji naukowej*, (red.) W. Jachym, J. Pojedyniec. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Tarnowie, Tarnów 2015, s. 19-26.

14. Batorowska H., *Od edukacji informacyjnej ucznia do kultury informacyjnej człowieka dorosłego*, [w:] *Bibliotekarz 2.0. Nowoczesność na bazie tradycji*, (red.) S. Skórka, M. Rogoż, E. Piotrowska. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2015, s. 34-51.

15. Batorowska H., *Wybrane problemy kultury bezpieczeństwa, kultury informacyjnej i bezpieczeństwa informacyjnego w refleksji nad funkcjonowaniem człowieka w świecie informacji*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. T.2*, (red.) H. Batorowska, Z. Kwiasowski. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, s. 20-42.

16. Batorowska H., *Refleksja nad kulturą informacyjną w ujęciu interdyscyplinarnym*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. T.2*, (red.) H. Batorowska, Z. Kwiasowski. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, s. 11-19.

17. Batorowska H., B. Kamińska-Czubała, *Wspomaganie wyszukiwania informacji poprzez wizualizację informacyjnej przestrzeni dokumentu*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. T.2*, (red.) H. Batorowska, Z. Kwiasowski. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, s.242-258.

18. Batorowska H., *Kultura informacyjna*, [w:] *Nauka o informacji*, (red.) W. Babik. Wydawnictwo SBP, Warszawa 2016, s. 627-647.

19. Batorowska H., *Analityk w środowisku walki o dominację i przetrwanie*, [w:] *Walka informacyjna. Uwarunkowania – Incydenty – Wyzwania*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2017, s. 181-197.

20. Batorowska H., *Pozostawić ślad. Jubileusz 50 – lecia pracy zawodowej Profesora Zbigniewa Kwiasowskiego*, [w:] *Walka informacyjna. Uwarunkowania – Incydenty – Wyzwania*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2017, s.15-18.

21. Batorowska H., *Umiejętność strukturalizacji treści przez podmiot uczący się*, [w:] *Projektowanie informacji w przestrzeni biblioteki*, (red.) B.

Kamińska-Czubala, S. Skórka. Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2017, s. 26-37.

22. Batorowska H., *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym – kierunki badań*, [w:] *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym*, (red.) H. Batorowska, E. Musiał. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2017, s. 9-28.

23. Batorowska H., *Information and Media Literacy (IML) w edukacji dla bezpieczeństwa*, [w:] *Człowiek-Media-Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, D. Morańska, E. Musiał. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu, Dąbrowa Górnicza 2017, s. 21-28.

24. Bereźnicka M., *Agresja i inne niewłaściwe zachowania uczniów wobec nauczycieli*, [w:] *Sociální pedagogika ve světle společenského, institucionálního a individuálního ohrožení*, (red.) S. Neslušanová, M. Niklová, E. Jarosz. Institut mezioborových studií, Brno 2015, ISBN 978-80-88010-04-3, s. 84-95.

25. Bereźnicka M., *Fora internetowe jako źródło informacji pedagogicznej współczesnych rodziców*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka, T. 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 274-284.

26. Bereźnicka M., *Kultura pedagogiczna społeczeństwa jako ważny problem edukacji obywatelskiej*, [w:] *Bezpieczeństwo w nowych czasach*, (red.) Z. Kwiasowski, K. Pabis-Cisowska, M. Pietrzyk. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-030-0, s. 164-187.

27. Bereźnicka M., *Modern Educational Problems in Raising a Child and Pedagogical Culture of Parents*, [w:] *Sociální pedagogika v kontextu životních etap člověka*, (red.) M. Bargel. Institut mezioborových studií, Brno 2013, ISBN 978-80-87182-43-7, s. 110-119.

28. Bereźnicka M., *Online Threats To Youth, with Special Emphasis on Sexting, versus the Need to Shape Pedagogical Culture of Parents*, [w:] *Europské Pedagogické Fórum 2016. Reflexe Pedagogiky a Psychologie*, Magnanimitas, Hradec Králové 2016, ISBN 978-80-87952-16-0, s. 322-330.

29. Bereźnicka M., *Pedagogical culture of parents considered in aspect of methods of raising children*, [w:] *Evropské Pedagogické Fórum. Actual needs of pedagogy and psychology*, Magnanimitas, Hradec Králové 2013, ISBN 978-80-905243-9-2, s. 237-247.

30. Bereźnicka M., *Pedagogizacja rodziców jako jedno z zadań współczesnej szkoły*, [w:] *Szkoła jako miejsce edukacyjnego (nie)porozumienia*, (red.) A. Domagała-Kręcioch, B. Majerek. Impuls, Kraków 2014, ISBN 978-83-7850-639-3, ss. 16.

31. Bereźnicka M., *Polish Parents' Opinions on the Level of Their Educational Knowledge and the Sources of that Knowledge*, [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, (red.) S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz. Institut mezioborových studií, Brno 2014, ISBN 978-80-88010-01, ss. 13.

32. Bereźnicka M., *The need for training teachers to work with difficult students*, [w:] *Evropské Pedagogické Fórum 2015. Přínosy, výzvy, očekávání*, Magnanimitas, Hradec Králové 2015, ISBN 978-80-87952-11-5, s. 329-338.

33. Bereźnicka M., *Wartości kształcenia w teorii, praktyce i oczekiwaniach społecznych*, [w:] *Wartości w teorii i praktyce edukacyjnej*, (red.) Irena Adamek, Zofia Szarota, Ewa Żmijewska. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-847-4, s. 197-216.

34. Bereźnicka M., *Współczesny obraz rodziny a wychowanie do życia w rodzinie przez szkołę*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 148-165.

35. Bereźnicka M., *Zjawisko migracji i wielokulturowości a integracyjna rola szkoły*, [w:] *Sociální pedagogika 2016. Budoucnost Evropy; Řešení sociálně kulturních problem*, Institut mezioborových studií, Brno 2016, ISBN 978-80-88010-07-4, s. 60-69.

36. Bereźnicka M., *Znajomość potrzeb dzieci oraz ocena ich kontaktu z rodzicami*, [w:] *Prohuman – vedecko-odborný recenzovaný internetový časopis pre oblasť sociálnej práce, psychológie, pedagogiky, sociálnej politiky, zdravotníctva, verejného zdravotníctva, ošetrovatelstva a rozvojovej pomoci*, Business Intelligence Club, Bratislava 2015, e-ISSN 1338-1415, ss. 19.

37. Biedroń T., Wywiół P., *Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej*, [w:] *Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Akademia Pedagogiczna, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie 1996-2016*, (red.) K. Dormus, R. Ślęczki i J. Wojniak. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-986-7, s. 187-196.

38. Campion M, Pabis K., *Bezpieczeństwo kulturowe mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. Wybrane problemy na przykładzie mniejszości karaimskiej*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 231-243.

39. Campion M, *Role Stanów Zjednoczonych oraz państw europejskich w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego w kształtowaniu bezpieczeństwa światowego*, [w:] *Bezpieczeństwo RP wczoraj i dziś. Studia z zakresu bezpieczeństwa państwa*, (red.) M. Śliwa, A. Żebrowski, R. Kłaczyński. Wydawnictwo

Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-860-1, s. 176-186.

40. Campion M, *Selected issues of Polish-Ukrainian political cooperation and in the scope of safety*, [w:] *Europejskie Studia Społeczno-Gospodarcze*, (red.) R. Kłaczyński, Ł.Kozera. Europejskie Stowarzyszenie Promocji Nauki, Kielce 2014, ISBN 978-83-63991-03-6, 978-83-63991-17-3, s. 14-31.

41. Campion M, *Zmiany w instytucji państwa a nowe wyzwania bezpieczeństwa europejskiego w dobie globalizacji*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*, (red.) Z. Kwiasowski, M. Campion. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, s. 18-29.

42. Campion M., Pabis-Cisowska K., *Zagraniczna polityka kulturalna Polski jako sposób na pogłębienie integracji z Europą*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej. Od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań*, (red.) N. Dębowska, M.Walachowska, N. Starik. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83-61304-83-8, s. 379-388.

43. Cenda-Miedzińska K., *Afganistan: zagrożenia bezpieczeństwa dzieci wywołane konfliktem zbrojnym – rekrutacja do sił i grup zbrojnych*, [w:] *Sociální pedagogika ve světle společenského, institucionálního a individuálního ohrožení*, (red.) S. Neslušanová, M. Niklová, E.Jarosz. Institut mezioborových studií, Brno 2015, ISBN 978-80-88010-04-3, s. 96-106.

44. Cenda-Miedzińska K., *Bezpieczeństwo człowieka a prawo do dobrej administracji realizowane w ramach Unii Europejskiej* [w:] *Transformacja środowiska międzynarodowego i jego wielowymiarowość*, tom 5, (red.) R. Kordonski, O. Kordonska, D. Kamilewicz-Rucińska. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów-Olsztyn 2017, ISBN 978-617-7448-20-3, s. 64-75, ss. 12.

45. Cenda-Miedzińska K., *Bezpieczeństwo edukacji imigrantów przebywających na terytorium Polski w kontekście polityki europejskiej*, [w:] *Sociální pedagogika 2016. Budoucnost Evropy; Řešení sociálně kulturních problem*, (red.) M. Jůzl, E. Jarosz, D. Marková, S.Neslušanová. Institut mezioborových studií, Brno 2016, ISBN 978-80-88010-07-4, s. 77-88.

46. Cenda-Miedzińska K., *Działalność edukacyjno-wychowawcza w Polsce i Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*, (red.) Z. Kwiasowski, M.Campion. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, s. 87-115.

47. Cenda-Miedzińska K., *Educational Policy in Islamic Republic of Afghanistan in context of taking over full responsibility for safety, reconstruction, social and economic growth of the country by the Afghan authorities*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Educa-*

tion, (red.) M. Champion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M.. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 244-258.

48. Cenda-Miedzińska K., *Health security in the Islamic Republic of Afghanistan: international legal standards versus religious factors in society - synergy of the roles or the irreconcilable contradiction?*, [w:] *Ku zderzeniu cywilizacji? Paradygmaty stosunków międzynarodowych na przełomie XX i XXI wieku*, (red.) K.Sygidus, O.Yaremchuk, R. Kordonskyy. Lwowski Państwowy Uniwersytet im. Iwana Franki, Lwów 2015, ISBN 978-617-7065-36-3, s.173-185.

49. Cenda-Miedzińska K., *Instytucjonalno-prawne uwarunkowania kształtowania bezpieczeństwa społecznego w Islamskiej Republice Afganistanu w obszarze tworzenia odpowiednich warunków do nauki, pracy, ochrony zdrowia*, [w:] *Rozwój społeczności międzynarodowej: przeszłość oraz nowe wyzwania, Tom 2*, (red.) R. Kordonski, O.Struk, J.Ruciński. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISBN 978-966-02-7224-7, s. 152-164.

50. Cenda-Miedzińska K., *Measures to improve safety and development of children in the Islamic Republic of Afghanistan*, [w:] *Sociální pedagogika v kontextu životních etap člověka*, (red.) M. Bargel. Institut mezioborových studií, Brno 2013, ISBN 978-80-87182-43-7, s. 137-151.

51. Cenda-Miedzińska K., *Migracje Afgańczyków v. bezpieczeństwo człowieka: kierunek Pakistan*, [w:] *Procesy migracyjne we współczesnym świecie: wyzwania dla społeczności międzynarodowej*, (red.) R.Kordonski, O. Kordonska. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISBN 978-966-03-74-25-9, s. 51-64.

52. Cenda-Miedzińska K., *Rola Community Health Workers w kreowaniu bezpieczeństwa i poprawy warunków rozwoju ludności Afganistanu i Pakistanu*, [w:] *Wsparcie społeczne w działalności wybranych instytucji i pracowników służb społecznych*, (red.) J. Matejek, R.Spyrka-Chlipała, B. Stańkowski. Poligrafia Salezjańska, Kraków 2015, ISBN 978-83-62127-94-8, s. 63-85.

53. Cenda-Miedzińska K., *Rola i znaczenie prawa szariatu w kształtowaniu bezpieczeństwa społecznego Afgańczyków*, [w:] *Rozwój społeczności międzynarodowej: przeszłość oraz nowe wyzwania, Tom 3*, (red.) R.Kordonski, O. Struk, D.Kamilewicz-Rucińska, Ł. Muszyński, J. Ruciński, K. Sygidus. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISBN 978-617-7193-70-7, s. 115-127.

54. Cenda-Miedzińska K., *Social security in Afghanistan – current issues and developing trends in public health*, [w:] *Disputationes Scientifcae Universitatis Catholicae in Ružomberok 1/2014*, Katolícka Univerzita v Ružomberku, Wydawnictwo Verbum, Ružomberk 2014, ISSN 1335-9185, s. 26-42.

55. Cenda-Miedzińska K., *The Afghan Children of War – the current situation*, [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, (red.) S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz. Institut mezioborových studií, Brno 2014, ISBN 978-80-88010-01, ss. 13.

56. Cenda-Miedzińska K., *W poszukiwaniu lepszego jutra: (nie)bezpieczni uchodźcy afgańscy w (nie)bezpiecznej Europie*, [w:] *Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право*, (red.) S. Burak, R. Kordnos'kij. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISSN 2409-6466, s. 191-202.

57. Cenda-Miedzińska K., Matejek J., *Migracje a bezpieczeństwo rodziny w Unii Europejskiej*, [w:] *Procesy migracyjne we współczesnym świecie: wyzwania dla społeczności międzynarodowej, Tom 2*, (red.) R. Kordonski, O. Kordonska, Ł. Muszyński. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISBN 978-617-71-93-67-7, s. 103-119.

58. Cenda-Miedzińska K., *Współczesne konflikty zbrojne a bezpieczeństwo dzieci – polityka władz Islamskiej Republiki Afganistanu wobec dzieci-żołnierzy*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Jednostki, grupy i społeczeństwa*, (red.) M. Kopczewski, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-16-6, s. 477-492.

59. Cenda-Miedzińska K., *Wybrane aspekty bezpieczeństwa społecznego dzieci*, [w:] *„Jestem nie po to, aby mnie kochać i podziwiać, ale po to abym ja działał i kochał” – dzieło i życie Janusza Korczaka*, (red.) M. Lubińska-Bogacka, M. Banach. Impuls, Kraków 2014, ISBN 978-83-7850-293-7, ss. 19.

60. Cenda-Miedzińska K., *Wypełnianie zadań w obszarze kształtowania bezpieczeństwa zdrowia na terenie Islamskiej Republiki Afganistanu*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Infrastruktura krytyczna w sytuacjach kryzysowych*, (red.) A. Gałęcki, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83-61304-87-6, ss. 15.

61. Cenda-Miedzińska K., *Rola ekosystemu dla kształtowania bezpieczeństwa społecznego Islamskiej Republiki Afganistanu*, [w:] *Wybrane zagadnienia z pomocy i integracji społecznej*, (red.) J. Matejek, N.G. Piłkuła. Scriptum, Kraków 2014, ISBN 978-83-64028-25-0, ss. 16.

62. Czekał Ł., Tekielska P., *Działanie służb w Unii Europejskiej realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa cybernetycznego*, [w:] *Cyberbezpieczeństwo jako podstawa bezpiecznego państwa i społeczeństwa w XXI wieku*, (red.) M. Górka. Wydawnictwo Difin, Warszawa 2014, ISBN 978-83-7930-334-2, s. 166-182.

63. Czekał Ł., *O kształceniu specjalistów zarządzania kryzysowego na przykładzie oferty edukacyjnej Katedry Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campi-

on, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 258-268.

64. Czekał Ł., *Przejawy zachowań agresywnych wśród dzieci w środowisku szkolnym*, [w:] *Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku*, (red.) M. Suświłło, N.A. Fechner. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-03-6, s. 324-347.

65. Czekał Ł., *Przygotowanie praktyczne studentów w sytuacji kryzysu i zagrożenia*, [w:] *Bezpieczeństwo na początku XXI wieku – wyzwania, szanse i zagrożenia. Tom 2, Społeczne aspekty bezpieczeństwa*, (red.) K. Rokiciński, S. Mikołajczak, O. Oszowska. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2016, ISBN 978-83-65096-32-6, s. 84-96.

66. Czekał Ł., *Wpływ funkcjonowania Inspekcji Transportu Drogowego na bezpieczeństwo drogowe w Polsce na przykładzie województwa małopolskiego*, [w:] *Edukacja a bezpieczeństwo człowieka*, (red.) J. Gałęski, L. Kacprzak, A. Marcinkowski. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile, Piła 2014, ISBN 978-83-62617-28-9, s. 255-267.

67. Czekał Ł., *Współczesne metody zwalczania terroryzmu – globalne wyzwanie XXI wieku*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem, Infrastruktura krytyczna w procesie zarządzania w sytuacjach kryzysowych*, (red.) A. Gałęcki, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83-61304-87-6, s. 13-27.

68. Czekał Ł., *Współczesne problemy wielokulturowości w krajach Unii Europejskiej*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej. Od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań. Edukacja XXI wieku*, (red.) N. Majchrzak, A. Zduniak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83-61304-83-8, s. 385-401.

69. Czop A., *Diagnoza kondycji firm ochrony osób i mienia oraz sytuacji zatrudnionych w nich pracowników w świetle przeprowadzonych badań empirycznych*, [w:] *Realizacja zadań bezpieczeństwa-jakość, prakseologia, praworządność*, red. J. Piwowski, A. Czop, J. Kaleta. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2014, ISBN 978-83-64035-33-3, s. 25-59.

70. Czop A., *Rola wybranych formacji rządowego podsystemu bezpieczeństwa publicznego w zapewnianiu ochrony ludności cywilnej w okresie pokoju*, [w:] *Ochrona ludności*, red. J. Piwowski, J. Mullerova. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2015, ISBN 978-83-64035-34-0, s. 60-110.

71. Czop A., Piwowski J., *Aktualne ruchy migracyjne jako czynnik zagrożenia terrorystycznego w Europie i w Polsce*, [w:] *Policyjne siły specjalne*

w Polsce, red. K. Jałoszyński, W. Zubrzycki, A. Babiński., Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2015, ISBN 978-83-7462-492-3, s. 27-47.

72. Czap A., Piwowarski J., Twardosz M., *Przygotowanie funkcjonariuszy Samodzielnego Pododdziału Antyterrorystycznego Policji do działania w sytuacji trudnej z uwzględnieniem treningu walki wręcz*, [w:] *Polska Ustawa Antyterrorystyczna – Odpowiedź na zagrożenia współczesnym terroryzmem*, red. W. Zubrzycki, K. Jałoszyński, A. Babiński. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2016, ISBN 978-83-7462-372-8, s.613-635.

73. Czap A., *Ocena efektywności udziału firm ochrony osób i mienia w systemie powszechnego bezpieczeństwa w aspekcie koniecznych zmian w prawie publicznym (w języku rosyjskim)*, [w:] *Racionalizacia Verejnej Sprawy*, red. M. Sabayova, K. Kralikova. Bratislava-Akademia Policajneho Zboru 2016, ISBN 978-80-8054-670-0, s. 29-39.

74. Czap A., Czajkowski W., Wąs Gubała J., *Przywództwo i dowodzenie w kontekście zarządzania kryzysowego*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe problemy, wyzwania, kierunki doskonalenia*, red. I. Denysiuk, Z. Sobejko. Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2017, ISBN: 978-83-7523-569-2, s. 127-150.

75. Czap A., Piwowarski J., Pajorski P., *Geneza, rozwój i zagrożenie terroryzmem w kontekście masowych ruchów migracyjnych*, [w:] *Reagowanie na zamachy terrorystyczne, Wybrane zagadnienia*, red. J.Stelmach. Difin, Warszawa 2016, ISBN 978-83-8085-302-7, rozdz. IV.

76. Czap A., Piwowarski J., *Kultura moralno-etyczna jako fundament skuteczności polskiej Policji*, [w:] *225 lat policji w Polsce, Policja współczesna*, red. P. Majer, M. Seroka. Wydawnictwo Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2017, ISBN 978-83-947769-0-9, s. 187-203.

77. Jarosz B., *Bezpieczeństwo wizerunku internauty jako osoby prywatnej w serwisach społecznościowych*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Jednostki, grupy i społeczeństwa*, (red.) M. Kopczewski, A.Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-16-6, s. 421-429.

78. Jarosz B., *Bezpłatne internetowe serwisy narzędziowe i społecznościowe jako platformy współpracy zdalnej. Wygoda a bezpieczeństwo*, [w:] *Współczesne problemy nauk społecznych i ekonomicznych*, (red.) J.a Żylińska, I. Przychodzka, M.Filipowska-Tuthill. Wydawnictwo Uczelni Techniczno-Handlowej im. Heleny Chodkowskiej, Warszawa 2016, ISBN 978-83-62250-37-0, s. 350-365.

79. Jarosz B., *Narzędzie do tworzenia ankiet online w usłudze Google Dysk*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, E. Musiał. Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych UP, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-892-1, s. 144-152.

80. Jarosz B., *Wybrane usługi zdalne wykorzystywane w edukacji i w pracy zawodowej*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, E. Musiał. Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych UP, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-832-7, s. 154-162.

81. Jarosz B., *Zachowania ryzykowne w społecznościach internetowych oraz zagrożenia niezależne od aktywności internauty*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka. Tom 1*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-942-3, s. 44-54.

82. Kasprzycki R., *Polscy anarchiści a antysemityzm*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investageção Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 268-281.

83. Kasprzycki R., *Polski ruch anarchistyczny wobec współczesnych konfliktów zbrojnych*, [w:] *Bezpieczeństwo współczesnego świata. Historia, wyzwania, konflikty zbrojne*, (red.) J. Karwat. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2014, ISBN 978-83-61449-41-6, s. 131-148.

84. Kasprzycki R., *Portret anarchisty-antykomunisty. Aktywność polityczna Marka Kurzyńca w latach 1988-1990*, [w:] *Życie na przekór. Młodzieżowa kontestacja systemu w ostatniej dekadzie PRL (1980-1989) – Nowe tropy i pytania badawcze*, (red.) Bartłomiej Noszczak. Instytut Pamięci Narodowej. Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Warszawa 2016, ISBN 978-8098-008-2, s. 267-276.

85. Kaźmierczak D., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, bezpieczeństwo ustrojowe, bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo personalne*, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*. (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć, Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

86. Klepka R., *Funkcje i potencjał informacyjny sloganu w hasłach wyborczych kandydatów na prezydenta RP w 2015 roku*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka, Tom 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 153-162.

87. Klepka R., *Informowanie, krytyka i agitacja w wybranych tygodniach opinii o kandydatach w wyborach prezydenckich w 2015 roku*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka, Tom 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 140-152.

88. Klepka R., *Od państwa unitarnego do federacji – uwagi nad ustrojem terytorialnym Belgii*, [w:] *Autonomia terytorialna w perspektywie europejskiej, tom II, W europejskiej praktyce ustrojowej*, (red.) J. Iwanek, R. Radek.

Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, ISBN 978-83-8019-085-6, ss. 20.

89. Klepka R., *Podziały elit politycznych jako kryterium periodyzacji okresu III RP*, [w:] *Polska między przeszłością a przyszłością. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi dr. hab. Janowi Walczakowi*, (red.) J. Sielski, J. Walczak, J. Hajduk. Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2013, ISBN 978-83-7455-324-7, s. 51-69.

90. Klepka R., *Rządy mniejszościowe w Belgii: trudności istnienia stabilnego rządu w państwie Flamandów i Walonów*, [w:] *Rządy mniejszościowe w wybranych państwach świata. Studium prawnopolitologiczne*, (red.) R. Radek. Wydawnictwo Remar, Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014, ISBN 978-83-61975-81-6, ss. 17.

91. Klepka R., *System partyjny Szwajcarii – specyfika i kierunki ewolucji*, [w:] *Kryzys liberalnej demokracji w Europie i próby jego zażegnania*, (red.) S. Ossowski. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2015, ISBN 978-83-8019-381-9, s. 153-166.

92. Klepka R., *Współczesny federalizm – wybrane zagadnienia*, [w:] *W poszukiwaniu fundamentów czyli o potrzebie stałości w zmieniającym się świecie. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Rosołowi*, (red.) K. Kowal, A. Konert. Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2013, ISBN 978-83-7455-357-5, s. 183-196.

93. Kopeć R., *Information-Based Revolution in Military Affairs*, [w:] *Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition*, (red.) M. Khosrow-Pour. IGI Global USA, Hershey 2017-2018, ISBN 9781522522553, s. 7302-7211.

94. Kopeć R., *Kodeksy etyczne robotów bojowych*, [w:] *Wojna, pokój: humanistyka wobec wyzwań współczesności*, (red.) R. Sapeńko, P. Pochyły. Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2017, ISBN 978-83-62352-43-2, s. 369-289.

95. Kopeć R., *Martwa Ręka – praktyczna realizacja koncepcji maszyny zagłady?*, [w:] *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego*, (red.) O. Wasiota, P. Mazur. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, Stalowa Wola 2017, ISBN 978-83-63835-71-2, s. 121-133.

96. Kopeć R., *Adekwatność strategii nuklearnej Izraela w warunkach transformacji bliskowschodniej architektury bezpieczeństwa*, [w:] *Bezpieczeństwo i prawa człowieka w badaniach młodych naukowców*, (red.) Z. Dziemianko, W. Stach. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2014, ISBN 978-83-61449-25-6, s. 155-171.

97. Kopeć R., *Broń chemiczna – historia i perspektywy zastosowania we współczesnych konfliktach zbrojnych*, [w:] *Bezpieczeństwo w nowych czasach*, (red.) Z. Kwiasowski, K. Pabis-Cisowska, M. Pietrzyk. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-030-0, s. 45-60.

98. Kopeć R., *Czekając na czwartą generację... Perspektywy rozwoju czołgów podstawowych w świetle doświadczeń z zastosowania ich w pozimnowojennych konfliktach zbrojnych*, [w:] *Przemysł zbrojeniowy. Tendencje, perspektywy, uwarunkowania, innowacje*, (red.) R. Kopeć. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-965-2, s. 119-148.

99. Kopeć R., *Kryteria i praktyka interwencji humanitarnych w stosunkach międzynarodowych na przykładzie operacji EUFOR w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*, (red.) Z. Kwiatkowski, M. Campion. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, s. 41-59.

100. Kopeć R., *Postęp w technice wojskowej – przyspieszenie czy spowolnienie?*, [w:] *Bezpieczeństwo współczesnego świata. Historia, wyzwania, konflikty zbrojne*, (red.) J. Karwat. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2014, ISBN 978-83-61449-41-6, s. 157-166.

101. Kopeć R., *Revolution in Military Affairs as Technology-Driven Change in Military Operation*, [w:] *Encyclopedia of Information Science and Technology, Third Edition*, (red.) M. Khosrow-Pour. IGI Global USA, Hershey 2015, ISBN 9781466658882, s. 6534-6542.

102. Kopeć R., Kopeć K., *Postinstytucjonalna rewolucja przemysłowa na przykładzie prosumpcyjnego modelu produkcji broni strzeleckiej*, [w:] *Przemysł zbrojeniowy. Tendencje, perspektywy, uwarunkowania, innowacje*, (red.) R. Kopeć. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-965-2, s. 72-91.

103. Kopeć R., *Współczesne zagrożenia militarne na tle ewolucji globalnej architektury bezpieczeństwa*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 284-307.

104. Kowalczyk Z., *Edukacja historyczna dzieci i młodzieży pogranicza polsko-niemieckiego szansą łamania stereotypów*, [w:] *Wszechstronny nauczyciel gwarancją rozwoju przyszłych pokoleń*, (red.) K. Sadowska. Wydawnictwo Naukowe Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej im. J.B. Solfy w Żarach, Żary 2013, ISBN 978-83-60143-23-0, s. 61-67.

105. Kowalczyk Z., *Etyczny wymiar pracy człowieka w nauczaniu Jana Pawła II*, [w:] *Marginalizacja na rynku pracy: teorie a implikacje praktyczne*, (red.) N. G. Piłkuła. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2015, ISBN 978-83-7850-786-4, s. 31-52.

106. Krawczyński R., *Bezpieczeństwo a stres ekstremalny*, [w:] *Bezpieczeństwo – wielorakie perspektywy. Racjonalność a bezpieczeństwo organizacji*, (red.) H.Marek, K. Górecka. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2016, ISBN 978-83-65096-38-8, s. 151-165.

107. Krawczyński R., *Bezpieczeństwo jednostki w środowisku pracy*, [w:] *Bezpieczeństwo na początku XXI wieku – wyzwania, szanse i zagrożenia. Tom II, Społeczne aspekty bezpieczeństwa*, (red.) K.Rokiciński, S.Mikołajczak, O.Oszowska. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2016, ISBN 978-83-65096-32-6, s. 208-222.

108. Krawczyński R., *Bezpieczeństwo w edukacji, czynniki stresogenne w pracy nauczyciela*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M., Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investigação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 308-323.

109. Krawczyński R., *Bezpieczeństwo w edukacji. Zagrożenia ze strony szkoły jako instytucji*, [w:] *Podmiotowość w edukacji wobec odmienności kulturowych oraz społecznych różnicowań*, (red.) M.Walachowska, A. Zduniak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2013, ISBN 978-83-61304-59-3, s. 265-280.

110. Krawczyński R., *Pedagogika bezpieczeństwa i obronności w aspekcie przynależności do Unii Europejskiej*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*, (red.) Z. Kwiasowski, M. Campion. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, s. 60-74.

111. Krawczyński R., *Problemy współczesnej młodzieży w aspekcie bezpieczeństwa*, [w:] *Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku*, (red.) N.Majchrzak, A.Zduniak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-03-6, s. 183-200.

112. Krawczyński R., *Wielokulturowość, szanse i zagrożenia*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej. Od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań*, (red.) N. Dębowska, M. Walachowska, N. Starik. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83-61304-83-8, s. 11-24.

113. Krawczyński R., *Wybrane aspekty psychologicznych zagrożeń zarządzania bezpieczeństwem*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Infrastruktura krytyczna w sytuacjach kryzysowych*, (red.) A. Gałęcki, A.Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83 61304-87-6, s. 151-165.

114. Kwiasowski Z., *Szkoła nowych czasów*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*, (red.) Z. Kwiasowski, M. Campion. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, s. 116-126.

115. Kwiasowski Z., *Znaczenie Edukacji dla Bezpieczeństwa w wychowaniu obywatelskim*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Teoria i praktyka*, (red.) A. Skrabacz i L. Kanarski. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, ISBN 978-83-63755-33-1, s. 81-95.

116. Kwiasowski Z., *Znaczenie Internetu w wychowaniu*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka. Tom 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 176-187.

117. Łubiński Pa., *Postulat militaryzacji narodu jako element polityki obronnej państwa w koncepcji ideowej środowisk narodowych w Polsce*, [w:] *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa: księga pamiątkowa ku czci Tomasza Jana Biedronia*, (red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo KUL, Stalowa Wola 2017, ISBN: 978-83-63835-70-5, s. 196-217.

118. Łubiński Pa., *Elementy chrześcijańskiego ustroju społecznego w programie partii politycznej Ruch Narodowy*, [w:] *Naród w służbie Kościoła, Kościół w służbie narodu. Więzy, relacje i zależności w XX i XXI wieku*, (red.) Pa. Łubiński. Wydawnictwo KUL, Kraków 2017, ISBN: 978-83-63835-68-2, s. 123-153.

119. Łubiński Pa., *Zaangażowanie społeczno-polityczne kobiecych ugrupowań narodowych w Polsce*, [w:] *Wielowymiarowość kategorii bezpieczeństwa. T1, Wymiar społeczny*, (red.) K. Sygidus, Pa. Łubiński, D. Svyrydenko. Wydawnictwo Bookmarked Publishing & Editing, Olsztyn-Kraków-Kijów 2018, ISBN: 978-83-947862-6-7, s. 75-86.

120. Łubiński P., *Działalność Zespołów Odbudowy Prowincji jako czynnik wpływający na naruszenie zasady rozróżniania na współczesnym polu walki?*, [w:] *Bezpieczeństwo w nowych czasach*, (red.) Z. Kwiasowski, K. Pabis-Cisowska, M. Pietrzyk. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-030-0, s. 72-87.

121. Łubiński P., *Humanitarian law vs. Counterinsurgency is there a need to change a law?*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investação Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 324-337.

122. Łubiński P., *Ku zwiększonej autonomiczności. Postępująca autonomiczność kluczowych procesów decyzyjnych w systemach bojowych*, [w:] Sys-

temy dronów bojowych: analiza problemów i odpowiedź społeczeństwa obywatelskiego, (red.) K. Kowalczevska i J. Kowalewski. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2015, ISBN 978-83-7383-775-1, s. 177-198.

123. Łubiński P., *Law of Occupation vs. Ius Post Bellum - Significance of Provincial Reconstruction Teams in Afghanistan*, [w:] *Promoting changes in times of transition and changes: Reflections on Human Rights Education*, (red.) K. Mazur, P. Musiewicz, B. Szlachta. Księgarnia Akademicka, Kraków 2013, ISBN 978-83-7638-365-1, s. 249-263.

124. Łubiński P., *Ochrona ludności cywilnej. Ochrona uchodźców*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla oficerów*, (red.) Z. Falkowski, M. Marcinko. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, ISBN 978-83-63755-37-9, s. 207-226.

125. Łubiński P., *Ochrona rannych, chorych i rozbitków*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla szeregowych*, (red.) Z. Falkowski. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2013, ISBN 978-83-62345-45-8, s. 89-108.

126. Łubiński P., *Ochrona rannych, chorych. Personel medyczny i duchowny*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla oficerów*, (red.) Z. Falkowski, M. Marcinko. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, ISBN 978-83-63755-37-9, s. 167-182.

127. Łubiński P., *Status kombatanta, ochrona i uprawnienia jeńców wojennych*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla szeregowych*, (red.) Z. Falkowski. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2013, ISBN 978-83-62345-45-8, s. 67-88.

128. Łubiński P., *Status kombatanta, ochrona i uprawnienia jeńców wojennych innych osób zatrzymanych*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla oficerów*, (red.) Z. Falkowski, M. Marcinko. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, ISBN 978-83-63755-37-9, s. 183-206.

129. Łubiński P., *Stosowanie MPHKZ w konfliktach międzynarodowych i niemiędzynarodowych. Kwestia stosowania praw człowieka w rejonie odpowiedzialności PKW*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla oficerów*, (red.) Z. Falkowski, M. Marcinko. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, ISBN 978-83-63755-37-9, s. 373-392.

130. Łubiński P., *Stosowanie MPHKZ w konfliktach niemiędzynarodowych*, [w:] *Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych. Materiał szkoleniowy dla szeregowych*, (red.) Z. Falkowski. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2013, ISBN 978-83-62345-45-8, s. 233-256.

131. Mazur P., *Dziha@[at] kontra McŚwiat – poszukiwanie swojej tożsamości przez muzułmanów w mediach społecznościowych drogą do radykalizacji postaw*, [w:] *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego*,

(red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo Attyka, Kraków 2016, ISBN 978-83-65644-16-9, s. 77-90.

132. Mazur P., *Wokół rusińskich/łemkowskich spraw – polemiki początku lat osiemdziesiątych XX wieku w prasie polskiej*, [w:] *Rocznik Ruskiej Bursy 2015*, Stowarzyszenie „Ruska Bursa” w Gorlicach, Gorlice 2015, ISSN 1896-222X, s. 119-127.

133. Morbitzer J., *Konektywizm – edukacyjny przełom czy niespełniona nadzieja?*, [w:] *Uczyć się będąc połączonym*, (red.) M.M. Sysło i A.B. Kwiatkowska. Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2013, ISBN 978-83-231-3105-2, s. 35-42.

134. Morbitzer J., *Medialność człowieka ery cyfrowej*, [w:] *Wartości w muzyce. Muzyka współczesna – teatr – media*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014, ISBN 978-83-8012-210-9, s. 117-130.

135. Morbitzer J., *Nowa kultura uczenia się – ku lepszej edukacji w cyfrowym świecie*, [w:] *Edukacja jutra. Od tradycji do nowoczesności. Aksjologia w edukacji jutra*, (red.) K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2014, ISBN 978-83-61991-79-3, s. 137-148.

136. Morbitzer J., *O konieczności i kierunkach zmian polskiej edukacji – zarys problematyki*, [w:] *Edukacja Jutra. Tradycja i nowoczesność we współczesnej organizacji systemu kształcenia*, (red.) K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2013, ISBN 978-83-61991-90-8, s. 101-112.

137. Morbitzer J., *O wybranych nowych metodach kształcenia epoki cyfrowej – konektywizm i nowa kultura uczenia się*, [w:] *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*, (red.) P. Sztompka, K. Matuszek. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, ISBN 978-83-233-3819-2, s. 331-343.

138. Morbitzer J., *Seniorzy w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] *Seniorzy w świecie nowych technologii. Implikacje dla praktyki edukacyjnej oraz rozwoju społeczeństwa informacyjnego*, (red.) Ł. Tomczyk, A. Wąskiński. Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2013, ISBN 978-83-7164-791-8, s. 15-34.

139. Motylińska P., *Bezpieczeństwo informacji w Internecie – zachowania i opinie studentów*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka. Tom 1*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-942-3, s. 55-65.

140. Motylińska P., *Zarządzanie bezpieczeństwem informacji jako element kompetencji informacyjnych i cyfrowych*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym – teoria i praktyka. Tom 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 201-210.

141. Motylińska P., *Bezpieczeństwo haseł w Internecie - opinie i zachowanie studentów*, [w:] *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym*, (red.) H. Batorowska, E. Musiał. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edu-

kacji Narodowej. Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej. Kraków 2017, ISBN 97-83-8084-069-0, s. 162-175, ss. 14.

142. Motylińska P., *Działalność naukowo-badawcza Profesora Zbigniewa Kwiasowskiego*, [w:] *Walka informacyjna – uwarunkowania, incydenty, wyzwania*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, Kraków 2017, ISBN 978-83-8084-049-2, s. 21-45, ss. 25.

143. Musiał E., *Czy współczesne media ogłupiają nasze dzieci?*, [w:] *Kultura – Sztuka – Edukacja Tom II*, (red.) B. Kurowska, K. Łapot-Dzierwa. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-008-9, s. 268-275.

144. Musiał E., *Dziecko w świecie nowych mediów*, [w:] *Kultura – Sztuka – Edukacja*, (red.) B. Kurowska, K. Łapot-Dzierwa. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-917-1, s. 192-201.

145. Musiał E., *Jaki nauczyciel w e-szkole?*, [w:] *Edukacja Jutra. Systemowe aspekty organizacji szkolnictwa w Polsce*, (red.) K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2014, ISBN 9788361991830, s. 161-171.

146. Musiał E., *Media społecznościowe – narzędzie ucznia cyfrowej szkoły*, [w:] *Edukacja jutra. Role nauczyciela w edukacji szkolnej*, (red.) K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2013, ISBN 978-83-61991-60-1, s. 209-218.

147. Musiał E., *Nowe media a kompetencje społeczne XXI wieku*, [w:] *Ku dobrej szkole skoncentrowanej na uczniach*, (red.) J. Kuźma, J. Pułka. Wydawnictwo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2014, ISBN 978-83-7571-291-9, s. 69-80.

148. Musiał E., *Nowe technologie a przyjazne środowisko uczenia się*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, E. Musiał. Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych UP, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-892-1, s. 248-255.

149. Musiał E., *Rola nauczyciela w kontekście nowej kultury uczenia się*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym. Teoria i praktyka, Tom 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 225-233.

150. Musiał E., *Rozpoznawanie potrzeb edukacyjnych cyfrowych tubylców*, [w:] *Edukacja jutra. Nowe technologie w kształceniu*, (red.) K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz. Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2015, ISBN 978-83-64788-24-6, s. 99-111.

151. Musiał E., *Szkoła w cyfrowym świecie – w stronę idei partnerstwa*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, 2015, (red.) E. Musiał, J. Morbitzer, D. Morawska. Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza ISBN 978-83-64927-39-3, s. 215-222.

152. Musiał E., *Wielowymiarowość nowych mediów*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, E. Musiał. Katedra Technologii i Mediów Edukacyjnych UP, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-832-7, s. 286-293.

153. Musiał E., *Trolling jako przykład zagrożeń informacyjnych w cyberprzestrzeni*, [w:] *Bezpieczeństwo informacyjne w dyskursie naukowym*, (red.) H. Batorowska, E. Musiał. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2017, ISBN 978-83-8084-069-0, s. 226-235.

154. Musiał E., *Przestrzeń uczenia się współczesnego ucznia*, [w:] *Człowiek – Media – Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, D. Morańska, E. Musiał. WSB w Dąbrowie Górniczej, Dąbrowa Górnicza 2017, ISBN 978-83-65621-29-0, s. 135-143.

155. Ostojński J., *Agresja i przemoc w środowisku szkolnym*, [w:] *Bezpieczeństwo w nowych czasach*, (red.) Z. Kwiasowski, K. Pabis-Cisowska, M. Pietrzyk. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-030-0, s. 188-211.

156. Pabis K., *Historia Unii Europejskiej*, [w:] *Polska w Unii Europejskiej. Wybrane aspekty polityki bezpieczeństwa w działalności edukacyjno-wychowawczej*, (red.) Z. Kwiasowski, M. Campion. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, Kraków 2013, ISBN 978-83-7271-778-8, s. 7-17.

157. Pabis K., Wilk A., *Trzebinia i Włoszczowa. Społeczności żydowskie w Galicji i Królestwie Polskim*, [w:] *Życie codzienne społeczności żydowskiej na ziemiach polskich do 1942 r.*, (red.) Edyta Majcher-Ociesa i Beata Wojciechowska. Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce 2013, ISBN 978-83-61982-67-8, s. 131-148.

158. Pabis-Cisowska K., *Jewish women's charitable activity in the nineteenth and early twentieth century illustrated with an example of selected organizations operating in Kraków*, [w:] *Women in different global contexts. Culture – Gender – Violence*, (red.) J. Maćkiewicz, E. Pająk-Ważna. Impuls, Kraków 2014, ISBN 978-83-7850-685-0, s. 23-31.

159. Pabis-Cisowska K., *Józef Bau: A History of Life, a History of Remembrance*, [w:] *Korczakian Reminiscences: Selected Aspects of the Times & Legacy of Janusz Korczak*, (red.) H. Stępniewska-Gębik, P. Trojański. Impuls, Kraków 2014, ISBN 978-83-7271-865-2, s. 169-177.

160. Pabis-Cisowska K., *Propaganda i rzeczywistość w wątkach kulturowych w Polskiej Kronice Filmowej*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym – teoria i praktyka, Tom 2*, (red.) Z. Kwiasowski, H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-943-0, s. 163-174.

161. Pabis-Cisowska K., *Żydzi w Chrzanowie w okresie międzywojennym. Życie gospodarcze, społeczne, kulturalne i polityczne*, [w:] *Żyli wśród nas. Chrzanowscy Żydzi*, (red.) M. Szymaszkiewicz. Muzeum im. Ireny i Mie-

czysław Mazarakich w Chrzanowie, Chrzanów 2016, ISBN 978-83-62389-09-4, s. 119-235.

162. Pabis-Cisowska K., Champion M., *Cultural diplomacy after 600 years of Polish-Turkish relations*, [w:] *Republika Turcji: polityka zagraniczna i wewnętrzna*, (red.) K. Bieniek. Stowarzyszenie Twórców Nauki i Kultury EPISTEME, Kraków 2016, ISBN 978-83-7759-047-8, s. 293-308.

163. Pietrzyk M., *Bezpieczeństwo w szkole*, [w:] *Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku*, (red.) N. Majchrzak, A. Zduniak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-03-6, s. 301-324.

164. Pietrzyk M., *Civic educational impact on social behavior*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Champion, K. Pabis, Camargo A., Moura A., Tipton T.M. Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Universidade Estadual de Campinas, Instituto Politécnico de Viana do Castelo, Centro de Investageção Em Estudos da Criança Universidade do Minho, Kraków, Viana do Castelo, Braga 2013, ISBN 978-85-7713-146-4, 978-972-8952-25-9, s. 338-349.

165. Pietrzyk M., *Siły Zbrojne w systemie bezpieczeństwa RP*, [w:] *Bezpieczeństwo na początku XXI wieku – wyzwania, szanse i zagrożenia. Tom I, Współczesne środowisko bezpieczeństwa*, (red.) K. Rokiciński, S. Mikołajczak, O. Oszowska. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2016, ISBN 978-83-65096-31-9, s. 222-234.

166. Pietrzyk M., *Szkolenie kulturowe ważnym elementem przygotowania do misji wojskowej*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej. Od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań*, (red.) E. Ślachcińska, H. Marek. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2014, ISBN 978-83-61304-83-8, s. 503-524.

167. Pietrzyk M., *Współczesne zagrożenia szkolne*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem Jednostki, grupy i społeczeństwa*, (red.) M. Kopiczewski, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-16-6, s. 365-398.

168. Pietrzyk M., *Siły Zbrojne w systemie bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo na początku XXI wieku – wyzwania, szanse i zagrożenia*, (red.) K. Rokiciński, St. Mikołajczak, O. Oszowska-Zduniak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2016, ISBN: 978-83-65096-31-9, ss. 222-234.

169. Pietrzyk M., *Oczekiwania społeczne wobec bezpieczeństwa*, [w:] *W trosce o bezpieczne jutro. Reminiscencje i zamierzenia*, (red.) M. Michalski, A. Bolewski. Wydawnictwo Wyższej szkoły Bezpieczeństwa Poznań 2017, ISBN 978-83-65096-51-7, ss. 407-420.

170. Pietrzyk M., *Organy władzy w systemie bezpieczeństwa państwa* [w:] *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa*, (red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie, Stalowa Wola 2017, ISBN 978-83-63835-70-5, ss. 42-61.

171. Rokitowska J., *Awarie nuklearne*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopec. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

172. Rokitowska J., *Katastrofy naturalne*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopec. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

173. Rokitowska J., *Katastrofy techniczne*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopec. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

174. Sadowska-Wieczek E., *Jerzy Panejko*, [w:] *Jubileuszowa Księga Nauk Politycznych*, (red.) A. Zięba. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2015, ISBN 978-83-233-4013-3, s. 397-403.

175. Sadowska-Wieczek E., *Instytucje demokracji partycypacyjnej w brytyjskim samorządzie lokalnym*, [w:] *Współczesny wymiar społeczeństwa obywatelskiego, Tom 1*, (red.) A. Wojtaszek, A. Krawcewicz. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego US Minierwa, Szczecin 2016, ISBN 978-83-64277-83-2. s. 153-166.

176. Sadowska-Wieczek E., *Polityka rządów Margaret Thatcher wobec samorządu lokalnego w latach 1979-1990*, [w:] *Konstytucjonalizm – doktryny – partie polityczne. Księga dedykowana Profesorowi Andrzejowi Ziębie*, (red.) A. Kłosowicz, B. Gąstoł-Kosowska, G. M. Kowalski. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2016, ISBN 978-83-233-4065-2, s. 617-628.

177. Skorut P., *Antisemitism at the Jagiellonian University in the second half of the 1930s*, [w:] *Academics of Jewish Heritage in the Modern History of the Jagiellonian University*, (red.) W. Kozub-Ciembroniewicz. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, ISBN 978-83-233-3705-8, s. 41-48.

178. Skorut P., *Antysemityzm na Uniwersytecie Jagiellońskim w 2. połowie lat 30. XX wieku*, [w:] *Uczeni żydowskiego pochodzenia we współczesnych dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego*, (red.) W. Kozub-Ciembroniewicz. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, ISBN 978-83-233-3888-8, s. 41-48.

179. Skorut P., *Ludobójstwo jako narzędzie zachowania bezpieczeństwa władzy i ustroju w państwach totalitarnych na przykładzie Hołodomoru i Holocaustu*, [w:] *Zjawisko ludobójstwa w XX i XXI wieku*, (red.) M. Malczyńska-Biały, G. Pawlikowski, K. Żarna. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, ISBN 978-83-7996-321-8, s. 36-53.

180. Skorut P., *Odwołanie do Boga i wartości religijnych w ustawach zasadniczych Rzeczypospolitej Polskiej w XX wieku jako element bezpieczeństwa reżimu politycznego i kulturowego. Analiza tematu w porównaniu z wybranymi przykładami konstytucji państw europejskich w XX wieku*, [w:] *Implementacja zasad religijnych w sferze politycznej*, (red.) R. Michalak. Pracownia Badań nad

Mniejszościami Narodowymi i etnicznymi, Instytut Politologii uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2016, ISBN 978-83-62352-35-7, s. 115-128.

181. Szumiec M., *Zajęcia z pierwszej pomocy przedmedycznej jako ważny element edukacji na rzecz bezpieczeństwa człowieka*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Antyterrorystyczna ochrona państwa*, (red.) M. Baran, M. Il-nicki, H. Marek. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2017, ISBN 978-83-65096-59-3, s. 249-263, ss.15.

182. Szumiec M. *Rola rządowego programu „Bezpieczna i przyjazna szkoła” w kreowaniu środowiska bezpieczeństwa szkolnego*, [w:] *Nauki społeczne i ekonomiczne - węzłowe zagadnienia*, (red.) J.Żylińska, I. Przychocka. Uczelnia Techniczno-Handlowa im. H. Chodkowskiej, Warszawa 2017, ISBN: 978-83-62250-39-4, s. 255-271, ss. 17.

183. Szumiec M., Włodarczyk (Biel) E., *Wykorzystanie walorów turystyczno-krajoznawczych wycieczek szkolnych w procesie dydaktyczno-wychowawczym*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, red. M. Campion, K. Pabis, A. Camargo, A. Moura. Wydawnictwo WAX Reklama, Kraków-Viana do Castelo 2013, s. 182-195.

184. Szumiec M., Włodarczyk E., *Wypalenie zawodowe jako konsekwencja biurokratyzacji systemu oświaty. Pomiedzy oczekiwaniami nauczyciela a rzeczywistością szkolną*, [w:] *Edukacja XXI wieku. Patologie edukacji: ideologia, polityka, biurokracja*, (red.) E. Flatow-Kaleta, N. Majchrzak. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2016, s. 409-420.

185. Świeca J., *Niepolarne, interpolarne i multipolarne struktury oraz mechanizmy we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Globalna scena międzynarodowa w pierwszej dekadzie XXI w.*, [w:] *Mechanika sceny międzynarodowej. Nowe wyzwania w nowej epoce*, (red.) I. Kraś, B. Matsili, M. Soja.. Wydawnictwo ADJ, Częstochowa 2013, ISBN 978-83-7455-275-2, s. 27-63.

186. Wasiuta O., *Cele, narzędzia i główne kierunki wojny hybrydowej w Rosji przeciwko Ukrainie*, [w:] *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego*, (red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo Attyka, Kraków 2016, ISBN 978-83-65644-16-9, s. 55-76.

187. Wasiuta O., Wasiuta S., *Rola tejpów (klanów) w działalności elit politycznych*, [w:] *Kaukaz Północny: elity władzy i życie polityczne*, (red.) T. Bodio. Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2014, ISBN 9788375455427, s. 93-122.

188. Wasiuta O., *Stosunki polsko-rosyjskie w pierwszych latach transformacji systemowej w Polsce*, [w:] *Polska – 25 lat po wyborach czerwcowych. Konsekwencje dla sytuacji wewnętrznej i pozycji międzynarodowej*, (red.) W. Tomaszewski, T. Astramowicz-Leyk. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2014, ISBN 978-83-89559-46-3, s.147-175.

189. Wasiuta O., *Wpływ elit na procesy etnopolityczne*, [w:] *Kaukaz Północny: elity, reżimy, etnopolityka, bezpieczeństwo*, (red.) T. Bodio. Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2014, ISBN 9788375455410, s. 165-190.

190. Wasiuta O., Wasiuta S., *Gospodarka leśna w systemie społeczno-gospodarczym państwa*, [w:] *Wybrane problemy administracji publicznej: prawo – zarządzanie – polityka*, (red.) W. Mikołajczewska, P. Kierończyk. Wydawnictwo Gdańskiej Szkoły Wyższej, Gdańsk 2015, ISBN 9788389762726, s. 171-207.

191. Wasiuta O., Wasiuta S., *Społeczno-demograficzne zagrożenia współczesnej Rosji*, [w:] *Bezpieczeństwo zdrowotne kobiet w XXI wieku: wybrane problemy społeczno-prawne*, (red.) M. Borkowski, A. Wesołowska. Wydawnictwo Gdańskiej Szkoły Wyższej, Gdańsk 2015, ISBN 978-83-89762-70-2, s. 325-352.

192. Wasiuta O., *Militarne i niemilitarne metody prowadzeni wojny hybrydowej Rosji przeciwko Ukrainie*, [w:] *Wojna hybrydowa na Ukrainie. Wnioski i rekomendacje dla Europy i świata*, (red.) B. Pacek, J. A. Grochocka. Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie, Piotrków Trybunalski 2017, ISBN 978-83-7726-125-5, s. 78-96.

193. Wasiuta O., Wasiuta S., *Propaganda rosyjska i dezinformacja jako narzędzie manipulacji w wojnie hybrydowej przeciwko Ukrainie*, [w:] *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego*, (red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo KUL, Stalowa Wola 2017, ISBN 978-83-63835-71-2, s. 57-85.

194. Wasiuta O., Wasiuta S., *Wojna informacyjna zagrożeniem dla bezpieczeństwa ludzkości*, [w:] *Walka informacyjna : uwarunkowania, incydenty, wyzwania: monografia poświęcona Profesorowi Zbigniewowi Kwiasowskiemu z okazji Jubileuszu 50-lecia pracy zawodowej*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej. Kraków 2017, ISBN: 978-83-8084-049-2; s. 71-90.

195. Wasiuta O., *Nowe rodzaje wolontariatu w Ukrainie jako sprzeciw rosyjskiej agresji*, [w:] *Organizacje pozarządowe w zapewnianiu bezpieczeństwa państwa*, (red.) B. Pacek, T. Szmidtka, K. Jakubczak-Krawczyńska. Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski 2017, ISBN 978-83-7726-134-7, s.129-156.

196. Wasiuta O., Wasiuta S., *Medialna manipulacja informacją w wojnie hybrydowej Rosji przeciwko Ukrainie*, [w:] *Medialne obrazy świata: wybrane problemy społeczno-polityczne w mediach*, (red.) R. Klepka. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2018, ISBN: 978-83-8084-017-9, s.77-105.

197. Wasiuta O., *Military and non-military methods in Russia's hybrid war against Ukraine*, [w:] *Hybrid warfare in Ukraine. Outcomes and Recommendations for Europe and the World: articles presented at the International Conference „Hybrid Warfare in Ukraine - Outcomes and Recommendations for Europe and the World” held in Piotrkow Trybunalski (Poland) on 23 and 24 November 2016 under the Defence Education Enhancement Programme /*

scientific editor Bogusław Pacek. NATO, Bruksela 2018, p. 54-65; p-ISBN: 978-92-845-0206-6.

198. Wasiuta O., *Antyterrorystyczna operacja (Antiterrorist operation)* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

199. Wasiuta O., *Bezpieczeństwo polityczne.* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

200. Wasiuta O., *Broń geofizyczna.* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

201. Wasiuta O., *Broń klimatyczna.* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

202. Wasiuta O., *Drony albo bezzałogowe statki powietrzne (UAV).* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

203. Wasiuta O., *ISIS, Państwo Islamskie (Islamic State, IS).* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

204. Wasiuta O., *Konflikt międzynarodowy.* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

205. Wasiuta O., *Russkij mir* (ros. русский мир). Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

206. Wasiuta O., *Separatyzm.* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

207. Wasiuta O., *Wojna czwartej generacji (Fourth generation warfare),* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

208. Wasiuta O., *Wojna hybrydowa (hybrid warfare).* Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

209. Włodarczyk E., Szumiec M., *Szkoła jako miejsce rozwijające kreatywność uczniów? Realizacja założeń edukacji kreatywnej w polskim systemie oświaty,* [w:] *Podmioty, środowiska i obszary edukacyjne. Wyzwania i zagrożenia połowy XXI wieku,* (red.) N. A. Fechner, A. Zduniak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-03-6, s. 561-580.

210. Włodarczyk E., Szumiec M., Włodarczyk R., *Bezpieczeństwo w szkole – współczesne uwarunkowania i profilaktyka w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom,* [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Jednost-*

ki, grupy i społeczeństwa, (red.) M. Kopczewski, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-16-6, s. 413-437.

211. Włodarczyk (Biel) E., Szumiec M., *Harry Potter as a role model for contemporary children and adolescents*, [w:] *Changing The World. Social, Cultural and Political Pedagogies in Civic Education*, (red.) M. Campion, K. Pabis, A. Camargo, A. Moura. Wydawnictwo WAX Reklama, Kraków-Viana do Castelo 2013, s. 166-181.

212. Włodarczyk (Biel) E., Szumiec M., *Aktualna reforma programowa systemu oświaty – perspektywy i praktyczne implikacje dla pracy nauczyciela edukacji dla bezpieczeństwa*, [w:] *Edukacja a bezpieczeństwo człowieka*, (red.) J. Gałęski, L. Kacprzak, A. Marcinkowski. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Stanisława Staszica w Pile, Piła 2014, s. 75-91.

213. Włodarczyk (Biel) E., Szumiec M., *Edukacja międzykulturowa a kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów*, [w:] *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej. Od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań*, (red.) E. Ślachcińska, H. Marek. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa, Poznań 2014, s. 143-157.

214. Włodarczyk E., Ziarko A., *Działania szkół i nauczycieli na rzecz poprawy jakości procesu kształcenia. Intencje i rzeczywistość w: Szkoła jako organizacja ucząca się? Perspektywa ewaluacji zewnętrznej* (red.) I. Ocetkiewicz. Kraków 2017, s. 53-83.

215. Włodarczyk E., *Treści z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa wynikające z podstawy programowej w kontekście współczesnych uwarunkowań technologiczno-społecznych*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Antyterrorystyczna ochrona państwa*, (red.) M. Baran, M. Ilnicki, H. Marek. Wydawnictwo WSB, Poznań 2017, s. 265-280.

216. Włodarczyk E., *Profilaktyka zagrożeń wirtualnych w pracy szkoły*, [w:] *Nauki ekonomiczne – węzłowe zagadnienia*, (red.) J. Żylińska, I. Przychocka. Wydawnictwo Uczelni Techniczno-Handlowej im. Heleny Chodkowskiej, Warszawa 2017, s. 546-566.

217. Włodarczyk E., *Edukacja dla bezpieczeństwa*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

218. Włodarczyk E., *Zarządzanie partycypacyjne bezpieczeństwem*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

219. Włodarczyk E., *Bezpieczeństwo zdrowotne*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

220. Włodarczyk E., *Profilaktyka bezpieczeństwa*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

221. Wywiał P., *Edukacja dla bezpieczeństwa w organizacjach proobronnych – wybrane przykłady*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa. Teoria i praktyka*, (red.) A. Skrabacz, L. Kanarski. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, ISBN 978-83-63755-33-1, s. 325-339.

222. Wywiał P., *Elementy powszechnej ochrony i obrony narodowej w realizacji programu “naród pod bronią”*, [w:] *Dziedzictwo Marszałka. Myśl i czyn Józefa Piłsudskiego*, (red.) P. Wywiał, J.J. Kasprzyk, Związek Piłsudczyków, Warszawa 2015, ISBN 978-83-943834-0-4, s. 96-109.

223. Wywiał P., *Federacja Organizacji Proobronnych: geneza, struktura, cele*, [w:] *Bezpieczeństwo w nowych czasach*, (red.) Z. Kwiasowski, K. Pabis-Cisowska, M. Pietrzyk, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016, ISBN 978-83-8084-030-0, s. 109-125.

224. Wywiał P., *Jerzy Hojarczyk ps. „Biały” i jego nieznane opracowanie dotyczące Związku Strzeleckiego w Wieliczce w latach 1912-1914*, [w:] *Z Dziejów Walk o Niepodległość, Tom 2*, (red.) M. Gałęzowski, S. Kalbarczyk, J. Kirszak. Instytut Pamięci Narodowej, Warszawa 2013, ISBN 978-83-7629-422-3, s. 17-32.

225. Wywiał P., *Krakowskie środowisko legionowe i piłsudczykowskie – strażnik pamięci o niepodległości*, [w:] *Kraków na drodze do niepodległości: materiały sesji naukowej odbytej 12 kwietnia 2014 roku*, (red.) M. Bochenek. Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, Kraków 2015, ISBN 978-83-89131-77-5, s. 93-106.

226. Wywiał P., *Organizacja samoobrony polskiej na Wołyniu w czasie II wojny światowej jako przykład samoobrony powszechnej*, [w:] *Społeczeństwo a wojna: kryzysy społeczne i konflikty kultur*, (red.) M. Bodziany, Z. Aboi Saleh, A. Kotasińska, P. Kocoń, M. Kutycha. Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych, Wrocław 2015, ISBN 978-83-63900-67-0, s. 219-230.

227. Wywiał P., *Organizacje pozarządowe w wybranych obszarach bezpieczeństwa narodowego Polski*, [w:] *Rozwój społeczności międzynarodowej: przeszłość oraz nowe wyzwania, Tom 2*, (red.) R. Kordonski, O. Struk, J. Ruciński. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISBN 978-966-02-7224-7, s. 332-342.

228. Wywiał P., *Organizacje proobronne i ich miejsce w systemie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Rola organizacji proobronnych w systemie bezpieczeństwa państwa*, (red.) A. Tomczak. Fundacja Historia i Kultura, Warszawa 2016, ISBN 978-83-941991-2-8, s. 165-184.

229. Wywiał P., *Powszechna edukacja dla bezpieczeństwa jako podstawa nowoczesnej obrony narodowej*, [w:] *Systemowe i obywatelskie uwarunkowania bezpieczeństwa*, (red.) J. Gałęski, L. Kacprzak, A. Marcinkowski. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica, Piła 2016, ISBN 978-83-62617-63-0, s. 55-66.

230. Wywiał P., *Territorial defence in the national security system against a threat of a hybrid war*, [w:] *Ku zderzeniu cywilizacji? Paradygmaty*

stosunków międzynarodowych na przełomie XX i XXI wieku, (red.) K. Sygidus, O. Yaremchuk, R. Kordonski. Lwowski Państwowy Uniwersytet im. Iwana Franki, Lwów 2015, ISBN 978-617-7065-36-3, s. 101-110.

231. Wywiał P., *The Bidding up of the Polish Question: Józef Piłsudski's Strategy during the Great War*, [w:] *Léta do pole okovaná 1914 – proměny společnosti a státu ve válce*, (red.) J. Láník, T. Kykal. Ministerstva obrany České republiky – Vojenský historický ústav, Praga 2015, ISBN 978-80-7278663-3, s. 69-77.

232. Wywiał P., *Walka informacyjna w poglądach Stefana Roweckiego*, [w:] *Kultura informacyjna w ujęciu interdyscyplinarnym – teoria i praktyka, T.1.*, (red.) H. Batorowska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2015, ISBN 978-83-7271-942-3, s. 77-85.

233. Wywiał P., *Wkład organizacji kombatanckich w edukację patriotyczną i obywatelską młodzieży*, [w:] *Polscy weterani i kombataneci wczoraj i dziś*, (red.) P. Lotarski. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2016, ISBN 978-83-7523-509-8, s. 116-128.

234. Wywiał P., Kaczor L., *Polsko-ukraińska współpraca wojskowa – doświadczenia historyczne i współczesność*, [w:] *Ukraina-Polska: doświadczenia oraz perspektywy strategicznego partnerstwa*, (red.) R. Kordonski, O. Kordonska. Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki, Lwów 2016, ISBN 978-617-7193-96-7, s. 13-26.

235. Ziarko A., *„Ty też potrafisz pomóc” – przedszkolak ratownikiem: edukacja dzieci w wieku przedszkolnym w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej*, [w:] *Aktywność poznawcza i działaniowa dzieci w badaniach pedagogicznych*, (red.) K. Kraszewski, I. Paśko. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2016, ISBN 978-83-7271-979-9, s. 172-178.

236. Ziarko A., *Kompetencje nauczycieli w zakresie udzielania pierwszej pomocy*, [w:] *Bezpieczeństwo współczesnego świata. Różne wymiary bezpieczeństwa*, (red.) M. Baranowska-Szczepańska, K. Gajdka. Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Handlu i Usług, Poznań 2014, ISBN 978-83-61449-49-2, s. 293-305.

237. Ziarko A., *Systemy ratownictwa medycznego w Europie (na przykładzie Francji, Niemiec i Szwecji)*, [w:] *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego*, (red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo Attyka, Kraków 2016, ISBN 978-83-65644-16-9, s. 141-151.

238. Ziarko A., *Zjawisko autoagresji jako problem bezpieczeństwa współczesnej szkoły*, [w:] *Paradygmaty badań nad bezpieczeństwem. Jednostki, grupy i społeczeństwa. Tom 1*, (red.) M. Kopczewski, A. Kurkiewicz, S. Mikołajczak. Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu, Poznań 2015, ISBN 978-83-65096-16-6, s. 43-54.

239. Ziarko A., *Zabezpieczenie medyczne miejsc zamachów terrorystycznych na przykładzie wydarzeń z 11 marca 2004 roku*, [w:] *Współczesne*

problemy bezpieczeństwa państwa: księga pamiątkowa ku czci Tomasza Jana Biedronia, (red.) O. Wasiuta, P. Mazur. Wydawnictwo Stalowa Wola 2017, ISBN 978-83-6383-570-5, s. 118-138, s. 69-86.

240. Ziarko A., „Okołomedyczni” łowcy skór czy superbohaterowie?: *medialne oblicza ratownictwa medycznego w Polsce*, [w:] *Medialne obrazy świata: wybrane problemy społeczno-polityczne w mediach*, (red.) R. Klepka. Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2018, ISBN 978-83-8084-017-9, s. 61–75.

241. Ziarko A., *Państwowe Ratownictwo Medyczne*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

242. Ziarko A., *Pierwsza pomoc*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

243. Ziarko A., *Active Shooter*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

244. Ziarko A., *Tactical Combat Casualty Care*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

245. Ziarko A., *Atak symultaniczny*. Hasło, [w:] *Vademecum bezpieczeństwa*, (red.) O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć. Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.

VII. Publikacje indeksowane w bazach Web of Science, Scopus, Copernicus

1. Kaźmierczak D., *Network communication and political and economic advantage*, [w:] *Economics, Entrepreneurship, Management*, (red.) O. Kuzmin, 2017, Volume 4, nr 2, 2017, s. 75-20.

2. Polończyk A., Leśniak A., *A Spatial Analysis of Selected Categories of Offences in Kraków Based on Data from the National Safety Risk Map* [w:] “IEEE Xplore – 2018 Baltic Geodetic Congress” (w druku).

3. Polończyk A., Leśniak A., *The Impact of Generalised Spatial Data on the Incidence Density of Selected Offences in Kraków* [w:] “IEEE Xplore – 2018 Baltic Geodetic Congress” (w druku).

Podsumowanie

Jedną z ważniejszych funkcji współczesnego państwa jest zapewnienie obywatelom podstawowych warunków ochrony przed potencjalnymi niebezpieczeństwami. Dynamika życia, postęp technologiczny i przemiany zachodzące we współczesnej rzeczywistości generują różnorodne postacie nowych zagrożeń – zarówno tych militarnych, jak i niemilitarnych. Wymownym przykładem jest nowy wymiar konfrontacji międzynarodowej, do którego została zaliczona cyberprzestrzeń.

Aktualna skala zagrożeń wynika z bardzo wielu czynników, jednakże szczególne znaczenie odgrywają cztery istotne procesy: globalizacja, integracja, rywalizacja oraz edukacja. W każdym z nich ważną rolę przypisuje się problemom bezpieczeństwa, postrzeganym w wymiarze globalnym, narodowym lub lokalnym. Obecnie panuje przekonanie, że bezpieczeństwo należy identyfikować jak najbliżej człowieka – oznacza to, że środowisko w naszym bezpośrednim otoczeniu stanowi oazę bezpieczeństwa, naszą strefę komfortu. Kierunki działań mających na celu zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa zostały opisane w wielu różnorodnych dokumentach, normujących funkcjonowanie demokratycznego państwa prawa. W większości z nich zaznacza się wyraźne zmiany w strategii kształtującej nowe funkcje edukacji społecznej w procesie zapewnienia bezpieczeństwa narodowego.

W nurt tych przeobrażeń wpisuje się ukierunkowana działalność naukowo-dydaktyczna Instytutu Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej. Punktem wyjścia do działalności Instytutu jest odzwierciedlenie w programach opracowanych dla poszczególnych kierunków i specjalności kształcenia. Z należytą starannością programy edukacyjne realizowane w IBiEO uzupełniono wzorcami sprawdzonymi w państwach demokracji zachodniej, jednocześnie dopasowując je do potrzeb obronnych naszego państwa. Efektem finalnym było wypracowanie programów dla studiów pierwszego oraz drugiego stopnia, prowadzonych w kilku specjalnościach kształcenia akademickiego.

Historia świadczy, że główny nacisk na bezpieczeństwo narodowe zawsze było łożono na komponent militarny. Jednak pod koniec XX – na początku XXI wieku zakres zagrożeń znacznie się rozszerzył. Wiele z nich pod względem niszczycielskich konsekwencji stały się porównywalne, a niektóre nawet przewyższyły militarne groźby i niebezpieczeństwa. Stąd przesunięcie nacisku bezpieczeństwa wojskowego ze światowego poziomu na regionalny i lokalny. Ponadto, wraz z istniejącym systemem bezpieczeństwa międzyna-

rodowego i regionalnego, zadaniem jest stworzenie systemu bezpieczeństwa, który zapewni równe bezpieczeństwo wszystkim państwom, narodom i społecznościom.

Angielski filozof i myśliciel polityczny Thomas Hobbes (1558-1679) w swoim czasie powiedział: bezpieczeństwo narodowe – to nie tylko centrum działalności państwowej, ono jest główną racją bytu państwa. Bez niej, uważał Hobbes, generalnie nie może istnieć żadne państwo. W XX wieku koncepcja bezpieczeństwa narodowego została po raz pierwszy wprowadzona do słownika politycznego w pośłaniu prezydenta Theodore’a Roosevelta do Kongresu USA w 1904 roku, gdzie stwierdził przyłączenie strefy Kanału Panamskiego interesami bezpieczeństwa narodowego. Główne idee współczesnego rozumienia bezpieczeństwa narodowego zostały nakreślone w „National Security Law”, przyjętym w Stanach Zjednoczonych w 1947 roku.

W związku z pojawieniem się nowych zagrożeń w obszarze bezpieczeństwa i rozszerzającymi się zagrożeniami na tradycyjne aspekty życia społeczeństwa i funkcjonowania państwa, zarówno jak i z możliwościami niebezpieczeństw, którym trzeba sprostać, społeczeństwo i struktury państwowe muszą mieć do dyspozycji coraz efektywniejszy system i zdolności do obrony także w ciągle zmieniającej się rzeczywistości, mieć odpowiednie narzędzia i kadre, aby przeciwdziałać zagrożeniom wewnętrznym i zewnętrznym.

Realia wielorakich zagrożeń dla społeczeństwa i państwa polskiego powodują przyszłościowe myślenie w kierunku interdyscyplinarności prowadzonego kierunku. W związku z tym wewnętrzne możliwości integracji specjalistów różnych dziedzin i kierunków w ramach naszego Uniwersytetu dają unikalne możliwości bez dodatkowych nakładów finansowych. Warto rozważyć kwestie tworzenia wspólnie z innymi jednostkami i wydziałami nowych kierunków i specjalności, na przykład, kierunków kształcenia specjalistów od bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni, którzy obecnie są potrzebni jak nigdy dotąd. Wraz z rozwojem telekomunikacyjnym rozwija się cyberprzestępczość i cyberterrorizm; wojna informacyjna w cyberprzestrzeni, wojna technologiczna, ataki hackerskie na infrastrukturę krytyczną, uderzania w systemy bankowe i giełdowe, gospodarcze – wymieniliśmy tylko niektóre z istniejących obecnie zagrożeń. Natomiast możliwości hackerskie i przestępcze rozwijają się szybciej aniżeli działania zabezpieczające społeczeństwo na okoliczność ich wystąpienia. Chcąc sprostać wyzwaniom współczesności, Minister Obrony Narodowej we wrześniu 2017 r. poinformował o utworzeniu biura ds. polskiej armii cybernetycznej, która musi być przygotowana „do operacji wojskowych w cyberprzestrzeni”. Również Premier Rządu Polski podjął decyzję o powołaniu departamentu ekspertów ds. analizy i monitorowania cyberprzestrzeni, który w tej chwili powstaje w wielu urzędach premierów Unii Europejskiej, a jego zadaniem ma być analizowanie i monitorowanie bezpieczeństwa informacyjnego. Sprawy bezpieczeństwa cyberprzestrzeni są w tej chwili dla współczesnego świata jednymi z najtrudniejszych wyzwań.

Kwestie cyberbezpieczeństwa wpisują się nie tylko w najważniejsze wyzwania współczesnego świata, ale też zaczynają być coraz bardziej dostrzegane jako priorytetowe zadania dla infrastruktury krytycznej w Polsce. Cyberbezpieczeństwo staje się ważną częścią funkcjonowania państwa i wymaga koordynacji, kooperacji i synergii wielu podmiotów. Na przykład, niektóre Uniwersytety w USA otrzymują ze środków Departamentu Obrony olbrzymie finansowanie w celu wyszkolenia personelu wojskowego i policjantów w cyberbezpieczeństwie i innych potrzebnych obszarach, powiązanych z bezpieczeństwem. Kariera w tym rodzaju obrony narodowej wymaga odpowiednich treningów, intuicji psychologicznej i wykształcenia. Wbrew pozorom, zapotrzebowanie na takich specjalistów w Polsce i UE zawsze będzie duże, ponieważ chodzi o neutralizację zagrożeń, które pojawiają się i modyfikują cały czas. NATO uznaje cyberprzestrzeń za obszar działań wojennych w nie mniejszym stopniu niż ma to miejsce w przypadku lądu, morza, powietrza i przestrzeni kosmicznej.

W miarę poszerzania oferty edukacyjnej o kolejne kierunki i specjalności w dziedzinie bezpieczeństwa (Bezpieczeństwo cyberprzestrzeni, Bezpieczeństwo osób i mienia, Bezpieczeństwo antyterrorystyczne, Bezpieczeństwo przeciwpożarowe, Detektywistyka i wywiad gospodarczy, Menedżer Bezpieczeństwa, Służby Specjalne i Policyjne, Bezpieczeństwo Informacji, Bezpieczeństwo zdrowotne) Instytut Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, wsparty potencjałem kadrowym nowych pracowników, będzie zabiegał o dodatkowe możliwości pozyskiwania środków finansowych dla własnego rozwoju.

*Dyrektor Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej
prof. zw. dr hab. Olga Wasiuta*

